

Familierådsmodellen

- er partnerskap med familien mulig innenfor rammen av barnevernet?

av
Henriette Jorem

TAKK

Jeg vil gjerne rette en stor takk til barnevernsansatte i fire kommuner på Østlandet som deltok i denne undersøkelsen.

Gjennom fokusgruppeintervjuene delte dere raust fra de erfaringene dere har gjort i arbeid med familierådsmodellen i praksis - både fordeler og ulemper. Det er denne kunnskapen fra praksisfeltet, som danner grunnlaget for studien.

Innhold

<i>Sammendrag</i>	4
1. Innledning	5
1.1 Utvikling i den offentlige forvaltningen	8
1.2 Barnevernets oppgave	12
1.3 Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementets begrunnelse for familierådsmodellen	13
1.4 Problemstilling og forskningsspørsmål	15
1.5 Allmenne begreper og oppgaven avgrensninger	17
1.6 Oppgavens oppbygning	18
2. Begreper og forskning knyttet til familieråd og partnerskap	20
2.1 Forskning på feltet	21
2.2 Partnerskap	25
2.3 Maktbegrepet	28
2.4 Faglige perspektiver og tilrettelegging i en partnerskapsmodell	30
3. Datagrunnlaget og metode	36
3.1 Datagrunnlaget	37
3.2 Metode	46
4. Familierådsmodellen og implementering	52
4.1 Familierådsmodellen	55
4.2 Implementering	51
5. Innledning til analyse av familieråd i fire kommuner på Østlandet	58
6. Analyse av data fra kommune A	61
7. Analyse av data fra kommune B	71
8. Analyse av data fra kommune C	80
9. Analyse av data fra kommune D	92
10. Konklusjoner fra funnen	101
10.1 Konklusjon på problemstillingen	101
10.2 Fellestrekk og ulikheter	104
11. Avsluttende kommentar	109
Kilder	111

Sammendrag Formålet med oppgaven har vært å undersøke om innføring av familierådsmodellen i det norske barnevernet kan ha bidratt til å endre barnevernets faglige tilnærminger og praksis. Jeg spør her om begrepet *partnerskap* er treffende for å beskrive samarbeidsrelasjonen mellom barnevern og familie i familierådsarbeidet. Et samarbeid preget av partnerskapets idealer innebærer likeverdighet og gjensidighet mellom partene. Beslutningene skal tas i dialog mellom partene med utgangspunkt i felles mål.

Modeller som bygger på partnerskapets idealer gjør seg gjeldende på flere områder i velferdsstaten, og står i kontrast til hierarkiets arbeids og beslutningsformer.

Barnevernet har gjennom barnevernloven makt og myndighet til å gripe inn i familier mot deres vilje. Spørsmålet er derfor om *partnerskap* i barnevernet blir et honnørord uten rot i virkeligheten eller om praksis kan leve opp til idealene.

Jeg har tatt utgangspunkt i barnevernets erfaringer fra familierådsmodellen i fire kommuner på Østlandet og har funnet holdepunkter for at modellen gir barnevernet mulighet for samarbeid med familiene som har preg av *partnerskap*. Men den tradisjonelle ekspertrollen slår igjennom selv om familierådsmodellen benyttes. Endringer i en faglig rolle tilpasset partnerskapets idealer er krevende og kan ta tid. Og spørsmålet er om barnevernet selv ønsker en slik endring. Endringene kan dreie seg om nye måter å tenke på når det gjelder familienes muligheter og ressurser og nye måter å tilrettelegge på rent praktisk i arbeidshverdagen. I alle kommunene snakkes det om ildsjeler ved kontorene som inspirerer til bruk av familieråd. Men dette er ikke nok. De barnevernsansatte trenger støtte i systemet rundt seg og tillit til at ulike aktører bidrar med sitt for å få dette til. Muligheten for å oppnå samarbeid preget av *partnerskap* gjennom familierådsmodellen, er sterkere tilstede der barnevernet bevisst satser på familieråd som modell i hele virksomheten.

Der modellen har fått sterk forankring, er det tendenser til endring i barnevernets praksis og faglige rolle. Dette kan bety økt demokratisering av barnevernet. Men barnevernsansatte kan også forberede seg på at dette kan bety krav om økt fleksibilitet og bruk av personlige ressurser i den tette dialogen med familiene.

1. Innledning

Parallelt med en samfunnsutvikling der det offentlige hjelpeapparatets tilbud både har økt i omfang og mangfold, har forventningene om hvordan vi ønsker å bli møtt når vi trenger tjenester fra det offentlige, endret seg. Den tradisjonelle ekspertrollen har fortsatt makt og autoritet. Dette gjelder i barnevernet, som i det øvrige hjelpeapparatet der bistand til enkeltmennesker er hjemlet i lov. Men som mottakere av offentlige tjenester har vi forventninger om å ha en mer aktiv rolle; kunne hevde egne rettigheter, stille spørsmål, forstå og til en viss grad påvirke hvordan eksperten vurderer og tar beslutninger som gjelder våre liv. Brukermedvirkning er nedfelt i lovverket og er også inkludert i ulike faggruppers etiske retningslinjer. At brukerne har medbestemmelse er sentralt i FOs yrkesetiske retningslinjer (Fellesorganisasjonen for barnevernpedagoger, sosionomer og vernepleiere [FO], 2002). En definisjon på brukermedvirkning er at "de som berøres av en beslutning eller er brukere av tjenester, får innflytelse på beslutningsprosesser og utforming av tjenestetilbudet" (St.meld. nr. 34 (1996-97), s.29). I likhet med hjelpeapparat for øvrig, har barnevernet blitt møtt med en forventning om at brukerne i større grad skulle trekkes inn som aktive deltakere. Familierådsmodellen som i dag har blitt en del av det norske barnevernet, kan være et svar på denne kritikken (Slettebø & Seim, 2007).

Familierådsmodellen bygger på idealer om empowerment, myndiggjøring, ressursperspektiv (Falck, 2006) og partnerskap (Faureholm & Brønholt, 2005)¹. Men har vi grunn til å tro at disse idealene blir ivaretatt innenfor rammen av barnevernet, som tradisjonelt er knyttet til hierarkiets arbeids og beslutningsformer?

I denne oppgaven om familieråd undersøker jeg:

I hvilken utstrekning fungerer familierådsmodellen som en form for partnerskap?²

¹ Begrepene empowerment, myndiggjøring, ressursperspektiv og partnerskap redegjøres for i kapittel 2.

² Problemstillingen utdypes under 1.4 her i innledningen

Partnerskap innebærer at brukerne ikke bare skal ha innflytelse på beslutningene og utformingen av tjenesten, slik idealet i brukermedvirkning krever. I partnerskapsmodeller er det slik at brukernes egne ressurser for å løse problemet etterspørres. Et samarbeid preget av partnerskapets idealer betyr også likeverdighet og gjensidighet mellom partene og at beslutningene skal tas i dialog med utgangspunkt i felles mål. Begrepet "partnerskap" blir redegjort for i kapittel 2.

I familierådsmodellen er det et uttalt mål å trekke barn og foreldre aktivt med i beslutninger og finne løsninger for barnet. Familiens egen løsningskompetanse vektlegges. Med utgangspunkt i det barnevernsaken dreier seg om, skal barnevern og familie sammen bli enige om hvilke spørsmål familierådet skal inkluderes i og ta stilling til. En nøytral koordinator, som ikke er ansatt i barnevernet, får oppdrag i å bistå familien i forberedelsene av familierådsmøtet. I del 1 av møtet deltar barnevern og andre fagfolk. Men i del 2 av møtet sitter familien alene og skal komme frem til løsninger og en plan for barnet. Planen skal godkjennes av barnevernet så sant barnets sikkerhet er ivaretatt (*Veileder for saksbehandler i familieråd*). Familierådsmodellen vil i denne oppgaven gjennomgås i kapittel 4.

Familierådsmodellen kommer opprinnelig fra New Zealand. Den ble utviklet der på 80-tallet som et resultat av at maoriene³ stilte krav overfor myndighetene om større medvirkning ved utforming av barneverntiltak for deres barn. Samtidig hadde offentlige myndigheter krav på seg til å redusere barnevernsutgiftene. Ved å gå i dialog og finne løsninger i fellesskap med barnas familier oppnådde man både en demokratisering ved at familiene fikk mer å si, samtidig som man fikk en reduksjon i offentlige utgifter ved at familiene selv bidro til løsningene. I 1989 ble familierådsmodellen lovfestet og obligatorisk i barnevernet på New Zealand. Modellen har siden spredt seg til store deler av den vestlige verden. I dag er familierådsmodellen innført i Australia, Sør-Afrika, USA, Canada, England og Norden (Faureholm & Brønholt, 2005).

I Norge ble vi første gang introdusert til familierådsmodellen på nordisk

³ Maoriene er urbefolkning på New Zealand. Barn av denne folkegruppen utgjorde en stor andel av barnevernets barn på New Zealand på 80-tallet.

barnevernskongress i Trondheim i 1994 (Einarsson, 2002). I 2006, etter flere prosjekter med utprøving i norske kommuner, besluttet Barne- og likestillings- og inkluderingsdepartementet (BLD) at familierådsmodellen skulle implementeres i det norske barnevernet.

Implementeringen i Norge fikk en statlig forankring (Vik, 2009), men ble introdusert som et frivillig tilbud til barneverntjenesten i landets 429 kommuner⁴. I løpet av implementeringsperioden fra 2007 til 2012 har cirka 400 kommuner⁵ fått opplæring i modellen. Barne-, ungdoms- og familiedirektoratets interne talloversikter, gjennom dataprogrammet Oda, gjelder antall barn i barneverntiltak med bistand fra Barne- ungdoms og familieetaten. Tall herfra viser at det i 2012 var 490 og i 2013 var 577 barn som fikk familieråd i landet som helhet. Region Øst, som er nedslagfeltet for denne undersøkelsen, viser en tendens til noe høyere tall der 212 barn fikk familieråd i 2012 og litt høyere i 2013 da 249 barn fikk familieråd.

Antall barn med familieråd i barnevernet synes beskjedne opp mot SSB statistikk fra 2012 som viser at det var 44.203⁶ som fikk hjelpetiltak i barnevernet i 2012. Samtidig vet vi at implementering av nye modeller tar tid. Implementering av familieråd er en storsatsing fra det statlige barnevernet, men det er kommunene selv som bestemmer om de vil bruke modellen.

Jeg vil gi en mer utfyllende beskrivelse av implementeringsstrategien i det norske barnevernet i kapittel 4.

For å grunngi temaets samfunnsmessige relevans vil jeg under avnitt 1.1 her i innledningen plassere familierådsmodellen i en historisk og samfunnsmessig kontekst. Jeg vil redegjøre for trekk ved måten velferden har blitt styrt og organisert på for derved å forstå familierådsmodellen som en måte å tilrettelegge velferdstjenester på i vår tid.

⁴ I følge SSB barnevernstatistikk for 2012 var 183 eller 43% av barneverntjenestene interkommunale. Hvor mange barneverntjenester som finnes i Norge kommer ikke frem på denne statistikken.

⁵ I følge nettstedet www.bufetat.no/barnevern/familieraad/kommuner var tallet på kommuner med tilbud om familieråd 283 i 2009. Men dette tallet inkluderer flere barneverntjenester som er sammenslått. I mail fra Bufdir 19.12.13 oppgis tallet til å være ca. 400 i dag.

⁶ I følge SSB barnevernstatistikk for 2012 mottok 53.000 barn tiltak fra barnevernet på landsbasis. 44.203 fikk hjelpetiltak og 8.995 fikk omsorgstiltak

I samme avsnitt vil jeg legge frem hvordan ulike velferdsmodeller kan prege synet på brukeren. I avsnitt 1.2 i innledningen vil jeg redegjøre for barnevernets oppgaver etter Lov om barneverntjenester. Dette danner bakteppet for alt arbeid i barnevernet også når det tilrettelegges for arbeidsmodeller som bygger på familierådsmodellens idealer.

I avsnitt 1.3 redegjør jeg for hva som ligger til grunn for Barne- likestilling og inkluderingsdepartementets beslutning om implementering av familierådsmodellen i Norge. I avsnitt 1.4 legger jeg frem oppgavens problemstilling og forskningsspørsmål knyttet til denne.

I avsnitt 1.5 vil jeg redegjøre for denne oppgavens avgrensninger og bruk av noen allmenne begreper i oppgaven. Og til slutt i innledningen, i avsnitt 1.6 vil jeg legge frem hvordan denne oppgaven er bygget opp med kapitler og ulike temaer knyttet til disse.

1.1 Utvikling i den offentlige forvaltningen

1.1.1 Byråkrati, rettigheter og faggruppenes makt

Den norske velferdsstaten, slik den ble etablert etter annen verdenskrig, har hatt som ideal at offentlig sektor skal tilby tjenester og velferd som inkluderer alle. Tildeling av hjelp innenfor velferdsstatens tradisjonelle styringsform har vært basert på rettigheter knyttet til lovverket og byråkratiets regler. Men faggruppers vurdering og definering av menneskers hjelpebehov er også en del av den tradisjonelle velferdsstatens system. Faggrupper og eksperters makt og myndighet hører derfor også med til bildet.

1.1.2 Økonomisk fundament

For at velferden skal kunne inkludere alle, er det et krav i offentlig sektor at utgiftene holdes på et forsvarlig nivå. Sosialøkonomiske beregninger og modeller som sikrer at velferden når ut dit den skal, er viktige spørsmål i politikken ved utviklingen av velferdsstaten.

1.1.3 Nye modeller for å løse fellesskapets oppgaver

På 1980-tallet så man en mulig løsning på ekspansjonen i offentlig velferd gjennom New Public Management (NPM). Dette er en velferdsmodell inspirert av privat næringsliv og markedet. Kostnadsberegning av tjenester på samme måte som ved vareproduksjon er en grunntanke her. Modellen tilrettelegger for privatisering av tjenester gjennom en bestiller-utfører modell. I Norge benyttes bestiller-utførermodellen, eksempelvis innenfor barnevernet ved drift av barnevernsinstitusjoner. Det er en offentlig lovpålagt oppgave å tilby institusjonsplass til barn, som etter vedtak i barnevernloven har behov for slik plass, men denne tjenesten utøves i stort omfang av private aktører i dag⁷.

Utover 1990-tallet har nye modeller kommet som et supplement til hierarkiet og NPM for å løse fellesskapets oppgaver. Modellene bryter både med de tradisjonelle kommando-linjene i hierarkiet, men også med tenkningen i NPM der offentlig sektor er bestiller og markedet er utfører av tjenestene. Modellene går under samlebetegnelsen samstyre⁸ på norsk (Røiseland & Vabo, 2012, s. 18-21) og representerer ulike former for forpliktende samarbeid mellom aktører fra det offentlige, fra markedet og fra sivilsamfunnet.

Partnerskap som er det sentrale begrepet i min oppgave (Røiseland & Vabo, 2012, s. 32) er en av samarbeidsmodellene som utløper fra denne tradisjonen. Offentlig –privat partnerskap kan, når begrepet benyttes på samfunnsnivå, forstås som koalisjon mellom politiske ledere og næringsliv i forbindelse med lokal styring og håndtering av ulike oppgaver som forskning, utvikling av infrastruktur og offentlig service-produksjon (Røiseland, 2008, s.27).

Aktørene innenfor denne samarbeidsformen vil ha *felles mål* om å utføre oppgaven, relasjonene vil ha preg av *likeverdighet* og *gjensidighet* og beslutninger tas gjennom *dialog* og *forhandlinger*.

⁷ Tall fra Barne- ungdoms og familieetatens intranett viser at private aktører som tilbyr cirka 650 institusjonsplasser for barn og ungdom i barnevernet pr. januar 2014.

⁸ Empiriske uttrykk for samstyring i Norge er: Samarbeid – Prosjekter – Partnerskap- Råd og utvalg- Aksjeselskap/stiftelser/IKS (Tabell 1.3)(Røiseland & Vabo, 2012, 32)

Samtidig vil det offentliges makt og myndighet opprettholdes når det inngås partnerskap med private eller sivilsamfunnet. Men makten vil få andre former enn den tradisjonelle hierarkiske og synliggjøres ved at det offentlige legger føringer og premisser for hva partnerskapet kan bestemme. Enten er føringene gitt ved allerede eksisterende lover og forskrifter eller det gjøres en skriftlig avtale om hva som er det konkrete partnerskapets mandat. I faglitteratur omtales dette som styring av selvstyre: metastyring. På den måten kan vi si at handlingsrommet for aktørene som deltar i partnerskapet vil ha en begrensning, som er klargjort på forhånd. Samtidig betyr dette at asymmetri i maktforhold er en realitet når offentlig aktør samarbeider med det private og det sivile samfunn, og at dette utgjør et spenningsforhold i partnerskapet (Røiseland, 2008, s.101-113).

1990-tallets modeller (samstyremodellene) kan forstås i lys av endrede og mer komplekse behov og krav i samfunnet, der det offentlige velger å gå til samarbeidspartnere med en annen type kunnskap og ressurstilfang enn det vi tradisjonelt forbinder med offentlig sektor. Samtidig er økonomiske hensyn og demokratiske prinsipper retningsgivende for hvilke samarbeidsformer det offentlige velger.

Partnerskap gjør seg gjeldende på samfunnsnivå, som jeg her har vist, men også på individnivå med spleising av ressurser mellom offentlig tjenesteyter og mottaker av tjenester.

Det er ut fra slike ideer vi kan se paralleller til det som ligger i familierådsmodellens fundament. Den komplekse samfunnsstrukturen påvirker også barns oppvekstvilkår og behovet for mer treffsikre tjenester kan ses som en følge av dette. Når det offentlige barnevernet inngår samarbeid med barnets private nettverk slik som i familierådsmodellens, vil dette kunne gi det offentlige tilfang på en annen type kunnskap og ressurs enn den de selv, som eksperter, besitter. I familierådsmodellens partnerskap hvor profesjonell kunnskap fra barnevernet og uformell hverdagskunnskap fra nettverket deles, kan dette til sammen utgjøre den forståelsen og ressurstilfanget som barnevernets barn trenger for å få gode nok utviklingsbetingelser.

I familierådsmodellens ide-grunnlag ligger det også en erkjennelse av at det offentlige ikke kan erstatte familien som barnets viktigste ressurs og grunnleggende utviklingsarena. Familierådsmodellens utbredelse kan forstås som en reaksjon på at det offentlige, gjennom velferdsstatens ordninger, kan ha gått for langt i å overta funksjoner som naturlig hører til og best kan løses av familien selv.

Det offentliges krav om å holde tjenestene på et forsvarlig økonomisk nivå kan være medvirkende til familierådsmodellens fremvekst. Når barnets utvidete familie går inn og tar et større ansvar for barn som faller inn under barnevernsloven kan dette føre til økonomiske besparelser for det offentlige.

Men for at familierådsmodellen skal kunne ha livets rett må barnevernets premisser inn i dette partnerskapet gi familien en rimelig mulighet for å medvirke, slik at mobilisering av de private ressursene skal kunne oppleves meningsfylt.

Partnerskapsideologi gjør seg gjeldende på flere områder innenfor offentlig tjenesteutvikling i dag. *Nettverksråd* i sosialtjenestene er et eksempel på partnerskapsideolog for voksne sosialhjelpsmottaker (Napsholm, 2009). Og hvis vi løfter blikket over i pleie og omsorgssektoren, finner vi noe av det samme idegrunnlaget der. I NOU 2011:11 om "Innovasjon i omsorg" pekes det på at det er i mellomrommet mellom offentlig virksomhet og sivilsamfunn noe av den mest spennende fornyelsen kan komme til å skje i årene som kommer (NOU 2011:11).

Litteratur som bidrar til å belyse hvordan denne muligheten kan utvikles går under betegnelsen co-production. I følge Hunter og Ritchie benyttes co-production som begrep for bevisst å kunne vise kontrasten til praksismodeller fra 1980 tallet der man hadde en annen tilnærming. Man snakket den gang om "produksjon av velferd" der mottakeren av velferdstjenestene ble presentert som et *objekt* heller enn et *subjekt* (min oversettelse) (Hunter & Ritchie, 2007, s. 9). I dag snakker vi om samproduksjon eller samskaping av velferd der hjelper og mottaker sammen skaper eller produserer velferden slik at den blir spesialtilpasset brukerens behov (Askheim, 2012, s. 8).

1.1.4 Brukeren innenfor de forskjellige velferdsmodellene

Synet på hvem brukeren er vil kunne variere og bli preget av hvilken velferdsmodell som benyttes : Hierarkiet, NPM og Partnerskap. I følge Slettebø vil synet på hvem brukeren er, også kunne gi ulike føringer for praksis og derfor påvirke hvordan den faglige rollen tilrettelegges (Slettebø, 2008b, s. 3).

I byråkratiet og hierarkiet er brukermedvirking knyttet *til rettigheter* for den enkelte i systemet. I dette systemet er det eksperter som ut fra et faglig skjønn og lovanvendelse beslutter hvilke brukere som har rett til tjenester og hvilke tjenester dette skal være. Rettighetsperspektivet i hierarkiet vil kunne gå sammen med en demokratisk tenkning der brukeren får mulighet til å påvirke tjenesteutformingen. Innenfor en markedsorientert modell vil brukeren kunne forstås som *kunde* og konsument i markedets logikk. (Slettebø 2008b, s.3). Her gjelder ikke hierarkiets over og underordningsforhold, men brukerens individuelle frihet til å velge. Når brukeren er *kunde* forutsetter dette at brukeren har oversikt over hvilke tjenester som er på markedet og hvilke tjenester man som bruker er best tjent med å kjøpe. Innenfor partnerskapsideologi vil brukeren kunne forstås som *en ressurs* som er nødvendig for selve tjenesteutviklingen. Brukerens *egen kompetanse og ressurser* etterspørres i en partnerskapsmodell samtidig som demokratiske perspektivet om medvirking inkluderes her. Juridiske rettigheter til spesifikke tjenester er imidlertid nedtonet i partnerskapstenkning.

1.2 Barnevernets oppgave etter lov om barneverntjenester

Når familieråd gis som et tilbud gjennom barnevernet, er det barnevernets rammer som gjelder for familierådet. Barnevernets mandat er gitt av Stortinget gjennom *Lov om barneverntjenester* (Barnevernloven). Det er den kommunale barneverntjenesten som har ansvar for å behandle saker etter denne loven. Barnevernets fremste oppgave i henhold til §1-1 er "å sikre at barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, får nødvendig hjelp og omsorg til rett tid".

Når det skal fattes vedtak etter Barnevernloven er det et krav at vedtak og tiltak samsvarer med det som er til barnets beste. I §4-1 fremgår det at i vurderingen av

barnets beste ”skal det legges vekt på å gi barnet stabil og god voksenkontakt og kontinuitet i omsorgen”.

Det er barnevernets ansvar å utøve et faglig skjønn for å vurdere dette spørsmålet. Og retningslinjene i loven sier at barnevernet som offentlige hjelpeinstans gjennom samarbeid med foreldre og barn, skal få frem deres syn på saken og søke å hjelpe slik at barnet kan bli værende i sin familie. Men barnevernet er også en offentlig instans med myndighet til å gripe inn i en familie med tvang, dersom barnets omsorg ikke er tilstrekkelig ivaretatt i familien og heller ikke kan bedres ved frivillige hjelpetiltak. Det vises til reglene i barnevernlovens kapittel 4 og til redegjøring i NOU 2012:5 kapittel 4. Barnevernets myndighet til å gripe inn i familier med tvang under gitte forhold, vil være en del av bakteppet, når foreldre og barn trenger hjelp og skal samarbeide med denne tjenesten. Barnevernets doble rolle, ofte omtalt som ”hjelp- og kontroll-rolle” byr på ekstra utfordringer når det skal tilrettelegges for arbeidsmodeller der brukerne skal trekkes aktivt med.

Dersom foreldre og barn er uenige eller ikke kjenner seg igjen i barneverntjenestens vurderinger, som i stor grad er basert på et faglig skjønn, kan det være vanskelig å forstå hvordan og på hvilke områder de kan medvirke. Barnevernet må også ta hensyn til at foreldre og barn kan ha ulike interesser. Dette kompliserer ytterligere hvordan barnevernet må tilrettelegge for at barn og foreldre kan oppleve reell medvirkning i samarbeidet med denne tjenesten.

1.3 Barne- likestilling og inkluderingsdepartementets begrunnelse for familierådsmodellen

Familierådsmodellen har fra den ble utviklet og lovfestet på New Zealand i 1989 inspirert barnevernsforskningen både nasjonalt og internasjonalt. Her vil jeg gi en kort oppsummering av begrunnelser fremkommet i rapporter fra offentlige utvalg som kan koples direkte til beslutningen fra BLD om implementering av familierådsmodellen i Norge. Jeg vil komme tilbake til den norske forskningen på feltet i kapittel 2.

Befringutvalget pekte på en rekke forhold som gjorde at utprøving av familierådsmodellen ble anbefalt (NOU 2000:12). Utvalget så behovet for at barnevernet utviklet arbeidsmodeller som kunne føre til større åpenhet om grunnlaget for barnevernets beslutninger og faglige skjønn. (NOU 2000:12, s.147-150) Utvalget advarte mot et ensidig fokus på det mangelfulle og skadelige for barn, og anbefalte tilnærminger i barnevernet som vektla en myndiggjørende praksis og større oppmerksomhet rettet mot hva i barnets miljø som har utviklingspotensial i seg (NOU 2000:12, s. 300 -301). Inkludering av familien i beslutningsgrunnlaget, større utnyttelse av familien og nettverk som ressurs (NOU:12, s. 160-162) mer treffsikre tiltak for å forhindre institusjonsplassering og behovet for å styrke barnevernets legitimitet (NOU 2000:12, s.149-150) var Befringutvalget begrunnelse for å gå nye veier i barnevernet. Det er i denne sammenheng utvalget anbefaler familierådsmodellen (Seim, Slettebø, & Koht, 2007). Befringutvalgets anbefalinger om en myndiggjørende praksis og utprøving av familierådsmodellen blir fulgt opp i Stortingsmelding 40 om barne- og ungdomsvernet (St. meld. nr. 40-(2001 – 2002)).

I denne stortingsmeldingen omtales familieråd som eksempel på en myndiggjørende praksis, der

målet er å finne fram til tiltak som er forankra i familiens eigen definisjon av situasjonen. Under eit familieråd diskuterer ein mellom anna kva som kan gjerast når det gjeld dei behova barnet har for omsorg, oppseding og utvikling (St. meld. nr. 40 (2001 – 2002), s.77)

I 2003 besluttet Barne- og likestillingsdepartementet å iverksette et nasjonalt forskingsprosjekt der målet var å prøve ut og evaluere familierådsmodellen i det norske barnevernet på kommunalt nivå. I rapporten konkluderes det med at:

Familieråd gir en overvekt av positive effekter også i forhold tradisjonelle metoder. Familieråd vil ikke alltid kunne gi endelige løsninger på problemene, men det vil medvirke til å skape positive endringsprosesser som kan være fundamentale steg for dem det gjelder (Falck & Vik, 2006, s. 289).

Samlet er det med bakgrunn i forskning både fra uavhengige forskningsmiljøer og offentlige oppnevnte utvalg, at Barne- og likestillingsdepartementet i 2006 besluttet å implementere familierådsmodellen i det norske barnevernet.

1.4 Problemstilling og forskningsspørsmål.

I denne oppgaven vil jeg undersøke om familierådsmodellen kan ha påvirket og endret hvordan barnevernet tilrettelegger en faglig rolle på i praksis. Målet på en slik endring vil her ta utgangspunkt i om samarbeidsrelasjonen mellom barnevern og familiene kan karakteriseres som en form for partnerskap, slik idealet i familierådsmodellen er. Jeg vil undersøke følgende problemstilling:

I hvilken utstrekning fungerer familierådsmodellen som en form for partnerskap?

For å besvare problemstillingen tar jeg utgangspunkt i de erfaringene fire kommunale barneverntjenester har med familierådsmodellen etter at implementeringsperioden (2007 -2012) er gjennomført. Disse erfaringene vil jeg analysere opp mot et begrep om partnerskap. Det er altså ut fra barnevernet synsvinkel, og ikke brukerne jeg vil undersøke om familierådsmodellen ført til endringer.

Når barnevernets erfaringer skal analyseres opp mot et begrep om partnerskap, er det måten jeg har kategorisert og tolket data på, ut fra kriterier i partnerskap, som legges til grunn. Jeg har satt opp tre forskningsspørsmål som hver for seg tematiserer ulike kriterier for partnerskap. En nærmere presisering og definisjon av begrepet partnerskap kommer jeg tilbake til i kapittel 2.

Jeg har satt opp følgende forskningsspørsmål:

Hvordan fattes beslutninger innenfor familierådsmodellen?

Ett av kriteriene i partnerskap er at partene har et felles mål og at beslutningene tas i dialog eller forhandlinger mellom likestilte parter. Gjelder dette når

familierådsmodellen benyttes? Eller gjelder den tradisjonelle beslutningsformen der barnevernet på bakgrunn av et faglig skjønn fatter vedtak som blir overordnet familiens syn på saken. Et tema knyttet til dette dreier seg om barnevernets formelle makt og myndighet får andre former og uttrykk når familierådsmodellen iverksettes.

Hvordan sikrer barnevernet at ressurser til barnets beste får komme frem?

Ett annet kriterium for partnerskap er gjensidighet mellom partene. Dette innebærer en erkjennelse av at hver part bringer med seg ressurser inn i partnerskapet og at partene er gjensidig avhengig av hverandres ressurser for å få løst oppgaven. I familierådet er oppgaven å finne gode løsninger for barnet. Ressurser som hver part besitter kan både dreie seg om kunnskap og ressurser til å forstå hva barnet trenger og til å gjennomføre de tiltakene som er nødvendige. Under dette punktet er det interessant å finne ut om barnevernet tilrettelegger rollen sin på en bestemt måte ved myndiggjøring, empowerment, ressursorientert eller facilitator slik at ressurser i barnets nettverk får best mulighet til å komme frem. Det er også interessant å finne ut hvordan barnevernet synliggjør egne ressurser og stiller disse til disposisjon i partnerskapet.

Hva skal til for at barneverntjenesten har tillit til at familierådsmodellen kan gi løsninger til barnets beste?

En forutsetning for partnerskap er at det er tillit mellom partene. I den forbindelse er jeg interessert i å få vite hva som kan ha betydning for at tilliten bygges, slik at familierådsmodellen benyttes og partnerskapet mellom barnevernet og familien blir muliggjort. Har dette å gjøre med en grunnleggende innstilling i barnevernet eller er det forhold ved den enkelte familie og sakens alvorlighetsgrad som betyr noe? Hvilken rolle spiller familierådskoordinatoren for å motivere bruk av familierådsmodellen? Kan andre forhold være av betydning, slik som kommunens eget tilrettelegging og Bufetats støttefunksjoner.

Jeg vil undersøke disse spørsmålene ved å intervju saksbehandlere i kommuner som benytter familieråd i barneverntjenesten. Data fra intervjuene og dokumenter i form av veiledere og maler fra Barne- ungdoms og familiedirektoratet som beskriver familierådsmodellen danner grunnlag for analysen.

1.5 Allmenne begreper og oppgaven avgrensninger

Foreldrebegrepet

Etter Lov om barn og foreldre (Barneloven) er det barnets foreldre som har foreldre- og omsorgsansvar for barnet, dersom ikke annet er bestemt ved rettslig avgjørelse. Dette ansvaret medfører samtykkekompetanse når det iverksettes tiltak etter barnevernloven. I barnevernet er det likevel slik at samtykkekompetansen kan ha blitt redusert, på grunn av vedtak etter barneverneloven. I denne oppgaven velger jeg å operere med et foreldrebegrep uten reduksjon i samtykkekompetansen. Dette for å forenkle innfallsvinkelen til temaet for oppgaven.

Familiebegrepet

I familieråd benyttes begrepet "den utvidete familien". Med dette menes både barnets biologiske familie, men også betydningsfulle andre i det private nettverket. For barn som bor i fosterhjem kan det utvidete familiebegrepet inkludere fosterfamilien og dennes nettverk. I denne oppgaven vil begrepet "familie" og "den utvidet familie" benyttes om hverandre. Det sentrale er at det her henspeiles på barnets private nettverk og ikke det profesjonelle nettverket som lærere, helsesøster, barnevern med flere.

Partnere i familierådets partnerskap

Når barnevernet skal tilrettelegge tjenesten på en slik måte at både foreldre og barn får mulighet til å bli en aktiv part i beslutningene og utforming av tiltak, må barnevernet ta hensyn til at foreldre og barn kan ha ulike interesser. Barnets selvstendige rett til deltakelse er nedfelt i FNs barnekonvensjon og inkorporert i norsk lov gjennom barnevernloven. I familierådsmodellen er barnets rett til deltakelse vektlagt som et sentralt prinsipp. Barnets modenhet og alder er mindre viktig for deltakelse. Det er de voksnes ansvar å tilrettelegge slik at barnet kan delta i beslutninger som angår dem selv (Astrid Strandbu, 2007 og 2008). For å begrense denne oppgavens omfang velger jeg imidlertid her å ikke rette oppmerksomheten mot barnets egen deltakelse eller mot interessekonflikter som kan oppstå mellom foreldre og barn. I denne oppgaven rettes oppmerksomheten mot et partnerskap bestående av barnet og foreldrene som en part og det offentlige barnevernet som den andre parten. Hensikten med denne avgrensningen er ikke å underkjenne interessekonflikter, eller det helt sentrale i

familieråd som gjelder barns deltakelse. Hensikten her er å ta et grep for å forenkle slik at ikke undersøkelsen blir for omfattende. Imidlertid er det slik at partnerskapstenkning i familieråd, gir barn og foreldre og barnevern en mulighet for å utvide partnerskapet. Foreldre og barn kan på sin side invitere inn hvem de ønsker fra sitt private nettverk til å delta i beslutningen som gjelder barnet og en plan for oppfølging. Barnevernet kan også foreslå utvidelse av partnerskapet ved å invitere andre fagfolk inn i familierådet, men da kun som rådgivere i partnerskapet for å gi sitt syn på barnets situasjon og behov. Dette må også skje i samråd med familien. Andre fagfolk gis ikke beslutningsmyndighet verken i barnevernsaken eller i familierådet, og er derfor ikke partnere i en den delen som angår beslutningene.

1.6 Oppgavens oppbygning

I innledningskapittelet har jeg gitt en innføring i temaet for denne oppgaven. Jeg har plassert familierådsmodellen i velferdsstatens kontekst inspirert av 90-tallets nye modeller for å løse fellesskapets oppgaver. Samtidig med at samfunnet blir mer komplekst og behovet for tjenester øker i omfang og mangfold, kan krav om økt brukermedvirkning bidra til å forklare familierådsmodellens innpass i Norge. Men vi finner også forklaringer som rent barnevernfaglig begrunner familieråd. Barnevernets rolle i samfunnet, krever en bevisst balansegang mellom hjelp og kontroll. I 2000 etterlyste Befringutvalget modeller for barnevernet som i større i grad vektla ressurser og muligheter i familiene. Sammen med forskning som konkluderte med at familieråd i sum har hatt god effekt for barn i barnevernet, kan dette forklare Barne- og likestillingsdepartementet beslutning om at familierådsmodellen skulle implementeres i det norske barnevernet.

I denne oppgaven ønsker jeg å undersøke om familierådsmodellen har ført til endring i barnevernets praksis. Jeg har valgt å analysere en mulig endring i barnevernets praksis opp mot begrepet *partnerskap*. I kapittel 2 vil jeg redegjøre for dette begrepet og begreper som kan beskrive hva barnevernet må vektlegge for å oppnå et samarbeid preget av partnerskapets idealer. Dette gjelder begrepene, myndiggjøring, empowerment, ressursperspektiv og facilitator. Jeg vil også redegjøre for hvordan vi kan forstå barnevernets makt når tjenester tilrettelegges etter en partnerskapsmodell. I innledning til kapittel 2 vil jeg redegjøre for forsknings på familierådsfeltet i Norge. I kapittel 3 vil jeg legge frem hva som er datagrunnlaget, forskningsmetode og opplegg for

analysen i denne undersøkelsen. Datagrunnlaget for undersøkelsen bygger på intervjuer med barnevernsansatte i fire kommune på Østlandet med erfaring fra familierådsmodellen og interne dokumenter i Barne-, ungdoms og familiedirektoratet som beskriver familierådsmodellen.

I kapittel 4 vil jeg gjennomgå familierådsmodellen og implementeringsstrategien i det norske barnevernet. I kapittel 5 redegjør jeg nærmere for opplegget i analysen. Hver kommune blir analysert for seg i kapitlene 6, 7, 8 og 9. Hovedkonklusjonen på problemstillingen og drøfting av funn fra undersøkelsen kommer i kapittel 10.

2. Forskning på feltet, teorier og begreper

2.1 Forskning på feltet

Familierådsmodellen har inspirert barnevernsforskningen både nasjonalt og internasjonalt. I Norge ble vi første gang introdusert til familierådsmodellen på nordisk barnevernskongress i Trondheim i 1994 (Einarsson, 2002). Her vil jeg ta utgangspunkt i den norske forskning på feltet. Jeg vil først under avsnitt 2.1.1 si noe generelt om denne, deretter tematiserer jeg forskningen opp mot sentrale temaer for denne oppgaven. I 2.1.2 legges forskningen syn på barnevernets mål med familierådsmodellen frem. Deretter hva forskningen sier om koordinatorrollen i 2.1.3 og i 2.1.4 fremlegges forhold som gjelder tilrettelegging av en ny faglig rolle i barnevernet frem.

2.1.1 Norsk forskning om familieråd

I 1998 ble et samarbeidsprosjekt mellom Høgskolen i Trondheim og Høgskolen i Stavanger iverksatt for å prøve ut familierådsmodellen der noen kommuner fra Trøndelag, Rogaland og Finnmark deltok.

I 2000 ble det i regi av Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA) iverksatt et utviklingsprosjekt for å undersøke "Bruk av familieråd som metode i barnevernets beslutningsprosess". Deltakere var kommuner på Østlandet, der det konkluderes med at:

"Den faste strukturen som modellen representerer, kan betraktes som en "plog" for å gå ut nye veier i samhandlingen mellom barnevernet og familien " (Einarsson, 2002).

Andre funn fra denne undersøkelsen gjengis i avnitt 2.1.2., 2.1.3. og 2.1.4.

Fra 2003 til 2006 ble prosjektet " Nasjonal satsing for utprøving og evaluering av familieråd i Norge". Dette var et forskningsbasert utviklingsprosjekt, som både omfattet forskning og utprøving av familierådsmodellen. Hovedkonklusjonen viste, som referert i denne oppgavens kapittel 1.4 at familieråd ga en overvekt av positive

effekter også forhold til tradisjonelle metoder (Falck & Vik, 2006, s. 289).

I Norge er det lagt frem to doktorgrader som omhandler barn og unges deltakelse gjennom familieråd, av henholdsvis Astrid Strandbu (2007) og Sveinung Horverak (2006).

Astrid Strandbus doktoravhandling om familieråd (2007) omhandler barns deltakelse i beslutninger. Hun finner at barns modenhet og alder er mindre viktig for mulighet til deltakelse. Det avgjørende, i følge Strandbu er rammene de voksne legger, som gjør det mulig for barn å delta. Astrid Strandbu har utarbeidet en modell for tilrettelegging av barns deltakelse. Denne modellen har blitt inkorporert i den norske familierådsmodellen, og er et bidrag til hvordan barnevernet faglig kan tilrettelegge for barns deltakelse.

Sveinung Horveraks doktoravhandling (2006) omhandler ungdoms opplevelser ved å delta i familieråd. Større innflytelse i eget liv og nettverkets støtte sto sentralt for ungdommene i denne undersøkelsen. De opplevde å få mer ansvar og større selvtillit gjennom familierådet. Horverak anbefaler at familieråd som *prosess* skjerpes og ser handlingsplanen som familierådet konkluderer som mindre viktig.

Horverak har et samfunnsvitenskapelig perspektiv på sin analyse og drøfter rollen barnevernet har som myndighetsutøver. Han drøfter hvordan barnevernets rolle utfordres og endres, ved at det jobbes etter en myndiggjørende modell. I følge denne studien har familieråd en terapeutisk effekt, selv om modellens intensjon er inkludering i beslutninger. Han mener det som skjer i et familieråd kan forstås som et overgangsrituale, som skaper grunnlag for endring i familien. Den offentlige rollen har i følge Horverak likhetstrekk med en seremonimester der hensikten er å bidra til gjenopprettelse av verdighet, det å bevare ansikt overfor sine omgivelser sier forskeren.

2.1.2. Barnevernets mål med familierådsmodellen

Flere forskere peker på at innføring av familierådsmodellen faller sammen med økonomiske og politiske strømninger som vektlegger reduksjon av velferdsstaten og et

øket trykk mot enkeltmenneskers ansvar for eget liv (Horverak, Omre & Schjeldrup, 2002 s. 17).

Den danske forskeren Faureholm (2005) problematiserer dette fordi det kan få implikasjoner for hvordan sosialarbeideren tolker sin rolle. I følge Faureholm kan modellen appellere til samfunnsaktører med ulike politiske motivasjon. Klargjøring av organisasjonens mål med modellen er i følge Faureholm viktig for sosialarbeiderens motivasjon når nye modeller som bygger på andre verdier skal tas i bruk.

Organisasjons- og ledelsesforankring ved implementering av familieråd blir også vektlagt i Nova-rapporten fra 2002 (Einarsson, 2002). Her evalueres "Bruk av familieråd som metode i barnevernets beslutningsprosesser" og viser at den "stringente oppbygningen av modellen representerer en slags "plog" for å prøve nye veier i de vanskeligste sakene" (Einarsson, 2002, s. 9). Men rapporten konkluderer med at familieråd kan være et krevende endringsarbeid for barnevernsarbeideren. Støtte fra organisasjonen, opplæring og veiledning står sentralt. Når familieråd blir en del av kontorets rutiner og synliggjort på møter, motiverer dette. Mens når enkeltpersoner skal være pådriver og ildsjeler, gir ikke dette samme resultater. Det å ta i bruk familierådsmodellen kan oppleves som et ekstra krav i en ellers travel hverdag. Denne studien viser imidlertid at modellen i praksis ikke oppleves som spesielt tidkrevende av de barnevernsansatte. Troen på metoden, og det å snu en del tanker, våge å tenke nytt mener flere er den viktigste drivkraften i denne studien. I tillegg kommer forhold ved koordinator.

2.1.3 Koordinatorrollen.

Einarsson (2002) understreker at lett tilgang på koordinator og tillit til at koordinator utfører oppgavene sin er sentrale for at saksbehandler benytter modellen. Studien her viser at koordinator ivaretar rollen som tilrettelegger, forhandler, portåpner og oversetter mellom barnevern og familie. Koordinators sentrale rolle støttes i følge rapporten opp av flere internasjonale studier om familieråd (Einarsson, 2002).

Dette støttes også opp i den nasjonale studien som Nova rapporten fra 2006 viser til. Der understøttes det at tilgjengelighet av koordinatorene og tillit til at koordinatoren utfører sine oppgaver er sentralt for å benytte familierådsmodellen (Hyrve, 2006).

2.1.4 En ny faglig rolle.

I samme rapport NOVA -rapport underbygges det at endring i barnevernets rolle fra en tradisjonell ekspertrolle til å være en tilrettelegger for at menneskers ressurser får komme frem, er krevende og at støtte fra organisasjon og ledelse betyr mye for å lykkes (Hyrve, 2006). Gjennom å arbeide med modellen viser studien at saksbehandlere oppdager ressurser i familien og nettverket som de ikke var klar over. Spesielt gjelder dette de familiene som barnevernet definerer som ressurs svak. For å kunne presentere familieråd og motivere for det, er det i følge saksbehandlerne i undersøkelsen viktig å forstå ideene og ha tiltro til at et ressursperspektiv og en myndiggjørende rolle fører frem. Klare og godt formulert oppdrag (det jeg tidligere har omtalt som premissene for familierådet) er også suksessfaktorer nå saksbehandlerne omtaler familierådsprosesser. Nova-rapport fra 2002 (Einarsson, 2002) viste også, som jeg var inne på i forrige avsnitt, at en faglig rolle i tråd med familierådsmodellens idealer er et krevende endringsarbeid for barnevernsarbeideren der behov for støtte fra organisasjonen, opplæring og veiledning kommer frem

Både Strandbu (2007) og Horverak (2006) studier viser at saksbehandlers rolle i familieråd går mer i retning av en relasjonell og kommunikativ rolle heller enn saksbehandlerrollen i byråkratiet. Dette gjelder også saksbehandlerrollen i brukergruppen i Slettebø's undersøkelse (2008b). Det relasjonelle i rollen underbygges av Hunter og Ritchies studie om arbeid i partnerskap der tillitsbygging, refleksjon, forhandling, ressursmobilisering, fortolkning og konflikthåndtering (Hunter & Ritchie, 2007, s. 18): ble ansett som viktig kompetanse.

I 2010 ble det iverksatt et nasjonalt forskningsprosjekt om "Bruk av familieråd i fosterhjemsarbeid". Forskningen blir ledet av Universitetet i Tromsø, Regionalt kunnskapssenter for barn og unge – Nord, *psykisk helse og barnevern* (RKBU Nord) og utøves i et samarbeid med Barne- ungdoms og familiedirektoratet, Barne-, ungdoms

og familieetaten og kommuner over hele landet. Et av målene med studien er om familieråd, som forutsetter at barnets stemme blir hørt, kan ha effekt på barnets helse på sikt. Et annet mål er å prøve ut nye veier i fosterhjemsarbeid der både saksbehandlere, foreldre og barns erfaringer med familieråd på fosterhjemsfeltet, blir evaluert (UIT Norges arktiske universitet, u.å.).

For å besvare problemstillingen i denne oppgaven kunne jeg valgt å analysere resultater fra nevnte undersøkelser om saksbehandlerrollen i familieråd opp mot begrepet om partnerskap. Men jeg har valgt å gjøre en egen undersøkelse om saksbehandleres erfaring på feltet. Begrunnelsen er knyttet til flere forhold. I innledningen viste jeg hvordan ideene i familierådsmodellen gjør seg gjeldende på flere områder innenfor velferdsstaten i dag. Dette motiverer nye undersøkelser som berører barnevernets praksis og ide-grunnlag. Ved at familieråd nasjonalt har fått en så høy prioritet, der cirka 400 kommuner har gjennomført opplæring i familieråd i perioden 2006 til 2012, kan det tenkes at dette påvirker det faglige klimaet i barnevernet, noe som også motiverer nye undersøkelser.

Det har blitt satset på noen forbedringer knyttet til familierådsmodellen gjennom den statlige implementeringen. Dette er forbedringer som prøveprosjektene (Nova 09/02 og Nova 18/06) anbefalte i 2002 og 2006 for å bidra til å fremme bruk av familierådsmodellen. Dette gjelder:

- Faglige støttefunksjoner for barnevernsansatte. Dette er satt i system gjennom Bufetats regionale fagsystemer.
- Opplæring og faglig oppfølging av koordinatorene. Familierådskoordinatorene er gjennom den statlige implementeringen organisert i egne grupper, med faglig oppfølging og veiledning fra Bufetats fagteam, og skal være lett tilgjengelig for det kommunale barnevernet.

Undersøkelsen som denne oppgaven bygger på er gjennomført i februar 2013, etter at implementeringen (2007 – 2012) av familierådsmodellen i norske kommuner er gjennomført, og vil kunne fange opp mulige endringer fra 2002 og 2006⁹.

⁹ Implementeringen fortsetter også etter perioden (2007 -2012), men ikke i det omfang med 3 dagers opplæringsprogram for kommunene.

I dette avsnittet har jeg vist ulike forskningsarbeider, som har bidratt til min forståelse av familierådsmodellen, som en ny måte å tilrettelegge tjenester på i det norske barnevernet. Jeg har vist hva forskningen sier om krav til endringer i barnevernets tilnærming når det familierådsmodellen iverksettes. Jeg har vinklet de ulike forskningsarbeidene inn mot tema og problemstilling i denne oppgaven. Jeg vil benytte funn fra de forskningsarbeidene for å sammenlikne funn i analysen av egens studie.

2.2 Partnerskap

Familierådsmodellen kan defineres som et samarbeidende *partnerskap* og blir ofte omtalt som god praksis (Horverak, Omre, & Scheldrup, 2002). Men i faglitteraturen viser det seg at *partnerskap* blir brukt på flere måter. Begrepet har ikke fått én allmenngjort betydning. I denne oppgaven spør jeg i hvilken grad *partnerskap* blir ivare tatt gjennom familierådsmodellen. For å få svar på dette må jeg først bestemme hvordan begrepet om *partnerskap* skal forstås her.

Det er to sentrale krav til hva slags forståelse av *partnerskap* som kan legges til grunn. Jeg kan ikke definere partnerskap så snevert, at jeg på forhånd utelukker at familieråd ivaretar partnerskapsidealet, fordi barnevernet har makt og myndighet som ikke kan fraskrives uansett hvilken arbeidsmodell som anvendes. Men jeg kan heller ikke definere begrepet om partnerskap så vidt, at alt samarbeid som foregår mellom barnevern og familie kan falle inn under begrepet.

Jytte Faureholm (1999) har bidratt til utvikling og forståelsen av familierådsmodellen i Danmark. Hun ser på partnerskap som et *perspektiv* som assosieres med likeverdighet mellom partnere. I partnerskapet deles formell, profesjonell kunnskap fra barnevernet og uformell hverdagskunnskap fra nettverket for å forstå og finne løsninger til barnets beste.

I denne definisjonen vektlegges kunnskapsdeling for å finne gode løsninger for barnet. Men dette begrepet om partnerskap blir for vagt idet kunnskapsdeling er noe de fleste vil slutte opp om, og det blir vanskelig å finne ut om dette reelt sett foregår.

Det har vært reist kritikk mot å benytte begrepet *partnerskap* innenfor velferdstjenestene fordi man på den ene siden er unisont enige om at partnerskap er bra, samtidig som begrepet er vagt og det er vanskelig å vite at det er partnerskap som foregår.

Despite the apparent consensus surrounding the partnership approach, it remains ill-defined and rarely practiced (Lupton & Nixon 1999, s. 33).

Slettebø og Seim (2007, s. 43) mener at

partnerskap mellom barn, foreldre og sosialarbeidere kan være en god beskrivelse på samarbeid som omfatter både deltakelse og medbestemmelse.

Men i følge Slettebø må ulikhetene i maktforhold anerkjennes når *partnerskap* skal være en del barnevernets arbeidsmodeller:

Partnerskap blir ofte fremholdt som et ideal for brukermedvirkning i barnevernet, og det betyr at både brukernes livserfaringer og den profesjonelle fagkunnskapen skal vektlegges, og at løsninger skal forhandles frem i felleskap der dette er mulig (Slettebø, 2008a, s. 3).

Her fremgår maktdimensjonen som en del av *partnerskapet* ved at løsninger skal forhandles frem *der dette er mulig*. En slik begrepsforståelse innebærer at det i visse situasjoner ikke er mulig å forhandle frem løsninger til barnet beste. I disse situasjonene vil barnevernet ha et overordnet ansvar for å gripe inn med nødvendig makt og myndighet for å sikre barnet.

Jeg slutter meg til Slettebøs forståelse av partnerskap i barnevernet da det tilkjenner hvordan en god samarbeidsrelasjon innenfor barnevernets rammer kan forstås. Barnevernets ansvar, makt og myndighet er ufravikelig selv om nye arbeidsmodeller iverksettes.

Men for å besvare problemstillingen i denne oppgaven trenger jeg et begrep om partnerskap der idealene og handlingene i *partnerskapet* fremkommer, slik at jeg kan bestemme om det foregår eller ikke foregår et *partnerskap* gjennom barnevernets familieråd. (Hvordan barnevernets makt kan forstås i partnerskapet kommer under punkt 2.3)

Et ideelt begrep om partnerskap fremkommer hos Horverak, Omre og Schjeldrup (2002, s. 53) der det vises til S. Arnsteins begrep om partnerskap utviklet i 1969.

Partnerskap: Dette innebærer en jevnstilt dialog der likeverdige partnere diskuterer seg frem til enighet. Det er en forutsetning å få frem partenes ulike innfallsvinkler og synspunkter. Partenes kompetanse skal ikke rangeres.

Horverak, Omre og Schjeldrup viser til at en partnerskapsrelasjon i følge Arnstein forutsetter en redistribuering av makt. Og at dette i følge Horverak, Omre og Schjelderup innebærer at barnevernet må være villig til å redusere sin makt på områder som gir familien mulighet til reell deltaking på følgende områder:

definisjon av situasjonen, definering av mål og midler og de beslutninger som treffes (2002, s. 51).

I følge forfatterne innebærer dette at barnevernsarbeideren går inn i en *myndiggjørende* metodikk vis a vis familien og gir slipp på noe av sin autonomi, knyttet til autoritet og kompetanse til å definere og diagnostisere, klienters problem og livssituasjon.

Et *partnerskap* mellom en offentlig velferdstjeneste og mottakere av velferdstjenester, slik jeg vil benytte begrepet i denne oppgaven er en samarbeidsform som kan defineres ved fire kjennetegn. Det må for det første være en *likeverdighet* mellom deltakerne i et partnerskap. Partene kan ikke rangeres som i hierarkiet med et over og underordningsforhold. For det andre må det være en *gjensidig avhengighet* mellom partene for å finne en løsning på oppgaven som partnerskapet tar sikte på å løse. Partenes ressurser, både praktiske og kunnskapsmessige, må anses nødvendige for at samarbeidet skal bære frukter. Det tredje tegnet for partnerskap er at partene har *et felles mål*. De går sammen for å løse en oppgave som begge parter har interesse av å få

løst. For det tredje er partnerskapet en samarbeidsform hvor løsninger blir besluttet ved *dialog eller forhandling*. Beslutningen må være fremargumentert og ikke stipulert fra den enes side.

Det er flere andre kjennetegn ved partnerskap som ikke er med i definisjonen. For eksempel kan man karakterisere partnerskapet ved å si at det må være *tillit* mellom partene i et partnerskap. Men selv om *tillit* ikke er nevnt eksplisitt i definisjonen ovenfor vil det allikevel være en praktisk forutsetning for partnerskapet. To parter kan ikke føre en genuin dialog med mindre de har tillit til hverandre; det er ikke dialog hvis den ene tror at den andre snakker usant eller skjuler sannheten.

2.3 Maktbegrepet

Når tjenester tilrettelegges etter en partnerskapsmodell i barnevernet endrer ikke dette barnevernets formelle makt. Men når tjenester tilrettelegges etter en partnerskapsmodell kan offentlig makt og myndighet få andre former enn det vi vanligvis forbinder med den tradisjonelle hierarkiske makten. Jeg vil her komme inn på hvilke former dette kan dreie seg om. Men først en redegjøring av hva den formelle og reelle makten i barnevernet gjelder.

Barnevernets formelle makt er nedfelt i Lov om barneverntjenester slik jeg redegjorde for i innledningskapittelet. Makt og myndighet er gitt barnevernet for å verne om barn med mulighet for inngripen mot foreldres vilje der dette er nødvendig for å sikre barnet. I de fleste tilfeller er foreldre i stand til å beskytte barna sine og vurdere hva som er barnets beste. Men i de tilfellene foreldrene ikke makter dette, er det barnevernets ansvar å gripe inn.

Barnevernets makt har også med tilgang på ressurser å gjøre, både i form av ulike tiltak som barnevernet disponerer og i form av økonomiske ressurser. Faglig kunnskap er også en del av barnevernets makt.

For å kunne medvirke i å finne løsninger til barnet må foreldre forstå hvordan barnevernet vurderer og kjenne til hvilke tilbud barnevernet rår over. Dersom det oppstår uenighet mellom barnevern, foreldre og barn er det avgjørende å forstå hva saken dreier seg om for å kunne medvirke. Informasjon om hva saken gjelder er en rettighet knyttet til saksbehandlingen i alt barnevernsarbeid (Slettebø, 2008b) og en forutsetning for å delta. Men det viser seg at barnevernet utviser mangler på dette området, noe som kan føre til at foreldre ikke får medvirket, og at barnevernet derved opprettholder makt urettmessig (Slettebø, 2008b).

I familierådsmodellen er det en ide at denne formen for tilslørt makt får mindre mulighet til å utspille seg. I familierådet er det et poeng at barnevernets makt skal synliggjøres gjennom *premissene* som må være klargjøres i forkant av familierådet. Denne form for makt omtales som styring gjennom selvstyre, eller metastyring, og er et kjennetegn på *partnerskap* når offentlig myndighet inngår som part (Røiseland, 2008, s.101-113).

Premissene dreier seg om partnerskapets begrensninger eller de udiskutable områdene av saken. Det som blir gjenstand for familierådets handlingsrom og beslutningsområde skal være reelt og avklart i forkant som en premiss for partnerskapet. Dersom dette handlingsrommet blir for trangt, vil det være et spørsmål om partnerskap blir et dekkende begrep.

Horverak (2006) og Slettebø (2008b) døfter i sine avhandlinger om myndighet og makt kan overføres under barnevernets rammevilkår. På den ene siden kan ikke barnevernet overføre reell makt til foreldrene og barnet selv. På den andre siden er det mulig med en form for delegert makt. Dette krever i følge begge forskerne en bevissthet fra barnevernsarbeiderens side rundt hvilken grad av makt som kan overføres (Horverak, 2006; Slettebø, 2008b).

En kritisk innvending mot ideen om partnerskap og empowerment kan foregå innenfor barnevernets rammer kan hentes fra begreper hos Michelle Foucaults (fransk filosof 1924-1984). Sentrale begreper om makt hos Foucault redegjøres for i boka *Magtens former* der forfatterne Mik-Meyer og Villadsen (2007) tar for seg ulike sider ved enkeltmenneskets møte med velferdsinstitusjonene. Foucaults begreper om makt (2007, s.16 -42) er sentrale for å beskrive moderne samfunns styringsteknikker. Det

vises det til et begrep om makt hos Foucaults der kunnskap og makt er tett vevet sammen, og at makten ligger i strukturene. Det redegjøres for Foucaults begrep *governmentality* som innebærer *styring gjennom å tilrettelegge for selvstyre*. I familierådssammenheng vil et eksempel på dette være når foreldre og barn selv får definere innholdet i hjelpen innenfor de gitte rammene, aksepteres rammene og ansvarsfølelsen hos familien styrkes fordi de får et eierforhold til det. På denne måten opprettholdes makten. I fremstillingen av Foucaults terminologi vil tilrettelegging for denne prosessen kunne forstås som *den skapende makt* og resultatet av prosessen, der familiene tar ansvar slik samfunnet forventer, innebære at *makten er produktiv*.

I dette avsnittet har jeg brakt frem ulike sider ved barnevernets makt. I familierådsmodellen vil denne makten ha en annen form enn det vi vanligvis forbinder med barnevernets legale makt. Makten blir uttrykt gjennom premissene for familierådet og dette kan representere en form *styring gjennom selvstyre*. Faglige holdninger knyttet til *ekspertrolle* og *paternalisme* kan også plasseres innenfor et begrep om makt i barnevernets familieråd. Her vil disse begrepene komme frem i neste avsnitt og fremstilles som kontraster til faglige holdninger innenfor partnerskapsideologi.

2.4 Faglige perspektiver og tilrettelegging i en partnerskapsmodell.

I denne oppgaven spør jeg i hvilken grad *partnerskap* blir ivaretatt gjennom familierådsmodellen. Jeg har redegjort for hvordan begrepet om *partnerskap* skal forstås i oppgaven. Og jeg har redegjort for et begrep om makt i barnevernet og vist hvordan makten kan ha andre former innenfor partnerskap enn innenfor det vi tradisjonelt forbinder med barnevernets makt. I avsnittet som følger vil jeg redegjøre for noen kvaliteter, perspektiver og føringer som kan karakterisere barnevernsarbeiderens faglige rolle i en partnerskapsmodell. I den forbindelse vil ord som *ekspert*, *paternalisme* og *facilitator* tas opp og belyses. Til slutt vil jeg redegjøre for begrepet *empowerment* sett i forhold til familierådsmodellen innenfor barnevernets rammer.

Når tjenester tilrettelegges etter en partnerskapsmodell innebærer det en ansikt til ansikt kontakt, direkte dialog og diskusjon der synspunktene må få komme åpent frem i åpent fora. Dette krever i følge Hunter og Ritchie spesielle ferdigheter i form av evne til

tillitsbygging, refleksjon, forhandling, ressursmobilisering, fortolkning og konflikthåndtering. (Hunter & Ritchie, 2007, s. 18)

En tilnærming til disse ferdighetene vil kunne skje gjennom øvelse i praksis. Men forståelse av faglige ideer, som ligger bak en slik tilnærming, vil også kunne påvirke praksisfeltet.

Sosialt arbeid etter en partnerskapsideologi ses gjerne som en motvekt til en paternalistisk arbeidsmetode. *Paternalisme*, bygger på et over- og underordningsforhold, mens partnerskap bygger på ideen om likeverdighet. I en paternalistisk tilnærming antar en at mennesker, og særlig mennesker som benytter hjelpetjenester ikke er i stand til å vite hva som er best for dem. Det er opp til eksperten å vurdere og bestemme dette og definerer den andres behov (Starrin, 2007, s. 63). *Ekspertrollen* ses også som motvekt til *facilitatoren*. Mens *eksperten* jobber med utgangspunkt i en ide om å kunne definere hva som er best for den andre og tilby spesialiserte tjenester, vil *facilitatoren* være mer opptatt av at ressursene og mulighetene som ligger hos brukerens skal få komme frem og. I familierådssammenheng vil facilitator innbære at barnevernsarbeideren tilrettelegger for at familieråd iverksettes.

Samtidig vil en slik tilnærming kreve bevissthet over egen praksis som inkluderer en forståelse av det asymmetriske maktforholdet mellom sosialarbeider og klient. Rolf Rønning anbefaler en tilnærming som innebærer *reflektert tvetydighet*, slik at ikke makten blir forsøkt bortforklart, men akseptert som en del av det systemet man jobber under (Rønning, 2007).

Den tradisjonelle ekspertrollen forbindes gjerne med et fagspråk som skiller seg fra dagligtalen, der det kan være vanskelig for den som ikke er innenfor faget å forstå innholdet. Når barnevernet snakker på en måte som gjør at familiene de samarbeider med ikke forstår hva saken gjelder, kan det være vanskelig å medvirke. Dette kan forsterke det asymmetriske maktforholdet mellom barnevern og familier. I familierådsmodellen er en av ideene at ekspertspråket skal utfordres. For der første gjelder dette for *premissene* i forkant av familierådet. Disse må være klare og forståelige.

Det samme gjelder *spørsmålene* som familierådet blir invitert til å løse. Ved tilrettelegging av barnets deltakelse er det særlig nødvendig med et klart språk som barn forstår (*Veileder for saksbehandler i familieråd*). En kvalitetssikring av språket oppnås i familierådsmodellen ved at det er flere i det private nettverket som får innsyn og dermed mulighet for stille oppklarende spørsmål. Familierådskoordinator kan også bidra til å kvalitetssikre at budskapet blir forstått, komme med oppklarende spørsmål slik at som i premissene og spørsmålene blir klare. Faglig tilrettelegging for familierådsmodellen og partnerskap dreier seg ut fra dette om å snakke et språk som er lett forståelig og fri for faguttrykk slik at den private part forstår oppdraget og mulighetene for medvirkning.

Empowerment, myndiggjøring og ressursperspektiv er i tillegg til *facilitator* begreper som kan benyttes for å beskrive en endring i barnevernets faglige tilnærming fra ekspert til partnerskap. Begrepene representerer perspektiver og gir i seg selv ingen garanti for at praksis utøves i pakt med ideene, men forståelsen av begrepene kan stimulere til bevissthet over egen praksis. Et sentral spørsmål ved tilretteleggelse av tjenester etter empowermentideologi er om vi gjør det vi sier vi gjør? (Starrin, 2007,). Begrepene har det til felles at de representerer et perspektiv, der barnevernsarbeideren retter oppmerksomheten mot vekst og utviklingsmuligheter heller enn det mangelfulle og skadelige.

I norsk sammenheng blir *empowerment* ofte oversatt med *myndiggjøring* (Slettebø, 2000)¹⁰. Dette er også begrepsforståelsen i *Veileder for saksbehandler i familieråd*. Nedenfor velger jeg å utdype nærmere det amerikanske begrepet fordi det fremkommer flere nyanser her som er relevante for denne oppgaven. Jeg forutsetter ressursperspektivet som en del av empowerment. Ressursperspektiv er noe som fremhever at klienten er mer tilbøyelig til å "vokse" når man tar utgangspunkt i de ressurser som finnes (Horverak, 2006). I motsetning til et problemperspektiv der en retter oppmerksomheten mot det den enkelte ikke mestrer, eller bare være opptatt av problemene (Einarsson, 2002). Det advares imidlertid mot et ensidig ressursperspektiv i barnevernsammenheng, fordi det kan føre til at vi overser de strukturelle forholdene

¹⁰ Når empowerment oversettes til myndiggjøring i en norsk sammenheng, henviser Slettebø(2000) til Hansen 1996, Sandbæk og Tveiten 1996, Einarsson og Sandbæk 1997.

som gjør at mennesker kommer i en vanskelig situasjon (Falck og Vik, 2006, s. 17). *Empowerment* i sosialt arbeid inneholder et frigjørende aspekt (Horverak, 2006). Det uttrykker noe om at mennesker både enkeltvis og i grupper, reduserer sin avmakt og får større kontroll over sitt dagligliv, samt får mulighet til å endre sine livsbetingelser (Slettebø, 2000).

Empowerment kan i følge Askheim forstås både som målsetting og virkemiddel (2007, s. 21). Begrepet *empowerment* inkluderer *power* som kan oversettes til *styrke, kraft og makt*. Disse ordene kan igjen illustrere den prosessen som pågår når mennesker i avmaktposisjon blir bevisstgjort, får *styrke* og mobilisert krefter for derved å komme ut av avmakten.

Denne måten å tenke endring på, forbindes gjerne med borgerrettighetsbevegelser og radikalt samfunnsarbeid i USA på -70tallet, der sosialarbeideren Barbara Solomon regnes som foregangskvinne (Slettebø, 2000).

Latin-Amerikas Paulo Freire er en annen sentral kilde for å forstå denne form for endringsarbeid (Askheim, 2007, s. 21-33).

Freire har ved *De undertrykte pedagogikk* (1999), vist hvordan endring er mulig med utgangspunkt i de undertrykte jordarbeidernes kår i Latin Amerika. Eva Nordland (1999) skriver i innledningen om Freires pedagogikk at det sentrale er ideen om å være subjekt i eget liv, definere seg selv og sin egen situasjon og ta i bruk egne iboende ressurser. Dette innebærer brudd med den "tause kulturen" som preger de fattiges og dermed de undertryktes kultur. Brudd med den "tause kulturen" kan skje ved at lærer og elev omgås på en annen måte, og ikke som i et tradisjonelt over og underordningsforhold. En bevisstgjørende dialog mellom lærer og elev står i sentrum. Det er elevens egne erfaringer og refleksjon over dette som frembringer læring. Hver enkelt må bli sikret veiledning og støtte til å bygge opp identitet og selvaktelse og bli møtt med tillit og forventning. Gjennom fortellingen brytes tausheten og apatien og selvfølelsen kan bli styrket. En forutsetning for at dette kan skje, er at noen er genuint interessert i å lytte til denne fortellingen. Et annet poeng er at den undertrykte må ha ansvar, fordi det å bli fratatt ansvar alltid har virket fornedrende på mennesker (Nordland, 1999).

Freire var influert av marxistisk teori, og understreket at mennesker må bli bevisst de undertrykkende kreftene i samfunnet for på den måten å bli i stand til å gjenkjenne og endre det (Horverak 2006, s. 53).

Men, hvis vi vender tilbake til familierådsmodellen i det norske barnevernet der empowerment er en grunnleggende ide, er ikke målet her at barnevernsfamiliene skal endre samfunnsforholdene. Empowerment innenfor rammen av barnevernet har som mål å styrke foreldre- og omsorgsferdigheter, slik at det kommer barnet til gode.

Familierådsmodellens utgangspunkt på New Zealand står nærmere Freires ideal om endring av samfunnsforhold, fordi kravet om deltakelse kom som et opprør fra barnevernsfamiliene. Maoriene brøt med den tause kulturen og tok et selvstendig grep overfor myndighetene for å komme ut av avmaktsituasjonen. Resultatet ble en lovfestet rett i 1989 til å medvirke gjennom familieråd i barnevern.

Jeg vil allikevel holde frem Freire sentrale poeng om å bringe den avmektige ut av den tause kulturen som sentralt også i en empowerment-tilnærming i norsk barnevernsammenheng. Freires pedagogikk kan gi forståelse for hvordan saksbehandleren i barnevernet kan kommunisere med barnet og familien for å oppnå en relasjon preget av likeverdighet og gjensidighet, som er et kjennetegn ved samarbeid i partnerskap. I følge Freires pedagogikk vil det være sentralt at saksbehandler har evne til å ta inn over seg familien og barnets eget perspektiv og være genuint interessert i å lytte til deres forståelse av egen situasjon og hva som skal til for å få til endring.

Ole-Petter Askheim (2007, s. 21- 33) plasserer empowerment-begrepet i fire ulike posisjoner. Felles for posisjonene er at de bygger på et positivt syn på mennesket. Dette innebærer en tro på at mennesket vil handle til sitt eget beste når forholdene legges tilrette for det.

De fire posisjonene er 1) Empowerment som motmakt: denne posisjonen samsvarer med det jeg har beskrevet over som opprinnelsen til begrepet, der endring av samfunnsforhold er målet.

2) En markedsorientert tilnærming har utgangspunkt i et forbrukerperspektiv. Dette inkluderer prinsippet om frihet og uavhengighet for individet.

3) En terapeutisk posisjon har som mål å styrke individets selvbilde og frigjøring av ressurser. Denne posisjonen har blitt kritisert for ikke å se mennesket i samfunnssammenheng, og på den måten pålegge individet alen ansvaret for sin egen situasjon. Den siste posisjonen er 4) empowerment som liberal styringsstrategi. Dette innebærer at empowerment-prosessen foregår innenfor bestemte rammer. En kritisk innvending er at dette kan forstås primært som en disiplinering fra den offentlige velferdstjenesten barnevernet (Askheim, 2007).

Men empowerment som liberal styringsstrategi kan også forstås som en frigjøringsprosess for familiene innenfor rammen av barnevernet. Innenfor disse rammene vil empowerment kunne bety at familiene får mulighet til å gjeninnta ansvar og verdighet over eget og barnas liv. Dette forutsetter at foreldre selv har et ønske om å bli best mulig foreldre for sine barn, samtidig som foreldre tar innover seg samfunnets normer for godt foreldreskap. Dette perspektivet på empowerment har sammenfall med Michel Foucaults maktbegrep om styring gjennom tilrettelegging av selvstyre, slik også makten tar form når det tilrettelegges for partnerskap mellom offentlig og privat aktør.

3. Datagrunnlaget og metode

Forskning betyr å bli kjent med noe nytt, noe som på forhånd er ukjent. Men først når forskeren har satt seg inn i et felt, vil det være mulig å stille nye spørsmål og finne ut hva som er relevant å undersøke videre. Den kunnskapen man får på et felt vil påvirke valg av problemstillingen for det man vil undersøke. Problemstillingen vil være retningsgivende for hvilken plan som legges opp for å gjennomføre undersøkelsen, hvilke personer eller situasjoner vi kan studere, hvilke metoder vi kan benytte, og hvordan analysen kan utføres (Thagaard, 2013).

I dette kapitlet vil jeg legge frem hvordan forskningsprosessen er lagt opp. Jeg har valgt et kvalitativt forskningsdesign med fokusgruppeintervjuer av barnevernsansatte i fire kommune på Østlandet med erfaring fra familierådsmodellen. I tillegg utgjør datagrunnlaget kilder i form av interne og offentlige dokumenter som beskriver familierådsmodellen.

I kapittel 3.1. legger jeg frem datagrunnlaget. I kapittel 3.1.1 legges datagrunnlaget som gjelder fokusgruppeintervjuene frem. Jeg vil si noe om kriterier jeg har benyttet ved utvalg av kommuner og respondenter og hvordan jeg har gått frem for å gjøre utvalget. En del av datagrunnlaget for oppgaven er også dokumenter og maler som er retningsgivende for familierådsmodellen i det norske barnevernet. Disse redegjør jeg for i kapittel 3.1.2. I dokumentredegjørelsen vektlegges *saksbehandlerveilederen*, fordi den er mest sentral i denne oppgaven som omhandler barnevernsansattes praksiserfaring.

I kapittel 3.2 legger jeg frem metode for undersøkelsen, opplegg for analysen og hvordan resultatene skal tolkes. Som en innledning til metodekapitlet under 3.2.1 vil jeg redegjøre for min egen for forståelse fra feltet. Så langt i oppgaven har jeg redegjort for familierådsmodellens relevans i forhold til velferdsstatens tjenester. Sammen med teorier, begreper og ulike forskningsarbeider som er trukket frem, utgjør dette det teoretiske kunnskapsgrunnlaget for undersøkelsen. Min egen for forståelse og praksiserfaring, utgjør også en del av kunnskapsgrunnlaget for undersøkelsen, som jeg vil få frem her. I avsnitt 3.2.2 legges metoden for undersøkelsen frem, i avsnitt 3.2.3 redegjør jeg for hvordan intervjuene er lagt opp og i 3.2.4 hvordan analysen legges opp.

3.1 Datagrunnlaget

Datagrunnlaget for undersøkelsen bygger på fokusgruppeintervjuer med barnevernsansatte i fire kommuner på Østlandet med erfaring fra familierådsmodellen. I tillegg utgjør datagrunnlaget kilder i form av interne og offentlige dokumenter som beskriver familierådsmodellen.

3.1.1 Utvalg av kommuner og respondenter.

For at funnene undersøkelsen skal ha gyldighet, må utvalget være styrt av det som er formålet med undersøkelsen (Jacobsen, 2005). I dette tilfelle er det erfaring fra barneverntjenester som har gjennomført opplæring i familieråd og gjennomført familieråd i praksis som har gyldighet for problemstillingen. Jeg har derfor funnet frem til kommuner med slik erfaring. Jeg har ikke tallmateriale som viser omfang av erfaring i de enkelte kommunen. Jeg har tatt utgangspunkt i fire kommuner som har gjennomgått opplæring og som er villig til å dele sin erfaring fra praksisfeltet i denne undersøkelsen.

I en kvalitativ undersøkelse vektlegges nyanserikdom og detaljer. Målet er å få ny kunnskap og gå i dybden av et fenomen, som på forhånd ikke er klart definert og kategorisert. Etterarbeidet i en kvalitativ undersøkelse er tidkrevende fordi den åpne tilnærmingen innebærer at ord og meninger skal analyseres og kategoriseres i ettertid. Det er derfor viktig at de data som innhentes er overkommelige med henblikk på analyse og etterarbeid. Dette betyr at det er begrenset hvor mange enheter man kan undersøke. Dette får igjen konsekvenser for hvor generaliserbare funnene. (Jacobsen, 2005). Utvalget i denne undersøkelsen består av ansatte i fire kommunale barneverntjenester.

Ved utvelgelsen av kommuner var det følgende kriterier som lå til grunn:

- Kommuner som har gjennomført opplæring i familierådsmodellen i løpet av implementeringsperioden 2007 – 2012 og som har erfaring med bruk av modellen.
- Ulik størrelse på kommunene av hensyn til bredde i utvalget

- Ikke for stor geografisk spredning av hensyn til gjennomføring av undersøkelsen
- Kommunene skulle ikke være en av de 12 kommunene som er organisert under fagteamet i Bufetat hvor jeg selv arbeider, for i størst mulig grad unngå dobbeltrolle både for respondentene og meg selv.

Utover dette var jeg ikke opptatt av andre variabler knyttet til kommunene. Før jeg gjorde henvendelser til kommuner med forespørsel om deltakelse, henvendte jeg meg på telefon til Norsk samfunnsvitenskapelige datatjeneste for å sjekke om undersøkelsen min ville kreve tillatelse om å benytte sensitive opplysninger. Vurderingen derfra var som ventet. Ingen spesielle forholdsregler utover det som ligger i krav til anonymisering av kommuner, slik at ikke de ansatte skal føle seg utlevert på grunn av uttalelser gjennom intervjuene. Herfra gikk jeg videre med å planlegge undersøkelsen.

Jeg henvendte meg i brev og mail til barneverntjenestene i kommunene med forespørsel om å få gjennomføre fokusgruppeintervju med ansatte. I brevet ga jeg en kort presentasjon av meg selv og hva jeg arbeider med. Jeg forklarte at familierådsmodellen var tema for masteroppgaven og at formålet var å undersøke hvilke erfaringer, både fordeler og ulemper, det kommunale barnevernet hadde med familierådsmodellen og om dette hadde ført til endringer i barnevernets praksis. Videre at jeg var opptatt av barnevernets erfaring med samhandling og ansvarsfordeling vis a vis familiene og offentlige aktører med delansvar når familierådsmodellen iverksettes i praksis. Jeg forklarte at jeg ville foreta et fokusgruppeintervju, at det ville ta cirka halvannen time og at respondentene ville sikres anonymitet. Jeg la også vekt på at undersøkelsen ville kunne bidra til at vi sammen fikk utforsket hvordan modellen fungerer i praksis med henblikk på fordeler og ulemper. Jeg fikk rask respons, noe som kunne tyde på at det var interesse for å delta i undersøkelsen og på den måten sette familieråd på dagsorden. En kommune trakk seg på grunn av arbeidspress, men jeg fikk da respons hos en annen, slik at antallet kommuner ble fire totalt, slik planen var.

De kommunene som takket ja til å delta, hadde alle gjennomført familierådsopplæring i implementeringsperioden. Kommunene størrelse er fra små til middels store og befinner seg alle på Østlandet.

Jeg lot det være opp til barneverntjenesten selv å plukke ut hvem som skulle delta på intervjuene, men understreket at det ikke bare var de saksbehandlerne med lengst erfaring på familieråd som var interessant for min undersøkelse. Jeg ønsket at utvalget skulle representere bredde både når det gjaldt utvalg av kommuner og respondenter. Jeg uttrykte derfor at det var saksbehandlergruppens erfaringer i vid forstand, som var mest interessant for min undersøkelse.

Avklaring av hvilke respondenter som var interessante for undersøkelsen, har med datas validitet å gjøre. Dersom utvalget skulle bestå av de beste kommunen hadde på familierådsfeltet, ville ikke undersøkelsen få den bredden på erfaring fra praksisfeltet som jeg var ute etter.

3.1.2 Justering av utvalget underveis i undersøkelsen.

Ved henvendelse til kommunene hadde jeg bedt om å få intervjuer både ledere og saksbehandlere gjennom fokusgruppe. Men gjennom det første kommunebesøket (kommune A), der både leder og saksbehandlere deltok erfarte jeg at det var saksbehandlernes egne fortellinger og refleksjoner fra praksisfeltet, som ga de beste dataene. Dette støttes opp av teori om datas validitet i fokusgruppeintervjuer (Malterud, 2012). Leders bidrag i gruppen var mer knyttet til generelle meninger og synspunkter om familieråd, noe som ikke ga så relevante data til denne undersøkelsen. Etersom en leders synspunkter ofte kan veie tungt og kan anspore de ansattes synspunkter i en bestemt retning, vil en feilkilde angående ansattes erfaring kunne oppstå ved leders tilstedeværelse. Jeg fant det derfor mer hensiktsmessig for denne undersøkelsen å møte ansatte uten leder i de siste tre kommunene.

Fra det første intervjuet fikk jeg også erfaring om egen kapasitet til å fange opp informasjon og interaksjonen i gruppen. Jeg hadde ut tatt utgangspunkt i en anbefaling om at antall deltakere ikke burde være for lite, og heller ikke for stort for å kunne få mangfold og dynamikk i fokusgruppen. Et sted mellom fire og tolv blir drøftet hos Malterud (2012, s.39). Jeg hadde forestilt meg at et antall på seks kunne være en naturlig størrelse for en faggruppe, som kunne dra veksler på hverandre. Men jeg fikk erfare at dette var i meste laget for meg, og valgte å gå ned til et antall på fire deltakere i de resterende fokusgruppeintervjuene. Det å fange opp et stort omfang av ord og meninger er en av ulempene i en kvalitativ intervju-undersøkelse. Det er menneskelig å

foreta prioriteringer når man hører et mylder av ord og meninger. Dette vil i sin tur kunne påvirke undersøkelsens validitet, fordi jeg som forsker gjør et utvalg av det jeg hører (Jacobsen, 2005). Det er derfor viktig at jeg som forsker er i stand til å fange opp de ulike meningene.

Overfor de siste tre kommunene (B, C og D) endret jeg derfor forespørselen min til å gjelde et ønske om å møte kun fire saksbehandlere med praksiserfaring.

I de neste intervjuene deltok ingen ledere, og deltakere var ikke mer enn fire fra hver kommune. Men i møte med kommunene i praksis måtte jeg foreta nye avveininger for å få gjennomført undersøkelsen.

I to av kommunene fikk jeg ikke treffe fire saksbehandlere, slik planen var. Jeg valgte allikevel å gjennomføre intervjuene. Jeg kan her ha gått glipp av mangfold på data ved å velge som jeg gjorde. Men på den annen side var det viktig å foreta intervjuene etter planen slik at jeg fikk gjennomført undersøkelsen.

I kommune C var det grunnet sykdom kun to saksbehandlere tilstede. Her deltok en tredje person som var ansatt 50/50 som tiltakskonsulent/merkantil, og som derfor ikke selv hadde ansvar for iverksetting av familieråd.

I kommune D var det tre saksbehandlere tilstede på fokusgruppeintervjuet.

På bakgrunn av det jeg her har skrevet ble utvalget for undersøkelsen som følger:

Kommune A har opp mot 30.000 innbyggere og i underkant av 20 ansatte i barneverntjenesten. Deltakere på fokusgruppen var 5 saksbehandlere og 1 leder. Opplæring i familierådsmodellen skjedde i 2010.

Kommune B har i overkant av 15.000 innbyggere og mer enn 10 ansatte i barnevernet. Deltakere på fokusgruppen var 4 saksbehandlere. Kommune B fikk opplæring i familierådsmodellen i 2011.

Kommune C er den minste kommunen med 6000 innbyggere og har i overkant av 5 ansatte. Deltakere på fokusgruppen var 2 saksbehandlere og 1 ansatt med 50/50 tiltakskonsulent/merkantil. Kommune C fikk opplæring i familierådsmodellen i 2011.

Kommune D er den største kommune med rundt 50.000 innbyggere og 40 ansatte i barnevernet. Deltakere på fokusgruppen var fire saksbehandlere, 1 fra undersøkelsestema og 3 fra tiltaksteam. Kommune D fikk opplæring i familierådsmodellen i 2012 .

3.1.3 Dokumenter som beskriver familierådsmodellen.

Barne- ungdoms og familiedirektoratet (Bufdir) har i samarbeid med Barne-, ungdoms- og familieetaten (Bufetat) siden 2007 hatt ansvar for implementering og kvalitetssikring av familieråd i det kommunale barnevernet i Norge.

For at modellen skal gjennomføres så likt som mulig landet rundt er det utarbeidet interne dokumenter, brev, veiledere og et eget nettsted som beskriver familierådsmodellen og hvilke oppgaver ulike offentlige aktører har i forbindelse med tilretteleggingen av familieråd.

Min fremstilling av familierådsmodellen og implementeringen, som kommer i kapittel 4, samt grunnlaget for denne undersøkelsen har som utgangspunkt at kommunene benytter disse malene og veilederne når de iverksetter familierådsmodellen. Flere av malene og veilederne har overlappende innhold og er utarbeidet i et samarbeid mellom ansatte i Bufdir og Bufetat, som har ansvar for implementering av familieråd. Dette gjelder 1)Veileder for saksbehandler i familieråd, 2)Veileder for koordinator i familieråd og 3)Samarbeidsavtale for gjennomføring av familieråd.

På Bufetats hjemmesider er det opprettet et eget nettsted som beskriver modellen. <http://www.bufetat.no/barnevern/familieraad/>. Familierådsmodellen blir her beskrevet som et møte og prosess mellom familiens nettverk og offentlige instanser.

Utgangspunktet for et familieråd i barnevernet er en barnevernssak, der både barnevern og familie kan legge premisser for hva familierådet kan ta stilling til. Forberedelse og gjennomføring av familieråd tar fra fire til seks uker. En utenforstående koordinator bistår familien og barnet med å forberede familierådsmøtet og invitere deltakere fra det private nettverket inn. Prosessen skal munne ut i en plan for barnet. Sentralt i modellen er at barnets private nettverk skal sitte alene uten fagfolk når de skal drøfte seg frem til løsninger. Familiens plan legges frem for barnevernet. Planen skal godkjennes dersom barnets sikkerhet blir ivaretatt.

I følge nettsiden kan familieråd fremstilles skjematisk på denne måten:

Familierådsmodellen fremstilles her som en prosess som foregår i en planleggingsfase, en gjennomføringsfase og en oppfølgingsfase. Hva som foregår og hvem som har ansvar for de ulike delene av familierådsprosessen blir gjennomgått på dette nettstedet. Det gis eksempler på hva et familieråd kan dreie seg om og hvilke problemer som kan tas opp. På nettstedet finnes lenker til informasjonsfilmer om familieråd som er spilt inn på en rekke språk, slik at det kan nås ut til flest mulig. Det finnes også lenker som gir beskrivelser i kortform om hvordan rollene til saksbehandler og koordinator skal utøves og hvordan barnets rolle skal ivaretas. Det finnes lenker til informasjonsbrosjyrer som gjelder familieråd og som kan bestilles i papirform.

I tillegg er det utarbeidet ulike veiledere som gir en mer utførlig beskrivelse av familierådsmodellen, dens idegrunnlag og de ulike aktørenes ansvar.

Veileder for saksbehandler i familieråd benyttes ved opplæring og veiledning av barnevernsansatte i kommunene, og kan forstås som den måten det er ønskelig at familierådsmodellen skal praktiseres på i Norge.

Veileder for saksbehandler i familieråd beskriver trinn for trinn hvordan saksbehandler kan tilrettelegge og samarbeide med familien, koordinator og fagteamet for å iverksette et familieråd. Dette er både en praktisk veileder, der ulike skjemaer eller maler forutsettes brukt og en veileder som gir innføring i en faglig tilnærming i tråd med familierådsmodellens ide-grunnlag.

En av malene saksbehandler skal benytte i familierådsarbeidet er *Samarbeidsavtale om gjennomføring av familieråd*. Her skal det i følge saksbehandlerveilederen fremgå:

”hvem oppdraget gjelder for (barnets navn), hvorfor det skal gjennomføres familieråd og hvilke problemstillinger som skal diskuteres i familierådet.”

Når familien undertegner *Samarbeidsavtale om gjennomføring av familieråd* gir dette samtidig koordinator fritak fra taushetsplikten, slik at de deltakerne familien ønsker å ha med på familierådet, kan inviteres og informeres i tråd med samarbeidsavtalens innhold.

I *Veileder for saksbehandler i familieråd* fremgår det at en grunntanke i familieråd er at familien gis et større ansvar for sin nåværende og fremtidige situasjon. I følge veilederen bygger familierådsmodellens på et myndiggjørende perspektiv, noe som her blir oversatt med det engelske begrepet ”empowerment”.

Veileder for saksbehandler i familieråd beskriver hvordan spørsmålene til familierådet utformes slik:

” Spørsmålene må være entydige slik at det er en felles forståelse mellom familien og barnevernet om hva som skal drøftes og hvorfor. Spørsmålene bør være åpne, slik at de gir mulighet for reell innflytelse . Formuleringene skal være rettet mot å finne løsninger, ikke mot å identifisere problemer eller fordele skyld. Det bør

heller ikke være for mange spørsmål. Hensikten er at familien skal komme frem til konkrete løsningsforslag.”

Familierådsmøtet skal, i følge veilederen, holdes i et lokale som ikke er en del av barnevernets kontorer, gjerne helsestasjon, fritidsklubb eller annet egnet sted.

Hjørnesteiner er i følge *Veileder for saksbehandler i familieråd* s.2 et begrep som forekommer i internasjonal litteratur om familierådsmodellen, og som beskriver de viktigste kjennetegnene ved familierådsmodellen. Her er de fem hjørnesteinene.

1. Familieråd omfatter en *utvidet familie*. Personer i barnets private nettverk inviteres til å delta. Dette kan være slektninger, venner, naboer osv.
2. På familierådsmøtet (del 2) diskuteres det uten offentlige *personer tilstede*
3. En *koordinator* som ikke arbeider i barnevernet til daglig, hjelper familien med å planlegge og gjennomføre familierådet.
4. Drøftingene fra familierådet skal munne ut i en skriftlig plan, *familiens plan*, (*henadlingsplan*). Planen beskriver hvilke tiltak familierådet foreslår for å forbedre barnets livssituasjon, samt hvem som har ansvar for å iverksette tiltakene.
5. Den siste hjørnesteinen er *barns deltakelse*. Når barn og unge deltar i et familieråd må voksne tilrettelegge for deltakelsen og etterspørre barnets mening.”

Når det gjelder den femte hjørnesteinen, som omhandler barns deltakelse i familieråd, vises til en egen modell utarbeidet av Astrid Strandbu.

Temaheftet *Hvordan legge til rette for barns deltakelse i familierådets beslutningsprosess?* bygger på Astrid Strandbus forskning om barns deltakelse (Strandbu, 2008). Dette temahefte anbefales brukt når kommunene jobber med familierådsmodellen.

Veileder for koordinator i familieråd beskriver trinn for trinn hva koordinator skal foreta seg i de ulike fasene av sin jobb. Koordinator tiltrer saken når samarbeidsavtalen er undertegnet. Koordinator skal i samarbeid med foreldre og barn finne frem til hvem i den utvidete familien som kan inviteres til familierådet. Familierådskoordinator skal

besøke alle i nettverket som inviteres, slik at de er forberedt på hvilke spørsmål de skal ta stilling til. Koordinator har ansvar for praktisk tilrettelegging av møtet. I samarbeid med foreldre og barn skal det også forberedes et lite måltid som skal inntas i forkant av møtet.

Koordinator skal avstå fra å mene noe om selve barnevernsaken, og unngå å gå inn i hjelperollen. Sentralt i koordinatorrollen er å støtte familiens egen løsningskompetanse, ikke være konfliktorientert men ha barnets behov i sentrum.

Et kriterium knyttet familierådskoordinatoren er at vedkommende ikke kjenner barnevernsaken eller kan påvirke barnevernssakens beslutninger.

Koordinator skal i samarbeid med foreldre og barn finne frem til tre personer i den utvidete familien som kan påta seg en ekstra rolle under familierådsmøtet. Dette er rollen som *ordstyrer* for familierådsmøtet, rollen som *referent* med ansvar for å skrifteliggjøre familiens plan etter familierådet og rollen som *støtteperson til barnet*. Det er utarbeidet en egen brosjyre som koordinator deler ut til familien der det fremgår hva disse funksjonene innebærer.

Hvordan man skal forstå familieråd i juridisk forstand, redegjøres for i brev av 29.10.10 (ref.: 200903438-/LFO) BLD til Bufdir om hjemmelsgrunnlag for familieråd. Her blir det slått fast at familieråd kan iverksettes som et hjelpetiltak etter barnevernlovens § 4- 4, annet ledd når barnet bor hjemme. Videre heter det i brevet at familieråd kan benyttes som en beslutningsmodell også når barn bor utenfor hjemmet, men da som en avtale med frivillig samtykke.

I tildelingsbrevet fra Barne- likestillings departementet for 2007 ble det i avsnitt 7.2.4 fremlagt at ” Bufetat skal arbeide for at familieråd som alternativ beslutningsmetode i barneverntjenesten implementeres over hele landet.”

Plan forimplementeringsstrategien er redegjort for i et internt notat fra Bufdir: *Nasjonal plan for implementering av familieråd i Norge*. Dette beskrives i denne oppgavens kapittel 4.2.

3.2 Metode

3.2.1 *Min forforståelse*

Jeg har mange års erfaring fra barnevernsfeltet både i kommunal og statlig barnevern. Faglige drøftinger i gruppe, både som deltaker og gruppeveileder er en del av mitt erfaringsgrunnlag. For meg er gruppediskusjoner en arena for læring og bevisstgjøring, og en mulighet for ny kunnskap.

De siste fem årene har jeg sammen med kollegaer i Bufetat hatt ansvar for opplæring i familierådsmodellen både for saksbehandlere i det kommunale barnvernet og familierådskoordinatorer. Faglig støtte, veiledning og oppfølging av barnevernsansatte og familierådskoordinatorene hører til mitt ansvarsområde. Faglige nettverk på tvers av kommuner og fagteam er en del av metoden for å forankre modellen og utveksle erfaring i praksisfeltet. Min erfaring er at dette bidrar til ny kunnskap og mulighet for å gå nye veier i barnevernet. Jeg har gjennom jobben fått et visst innblikk i saksbehandleres erfaring med familierådsmodellen.

Efaringene synes veldig sprett: fra veldig positiv, litt lunken og til mer kritisk. Men inntrykkene kommer kanskje sterkest frem hos de saksbehandlerne som har gode erfaringer med modellen, fordi disse gjerne deltar i faglige nettverk hvor jeg selv også deltar.

Jeg har vært interessert i å få nærmere kjennskap til barnevernets egen erfaring når de arbeider med modellen i enkeltsaker i sin arbeidshverdag, og om deres faglige perspektiver og praktiske erfaring rettes inn mot partnerskap med familiene, slik at beslutninger og løsninger fremforhandles i fellesskap. Hva som fremmer og hemmer bruk av familieråd er også en del av undersøkelsen.

Jeg har selv hovedtyngden av min praksiserfaring fra kommunalt barnevern fra -90 tallet og bringer dette også med meg inn som en forforståelse av feltet. Barnevernets ansvarsområde med faglige og juridiske avveininger for å finne gode løsninger for sårbare barn og unge, er et komplekst felt. Den tradisjonelle ekspertrollen var kanskje sterkere tilstede i min tid som saksbehandler på 90-tallet. Men familieråd utfordrer også dagens barnevern i den tradisjonelle ekspertrollen. Nye perspektiver og behov for

erfaringer i praksis, gjør at det må gis rom for å prøve seg frem for å bli trygg i en ny rolle.

Min erfaring er at i grupper med stor takhøyde, der det også faller naturlig å dele både negative og de positive erfaringer med hverandre, vil ny læring lettere kunne skje enn der man er ute etter en form for korrekt faglighet.

3.2.2 Metode

Jeg har valgt en kvalitativ forskningsdesign for denne undersøkelsen. Dette betyr en åpen tilnærming, der jeg tilstreber å gi så få føringer mulig på hvilke svar jeg er ute etter. Jeg er interessert i å få detaljkunnskap og gå i dybden på hva de barnevernsansattes egne erfaringer og forståelse av familierådsmodellen er.

Det er altså ikke generell kunnskap, men de subjektive erfaringene med familieråd i barnevernet som er formålet med undersøkelsen. Ved å innhente detaljkunnskap fra praksisfeltet, vil jeg i analysen av data, kunne se om det forekommer mønstre av erfaring som kan plasseres i kategorier. Jeg vil se om de ulike kategoriene kan plasseres innenfor det jeg har definert som partnerskaps kjennetegn, slik at jeg får besvart problemstillingen. Gjennom analysen vil jeg kunne se om det er likheter og forskjeller på hvilke erfaringer de ulike barneverntjenesten har med familierådsmodellen.

Ulempen med en kvalitativ undersøkelse er at den er tidkrevende når det gjelder analyse av data. Det betyr at jeg må velge få enheter, og de svarene jeg kommer frem til vil ikke kunne generaliseres til barnevernets praksis på familierådsfeltet i Norge generelt. Til det er dataomfanget for lite. Men funnene i undersøkelsen kan bidra til kunnskap på feltet.

I en kvantitativ studie vil man kunne studere mange enheter. Omfang og hyppighet av fenomenet vill stå sentralt i en slik undersøkelse og man vil ha mulighet for å generalisere med stor grad av sikkerhet, ved hjelp av statistiske utregningsmetoder (Jacobsen, 2005). En forutsetning for en kvantitativ undersøkelse er imidlertid at man på forhånd kan strukturere og definere svaralternativene. Men målet med denne undersøkelsen er å få ny kunnskap, og da kan ikke svarene kategoriseres på forhånd.

I denne undersøkelsen har jeg valgt å benytte *fokusgruppeintervju* som metode. Fokusgruppeintervju er en kvalitativ metode hvor en gruppe mennesker samles, diskuterer og fokuserer på et gitt tema. Forskerens oppgave er å styre samtalen og spørsmålene. Metoden er egnet både til å fange opp en gruppes forståelse og opplevelse av et fenomen, samtidig som metoden vil kunne medvirke til utvikling av ny kunnskap. Diskusjonen og dynamikken som oppstår i et fokusgruppeintervju bidrar til å få frem ny kunnskap. Enkeltpersonene som bidrar med sin erfaring inn i gruppen kan stimulere andre gruppemedlemmer til å få frem deres erfaringer (Malterud, 2012).

Problemstillingen er styrende for metodevalg, slik jeg beskrev i innledningen til dette kapitlet. Men andre hensyn teller også med. Ved valg av fokusgruppeintervju som metode har jeg også tatt hensyn til hva jeg vurderer som praktisk gjennomførbart innenfor rammen av en masteroppgave.

Det ene jeg vektla var en antakelse om at det kunne gå relativt greit å få tak i informanter som ønsket å delta på en slik fokusgruppeintervju, fordi selve undersøkelsen vil kunne foregå i barneverntjenestens lokaler og innebære gjensidig utveksling av erfaring og dermed bidra til fagutvikling for deltakerne. Dette er noe fagansatte i barnevernet vanligvis setter pris på.

Det andre jeg vektla var en antakelse av at et fokusgruppeintervju har mye til felles med en type faggruppe som jeg selv har erfaring med. Det å intervju og lede en sånn gruppe så jeg derfor som en overkommelig måte å få frem data på.

I denne undersøkelsen er nærhet til feltet noe som vil kunne påvirke data jeg kommer frem til på flere måter. På den ene siden er det en fordel å forske på eget fagfelt fordi jeg allerede har kunnskap som gjør det enklere å komme frem til relevante spørsmål og problemstillinger. Egen kunnskap på feltet bidrar også til å forstå begreper og dilemmaer knyttet til hvordan andre fagpersoner oppfatter praksisfeltet.

På den annen side vil denne forforståelsen kunne påvirke hvordan jeg tolker data. Jeg vil kunne tolke de utsagnene som fremkommer i gruppen i overensstemmelse med de erfaringer jeg selv har fra feltet. Min konkrete tilstedeværelse i gruppen, som er en del

av forutsetningen ved fokusgruppeintervju, vil også kunne påvirke datainnsamlingen. Både de som deltar og jeg selv som deltaker blir påvirket i møtet. Det er menneskelig å fange opp noe av det som blir sagt og overhøre noe annet. Hvordan jeg velger å følge opp temaer i det som fremkommer under fokusgruppeintervjuet vil også ha karakter av subjektive valg fra min side. Det kan være et problem å få et realistisk bilde av det som fremkommer når man selv er tilstede. Man påvirker og påvirkes i samspillet med andre. (Jacobsen, 2005)

I denne undersøkelsen vil deltakerne kunne bli påvirket av rollen min, som implementør av familieråd i Bufetat ved at de kan oppfatte meg som en ekspert på familieråd, og respondentene kan komme til å svare slik de tror jeg forventer.

Men som ansatt i Bufetat vil jeg i møte kommunene også risikere en form for motsatt effekt. Bufetat har vært gjenstand for mye kritikk fra kommunens side. Et fokusgruppeintervju vil derfor kunne være en arena for å fremme kritikk fremfor utvikling av ny kunnskap.

Problemet med å være en erfaren kollega er at det er vanskelig samtidig å ha rollen som uvitende slik utgangspunktet er når man kommer og stiller spørsmål fra praksisfeltet. Og det kan være vanskelig å tolke data uten å bringe inn sin egen forforståelse (Nielsen og Repstad, 2004)

Forholdene som gjelder nærhet til feltet i forskningsprosessen, og som jeg her har gitt eksempler på som kan være relevante for denne undersøkelsen, kan påvirke datas reliabilitet. Dette handler om nærhet til feltet som gjør at de jeg intervjuer kan velge å uttrykke seg på en måte som tilfredsstillter meg som erfaren kollega. Og en som de kanskje kan komme til å jobbe med fremtiden. I et kvalitativt forskningsdesign vil man imidlertid ikke ha mulighet for å styre helt unna dette. Selve metoden erkjenner en subjektiv tilnærming.

Men bevissthet om hvordan man selv blir påvirket og påvirker gjennom forskningsprosessen, kan hjelpe slik at man stiller oppklarende spørsmål underveis fremfor å ta for gitt at man har forstått rett dersom noe er uklart eller tvetydig.

Bevissthet om formålet med undersøkelsen vil hjelpe underveis. Kunsten er å være åpen for overraskende innspill, men samtidig kunne dreie samtalen over på det som er formålet med undersøkelsen. Nemlig de barnevernsansattes egne erfaringer med familierådsmodellen.

I denne undersøkelsen vil datas validitet kunne styrkes ved å sammenlikne data fra tidligere studier som er gjort av barnevernsansattes erfaring med familierådsmodellen. Da kan jeg få bekreftet grunnlaget for min egen undersøkelse.

3.2.3 Hvordan intervjuene er lagt opp.

Jeg har valgt en åpen tilnærming i intervjuene. Jeg har hatt som intensjon å nærme meg temaet fra flere kanter for å få det bredt belyst, få tak i nyanser som barnevernet er opptatt av i sin arbeidshverdag og slik anspore om det som kommer opp kan tolkes i retning av at samarbeidsrelasjonen med familiene har preg av partnerskap.

Jeg har bevisst unngått å utforme spørsmålene ut fra fasene i familierådsmodellen slik saksbehandlerveilederen legger opp til. Begrunnelsen er at dette lett kunne spore saksbehandlernes fortellinger inn på idealer og "riktige" måter å utføre praksis i familierådsmodellen. Da ville reliabilitetsproblematikken, som nevnt under 3.2.2, kunne oppstå. Den "riktige" fremstillingen av familierådsmodellen har ikke vært hensikten med denne undersøkelsen. Jeg har vært ute etter å få så god innsikt som mulig både av fordelene men også av ulempene modellen har i praksis, og hvilke tanker saksbehandlere har gjort seg underveis.

Temaene for fokusgruppeintervjuet er knyttet opp mot to hovedbolker av spørsmål. Den ene bolken dreier seg om erfaringer i enkeltsaker og saksbehandlers rolle i dette arbeidet. Den andre bolken er knyttet til ansvars- og arbeidsfordeling mellom barneverntjenesten og de ulike aktørene i familieråd: familiene, koordinator og Bufetat. Maktforhold og strukturelle forhold er også en del av spørsmålene i bolk to.

3.2.4 Opplegg for analyse

Når jeg skal analysere data som har fremkommet gjennom fokusgruppeintervjuene, må data først tolkes og kategoriseres. Data skal kunne kategoriseres slik at jeg gjennom analysen skal kunne besvare problemstillingen.

Jeg har utarbeidet tre forskningsspørsmål som springer ut fra de tre kriteriene jeg har bestemt må være tilstede for at samarbeidet mellom barnevern og familie skal kunne defineres som partnerskap. Til hvert forskningsspørsmål har jeg knyttet ulike temaer som er sentrale for det aktuelle forskningsspørsmålet. Hvert forskningsspørsmål vil danne overskrift for de ulike delene av analysen, der temaer som har tilknytning til dette blir behandlet. Forskningsspørsmålene og de ulike temaene i tilknytning til disse, er redegjort for i innledningen, men gjentas og utdypes i innledningen til analysekapittelet, kapittel 5.

Jeg vil gjennomgå data fremkommet i fokusgruppeintervju for hver enkelt kommune for seg og plassere disse i de ulike kategoriene som forskningsspørsmålene representerer. Når alle dataene er plassert og tolket innenfor de ulike kategoriene, vil jeg kunne svare på problemstillingen og kunne bestemme i hvilken utstrekning familierådsmodellen fungerer som en form for partnerskap.

Analysen vil kunne si noe om det er forskjeller mellom kommune, om det er fellestrekk mellom kommunene og i hvor stor grad dette gjør seg gjeldende.

4. Familierådsmodellen og implementering

4.1 Familierådsmodellen

I dette kapitlet vil jeg redegjøre for familierådsmodellen. Først en kort innledning basert på Falcks (2006) beskrivelse av familieråd og deretter kort beskrivelse av barnevernets rammer og innfallsvinkel for familierådsprosessen.

Familierådsmodellen legges frem i avsnitt 4.1.2, 4.1.3 og 4.1.4 med utgangspunkt i modellens ulike faser. Fremstillingen er basert på dokumenter lagt frem i kapittel 3.1 under avsnitt 3.1.1 om dokumenter og maler for datagrunnlaget, med hovedvekt på 1)Veileder for saksbehandler i familieråd, 2)Veileder for koordinator i familieråd og 3)Samarbeidsavtale for gjennomføring av familieråd.

4.1.1 Innledning

”Familieråd er en beslutningsmodell der barnevernet gir familien og nettverket mulighet til selv å finne løsninger og ta ansvar for å gjennomføre disse. Det fokuseres på familiens muligheter, ansvarsfølelse og ressurser til å finne hva som er det beste for barnet. Det er en prosess som involverer den utvidete familien i oppfølging av barnet, eventuelt supplert med tiltak fra barnevernet.” (Falck, 2006, s. 7)

Utgangspunktet for all hjelp som ytes av barnevernet, er at det foreligger en barnevernssak. Dette gjelder også når familieråd benyttes. Barnevernet har etter barnevernloven plikt og rett til å undersøke og finne frem til egnete tiltak for barn som faller inn under denne loven. Når familieråd benyttes har familien en mer aktiv rolle i hele prosessen. Familieråd kan iverksettes i alle faser av en barnevernssak. En forutsetning er at barnevernet ser nytten av denne form for samarbeid og dialog med familie og nettverk, og at familien selv ønsker det. (jfr brev av 29.10.10 (ref.: 200903438-/LFO)

4.1.2 Familierådsprosessen - fase 1

Familieråd kan forstås som en prosess der planlegging, gjennomføring og oppfølging representerer de ulike fasene i prosessen (se illustrasjon i avsnitt 3.1.3).

Et familieråd i barnevernet er basert på en beslutning fra barnevernet om å tilby familieråd i en konkrete enkeltsak. Familieråd er frivillig og fordrer derfor samtykke fra den det gjelder. Barnevernet og familien skal sammen avklare barnets situasjon og bli enige om på hvilke områder barnet må få det bedre. På bakgrunn av dette utarbeides de spørsmålene familierådet skal ta stilling til.

Barnevern og familie kan ha forskjellige synspunkter på hvilke spørsmål som skal reises. Dette innebærer at utforming av spørsmål kan være en prosess som tar tid, der partenes synspunkter brynes mot hverandre. Det er en forutsetning for familierådet er at partene på forhånd enes om hvilke spørsmål som skal reises. Barnevernet skal legge til rette for barnets deltakelse i familieråd. Dette er sentralt i hele familierådsprosessen også ved utarbeidelse av spørsmål.

Både barnevern og familie kan stille krav om premisser for familierådet. Premissene representerer grenser for hvilke spørsmål som skal reises på familierådet og hvilke spørsmål som ikke er gjenstand for diskusjon på familierådet.

Familiens premiss kan for eksempel være at opplysninger som oppleves svært sensitive og sårbare ikke skal komme frem. Dette kan for eksempel være forhold ved foreldrenes situasjon.

Barnevernet kan i sine premisser gi tydelige føringer på hva som er bekymringen for barnets situasjon, og på hvilke områder barnet må få det bedre for at det skal bli bra nok. På bakgrunn av denne beskrivelsen kan barnevernet legge premisser for spørsmål til familierådet. Spørsmålene skal ha barnets behov i sentrum og søke etter svar på hva som må bli bedre. Spørsmålene er selve utgangspunktet for familierådet .

Etter at spørsmålene er ferdigformulert, utarbeides *Samarbeidsavtale om gjennomføring av familieråd* der situasjonsbeskrivelse, premisser og spørsmål til familierådet nedtegnes. I tillegg skal barnevern og familie bli enige om hvilke andre fagpersoner som

kan inviteres til familierådet for å belyse barnets situasjon, for eksempel en lærer eller helsesøster.

Etter dette blir familien presentert for familierådskordinator. Tildeling av familierådskordinator skjer ved søknad fra barneverntjenesten til Bufetats fagteam.

Familierådskordinator møter foreldre og barn for første gang i forbindelse med undertegning av *Samarbeidsavtale for gjennomføring av familieråd* i barneverntjenesten. Etter dette får familierådskordinatoren en helt sentral rolle i forberedelsen til møtet, slik det er beskrevet i kapittel 3.1.3 under *Veileder for koordinator i familieråd*. Familierådskordinatoren skal i samarbeid med familien finne frem til hvem i nettverket som skal inviteres, besøke disse og være formidler av oppdraget som gis i *Samarbeidsavtale for gjennomføring av familieråd*.

Forberedelsene tar vanligvis fra fire til seks uker. I denne perioden har saksbehandler en tilbaketrasket rolle vis a vis familien.

4.1.3 Familierådsprosessen - fase 2

Fase 2 i familierådsprosessen er gjennomføringsfasen og betegnelsen på selve familierådsmøtet, som igjen består av tre ulike deler (se illustrasjon i kap. 3.1.3).

I del 1 av familierådsmøtet sitter både det profesjonelle og det private nettverket sammen for å klargjøre barnets situasjon. Koordinator leder denne delen av møtet. Det skal legges til rette for barnets deltakelse. De profesjonelle må snakke et språk som alle forstår. For at barnet skal kjenne seg igjen og oppleve å bli hørt, kan det være aktuelt for fagpersoner, som skal uttale seg om barnet, å forberede seg sammen med barnet. På den måten kan også barnets stemme komme frem i forberedelsen. Koordinator hjelper med avklaringer i del 1 av familierådsmøtet, dersom det er behov for det.

I del 2 av familierådsmøtet er det kun det private nettverket som får delta. Koordinator og barnevernets saksbehandler sitter på gangen, og kan tilkalles ved behov, men skal ikke delta i familiens diskusjon. I denne delen av møtet skal familien og nettverket komme med løsninger på de spørsmålene som var utgangspunktet for familierådet. Det

skal utarbeides en plan på hvordan nettverket sammen kan løse problemet. Noen ganger vil en del av løsningen innebære at barnevernet må opprette tiltak. Da fremkommer dette som en søknad i planen.

I del 3 av familierådsmøtet tiltrer barneverntjenesten og familierådskoordinatoren møtet. Planen blir lagt frem for godkjenning. En hovedregel er at planen skal godkjennes dersom barnets sikkerhet er ivaretatt.

4.1.4 Familierådsprosessen - fase 3

Fase 3 er oppfølgingsfasen. Noen ganger vil familiens plan kun inneholde tiltak som nettverket selv står for. Dersom familiens plan innebærer tiltak fra barnevernet, kan det gå ytterligere noen dager å få behandlet denne delen av planen. Planen kan også innebære at det skal avholdes et oppfølgende familieråd innen en viss tid, for å se om noe er endret og om planen må justeres. Et oppfølgende familieråd kan gjentas mange ganger alt etter behov. Dette betyr at prosessen som kommer i gang gjennom familierådsmodellen kan fortsette så lenge det er behov for det, slik at det stadig kan forberedes et nytt og oppfølgende familieråd.

Barnevernet har også en formell juridisk forpliktelse i oppfølgingsfasen av familierådet, slik reglene er når barnevernet har fattet vedtak etter barnevernloven. Denne regelen gjelder selv om ikke barnevernet bidrar med egen tiltak. All den tid familierådet har kommet i stand gjennom barnevernet og er hjemlet i barnevernloven, har barnevernet ansvar for å utarbeide en tiltaksplan etter barnevernlovens § 4-5, slik at saken sikres oppfølging. Tiltaksplanen forplikter barnevernet på selvstendig grunnlag til å vurdere barnets situasjon og mulige endrete behov fortløpende. Dersom det avholdes familieråd for et barn som er under omsorg, blir tiltaksplanen hjemlet i barnevernlovens §4-15.

4. 2 Implementering

I Norge har implementering, kvalitetssikring og utvikling av familieråd en statlig forankring (Vik, 2009). Implementeringsmodellen kan forstås som en klassisk top-down – modell fra øverste barnevernsmyndighet og ut til hver enkelt kommune i landet. Her er det ikke foreldre og slekt av barnevernsbarn som kommer med krav om familierådsmodellen, slik opprinnelsen til modellen var på New-Zealand, en "bottom-up

implementering”. I Norge er det øverste barnevernsmyndighet som, på bakgrunn av forskning både fra uavhengige forskningsmiljøer og offentlige oppnevnte utvalg, har besluttet at familierådsmodellen skal implementeres i samtlige norske barnevernstjenester. Men implementeringen av familieråd har vært et frivillig tilbud til kommunene, og ikke pålagt ved lov. I implementeringsperioden fra 2007-2012 har cirka 400 kommuner fått opplæring i familieråd, slik jeg har lagt det frem i innledningen under 1.4.

I tildelingsbrevet fra Barne- og likestillings- og inkluderingsdepartementet for 2007 ble det slått fast under kapittel 7.2.4 at ” Bufetat skal arbeide for at familieråd som alternativ beslutningsmetode i barneverntjenesten implementeres over hele landet. ”

Implementeringsstrategien er redegjort for i et internt notat: *Nasjonal plan for implementering av familieråd i Norge (2006/07)*.

Implementeringen har vært organisert fra Barne- ungdoms og familiedirektoratet (Bufdir) til Barne- ungdoms- og familieetatens (Bufetats) 5 regioner. Hver region har hatt en regional koordinator med et hovedansvar for implementeringsarbeidet. Den regionale koordinatoren har sammen med rådgivere fra hver av Bufetats 27 fagteam hatt det ansvar for opplæring av saksbehandlere i kommunene og metodestøtte etter opplæring. Som et ledd i den statlige implementeringen, er det utarbeidet maler og veiledere som skal sikre at modellen får en mest mulig lik utforming, slik jeg har beskrevet under 3.1.

Bufetats opplæringsprogram for kommunene har vært et 3 dagers program. Dag 1 gir en innføring i familierådsmodellens idegrunnlag og teori. Undervisningen gis i form av forelesning og gruppearbeid. Dag 2 og 3 av opplæringen er basert på en praktisk opplæring i selve familierådsmodellen. Hovedvekten legges på saksbehandlers rolle og ulike oppgaver i de ulike fasene av familierådsmodellen og gjennomgang av ulike maler. Men også koordinators rolle og oppgaver blir gjennomgått, slik at saksbehandlere får en innføring av sitt eget ansvar vis a vis koordinators. Hva andre fagpersoner skal vektlegge når de inviteres i familieråd blir også gjennomgått på opplæringen. Undervisningen foregår dels ved forelesning, gruppearbeid og rollespill.

Etter opplæring har fagteam ansvar for å gi metodestøtte til kommunal barneverntjeneste ved behov og etter avtale i enkeltsaker. Opplæringen følges opp med erfaringsdager arrangert av Bufetat, der blant annet god praksis fra kommunene løftes frem. Fagteam skal legge til rette for å etablere lokale faglige nettverk sammen med kommunene for å utvikle familierådsarbeidet og gi mulighet for dra veksler på hverandres praktiske erfaring med familierådsarbeidet.

Den statlige strategien for implementering av familieråd har også inkludert opplæring og metodestøtte til familierådskoordinatorerne. Regional koordinator for familieråd har også på dette feltet hatt ansvar sammen med fagteamene i Bufetat for gjennomføring. Opplæring av familierådskoordinatorerne foregår over tre kvelder, og følges opp av fagteamene i Bufetat med metodestøtte i enkeltsaker og gruppeveiledning tre timer fire ganger i året.

Etter opplæring får koordinatorerne tilknytning i koordinatorpools under fagteam. I noen land, blant annet England, er det private firmaer som har ansvar for opplæring og støtte til familierådskoordinaorer, for på den måten å sikre det nøytrale/objektive ved rollen. I Norge har man valgt å la det statlige regionale forvaltningsnivået i barnevernet, Bufetat, ta hånd om denne kvalitetssikringen.

5. Innledning til analyse av familieråd i fire kommuner på Østlandet

Dette kapittelet er innledning til analysen av familieråd i de fire kommunene på Østlandet som undersøkelsen omfatter. Jeg vil her presentere og utdype forskningsspørsmålene og opplegge for analysen.

Jeg vil analysere data fra fokusgruppeintervjuene, slik jeg har gjort rede for under kapittel 3.2.4. Jeg behandler data fra hver kommune for seg; først kommune A (kap.6), deretter B (kap.7), C (kap.8) og D (kap.9). Data fra hver kommune blir kategorisert ut fra de tre forskningsspørsmålene jeg stilte i innledningen og temaer knyttet til disse.

Forskningsspørsmålene representerer ulike sentrale temaer i partnerskapsbegrepet. Forskningsspørsmålene er derfor en operasjonalisering av "partnerskap". I analysen vil forskningsspørsmålene danne overskrift for de ulike temaene som data fra fokusgruppeintervjuene kategoriseres inn under.

Kommunene er forskjellige i hva de vektlegger som sentralt ved tilretteleggelsen av familierådsmodellen. I teksten fremgår forskjellige forhold som belyser forskningsspørsmålet med understrekning. Selv om ikke alle kommunene fremhever nøyaktig det samme, virker disse understrekte begrepene også strukturerende for analysen.

Jeg gjengir her forskningsspørsmålene med tilhørende tema:

1. Hvordan fattes beslutninger innenfor familierådsmodellen?

Det sentrale temaet her er om beslutningene fattes i en dialog og prosess mellom to jevnstilte aktører, barnevern og familie, og om målet mellom partene er felles slik kravet er innenfor partnerskap. Samtidig berører temaet barnevernets makt. Barnevernets ytre rammer for familierådet, vil kunne si noe om familienes mulighet for medbestemmelse innenfor et eventuelt partnerskap. De ytre rammene vil dreie seg om hvem som tilbys

familieråd ¹¹, premisser barnevernet legger for familierådet og om barnevernet godkjenner familiens plan. Men makten vil også kunne ha andre former enn i barnevernets tradisjonelle beslutningshierarki. Hvordan denne makten kan utspille seg vil berøres under dette temaet.

2. Hvordan sikrer barnevernet at ressurser til barnets beste får komme frem?

Hva gir grunnlag for å tilby familieråd slik at ressurser gjennom dette blir synliggjort. Og hvordan sikres gjensidighet mellom partene slik kravet er partnerskap. Gjensidighet innebærer en erkjennelse av at hver part bringer med seg ressurser inn i partnerskapet og at partene er gjensidig avhengig av hverandres ressurser for å få løst oppgaven. I familierådet er oppgaven å finne gode løsninger for barnet. Ressurser som hver part besitter kan både dreie seg om kunnskap og ressurser i form av kompetanse til å gjennomføre tiltakene barnet trenger. Under dette punktet er det interessant å finne ut om barnevernet tilrettelegger rollen sin på en bestemt måte ved myndiggjøring, empowerment og en ressursorientert tilnærming slik at ressurser i barnets nettverk får best mulighet til å komme frem. Det er også interessant å finne ut hvordan barnevernet synliggjør egne ressurser og stiller disse til disposisjon i partnerskapet.

3. Hva skal til for at barneverntjenesten har tillit til at familierådsmodellen kan gi løsninger til barnets beste?

For at et forhold skal kunne gjelde som et partnerskap har jeg forutsatt at det må være tillit mellom partene. I dette forskningsspørsmålet spør jeg imidlertid hva som skal til for at barnevernsarbeiderne har tillit til at familierådsmodellen kan gi løsninger til barnets beste. Men for å kunne ha tillit til familierådsmodellens muligheter innebærer dette også indirekte at barnevernet har tillit til at familiene har løsningskompetanse dersom det legges til rette for det. Derfor vil vi få et svar på tillitsbetingelsens oppfyllelse ved å undersøke barnevernsarbeidernes tillit til modellen.

Hvilke faglige endringer barnevernet mener er nødvendige for å jobbe med familierådsmodellen var tema under forrige forskningsspørsmål. Her vil jeg plassere data som kan si noe om hva barnevernet trenger for å få til en slik endring.

¹¹ Selv om vurderinger og beslutninger om hvem som tilbys familieråd er en del av barnevernets makt, vil jeg i analysen plassere dette temaet under forskningsspørsmål 2, fordi det også berører barnevernets faglige rolle for ressursmobiliserende.

Trygghet i egen faglig rolle anses her som et viktig utgangspunkt for at gjensidig tillit mellom partene barnevern og familie skal utvikles. Hva har betydning for at barnevernet skal utvikle faglig trygghet i familierådsarbeidet?

Hvordan tilrettelegger kommunen internt for at de ansatte skal ta i bruk familierådsmodellen og bli trygg på faglig rolle? Er det opp til hver enkelt? eller er familierådsmodellen en del av kommunens satsingsområde slik at temaet er en del av fagmøtenes struktur i kommunen?

En annen forutsetning for tillit til at familierådsmodellen kan gi løsninger vil dreie seg om de barnevernsansatte kan ha tillit til at involverte aktører gjør det de skal ved iverksetting av familieråd. Hvilken erfaring har barnevernet med koordinatorrollen?

Hvilken erfaring har barnevernet med Bufetats rolle når det gjelder koordinatorfunksjonen og når det gjelder faglig støtte til kommunen.

Hvert av forskningsspørsmålene, danner overskrift til det temaet knyttet til partnerskap som behandles i de ulike avsnittene. Jeg vil gjennomgå, kategorisere og analysere data fra hver kommune for seg, og besvare forskningsspørsmålene de aktuelle forskningsspørsmålene fortløpende. Jeg vil på bakgrunn av dette kunne svare på problemstillingen: *I hvilken utstrekning fungerer familierådsmodellen som en form for partnerskap?*

6. Analyse av data fra kommune A

I dette kapittelet vil jeg analysere data fra kommune A, som er en middels stor kommune med opp ca. 30.000 innbyggere og i underkant av 20 ansatte i barneverntjenesten. Opplæring i familierådsmodellen skjedde i 2010. Deltakere på fokusgruppeintervjuet var fem saksbehandlere og en leder.

6.1 Forskningsspørsmål 1:

Hvordan fattes beslutninger innenfor familierådsmodellen?

Når beslutninger tas i dialog utfordres ekspertrollen:

I kommune A har de erfaring med at det er dilemmaer knyttet til det å gi fra seg kontroll i beslutningsprosessen:

”Vi er innlært til å ha kontrollen sjøl, da vet vi hvem vi ringer til, og hvem som gjør hva. Det er trygt. Ved å bringe inn denne modellen her overlater vi kontrollen til noen andre. Vi kommer litt på utsiden når familien og koordinator jobber.”

Løsningene kan være annerledes:

Løsningene som familierådet kommer frem til kan vise seg å være annerledes enn det barnevernet hadde sett for seg.

”Vi bygger opp en sak, og når vi bringer inn familiens syn. Jeg vil ikke si at det forkludrer, men det blir annerledes enn den tradisjonelle gamle barneverntenkningen.”

Åpenhet og ressursperspektiv for barnet versus foreldres behov for verdighet utad.

Et dilemma i familierådsarbeidet er at selve modellen krever åpenhet rundt problemene. Dette kan komme i konflikt med taushetsplikten som er en del av barnevernets forpliktelse gjennom lovverket og det kan komme i konflikt med foreldres behov for verdighet og beskyttelse for innsyn fra sitt private nettverk.

”Familierådsmodellen krever åpenhet og derfor ikke så lett forenelig med rus som handler om å skjule og ha hemmeligheter.”

De ansatte beskriver at motivasjonsarbeid i slike tilfeller kan være utfordrende. De vet at barn av rusmisbrukere trenger hjelp og støtte. Når barnevernet i slike tilfeller er overbevist om at familieråd vil kunne fremskaffe ressurser for et barn, er det et spørsmål om hvor stor vekt som legges på foreldrenes synspunkt. Her kan iverksettelse av familierådsmodellen innebære at samtykke fra foreldre blir gitt under en form for tvang. Beslutningen vil i slike tilfeller ha lite grunnlag i *partnerskapets idealer* om dialog for å fatte beslutninger. Her slår barnevernets myndighetsrolle igjennom. Men spørsmålet blir om dette kan representere en form for skjult makt, der foreldre samtykker mot sin vilje.

Barnevernets premisser for familierådet

I kommune A var premissene for familierådet noe barnevernet anså som viktig for å tydeliggjøre sitt standpunkt og gi familien en ramme for hva deres deltakelse i beslutningen besto i. De viste til et eksempel der barnevernets vurdering var at barnets beste var å avslutte institusjonsopphold, og ga en premiss om at dette var ønskelig. Familien hadde selv ikke tatt initiativ til å finne løsninger for gutten hjemme.

”Vi oppfordret familien til å se hva de kan bidra med for at gutten kan flytte hjem.”

Her var det nettverket selv som fant løsningene. Og dette ser barneverntjenesten som sentralt at man lyktes med hjemføring gutten i denne saken. Barnevernets forståelse er at det ikke ville hatt samme effekt hvis de som barnevern hadde pekt ut enkeltpersoner i nettverket og bedt disse om å komme med en løsning.

Ekspert- og myndighetsrollen utfordres ved det tette samarbeidet.

Barnevernet i kommune A hadde erfaring med at barnevernets makt og myndighetsrolle ble vanskeliggjort på grunn av det tette samarbeidet som hadde kommet i stand gjennom familierådsprosessen

”Det at man har den dialogen, gjør at det kan det være vanskeligere for barnevernet å gripe inn med makt. Besteforeldre ble godkjent som fosterhjem i krise.”

I ettertid viste det seg i denne saken at beslutningen om å godkjenne besteforeldrene som fosterhjem i krise ikke falt så heldig ut på sikt. Men det tette samarbeidet hadde ført til en opplevelse av at "bordet fanger". Dette kunne i følge barneverntjenesten gjøre det vanskelig å gjøre om på beslutningen i ettertid.

I familierådsarbeidet kan det tette samarbeidet gjør at relasjonene mellom barnevern og familie utvikles i en mer følelsesmessige retning. Annerledes enn det vi forbinder med ekspertens distanse:

"Familiene har blitt veldig overrasket over hvor hyggelig barnevernet er.

En tante som ikke ønsket å vise barnevernet at hun røykte engang..... men etter familierådet, kom spørsmålet Kan jeg få gi deg en klem?

En farfar som var alvorlig syk, sa i et familieråd at han var så takknemlig for at han hadde fått være med på dette og at barnevernet hadde bidratt til å samle familien hans."

Men vanskelige følelser kan også komme til uttrykk på en annen måte i familieråd enn i en tradisjonell tilnærming. I familierådsmodellen kan barnevernet oppleve å bli konfrontert med familiens opplevelser og uenighet ansikt til ansikt:

"På selve familierådsmøtet kan det oppstå kraftig utblåsing mot barnevernet. Da er det viktig å ha oppbacking av kollega. Har opplevd at 15 personer hadde utblåsing mot den ene saksbehandleren. Ressurskrevende å være to. Men vi må passe på oss sjøl. "

I følge Hunter & Ritchie (2007) vil arbeid etter en partnerskapsmodell kunne utfordre sosialarbeideren på nye måter på grunn av den direkte dialogen det legges opp til. Dette støttes også opp av funn som Strandbu (2007) og Horverak (2006) gjorde i sine doktoravhandlinger om familieråd. De fremhever det relasjonelle i barnevernets rolle i familieråd fremfor en saksbehandler-rolle knyttet til i byråkratiet.

Et tema jeg finner relevant i denne sammenheng er om barnevernets makt og myndighet blir påvirket av at relasjonen mellom familie og barnevern får et nærere og mer direkte uttrykk. Rolf Rønning (2007) advarer mot forsøk på å kamuflere makten, og påpeker

viktigheten av å erkjenne maktforhold for å kunne inneha perspektiver som er forenelig med empowerment og myndiggjøring i det sosiale arbeidet. Rolf Rønnings begrep om *reflektert tvetydighet* kan komme til anvendelse for å beskrive barnevernsarbeiderens dilemma i partnerskap ved utøvelse av en faglig rolle innenfor maktens rammer.

6.1.1 Oppsummering av funnene fra forskningsspørsmål 1 i kommune A.

I kommune A hadde de erfaring med at beslutninger gjennom familieråd tas i dialog med familiene, og at innspillene kommer fra familiene som en følge av denne prosessen og dialogen. Men beslutningsprosessen frem til familieråd kan også være utfordrende fordi litt av kontrollen overlates til familien og koordinator. I tillegg kan løsningene som fremkommer gjennom familierådet være annerledes enn barnevernet selv ville tenkt. Det er dilemma knyttet til beslutninger i dialog når dette berører taushetsplikt. Gjennom dialogen og det tette samarbeidet kan relasjonen mellom barnevern og familie få mer følelsesmessige uttrykk enn det vi forbinder med saksbehandler i byråkratiet. Dette kan være utfordrende. Et spørsmål er også om barnevernets myndighetsrolle blir vanskeliggjort som en følge av dette.

I familierådsarbeidet kommer barnevernets myndighet klarest til uttrykk gjennom føringer og premisser for familierådet.

6.1.2 Konklusjon fra forskningsspørsmål 1 i kommune A

I kommune A blir beslutningene i stor grad tatt i dialog og prosess mellom barnevern og familie. Barnevernets makt og myndighet kommer klarest til uttrykk gjennom barnevernets premisser for familierådet. Men barnevernets makt kan også komme frem i form av press for å oppnå samtykke til familieråd. Barnevernets makt kan få uklare former når relasjonen mellom familie og barnevern får en mer følelsesmessig karakter.

6.2 Forskningsspørsmål 2

Hvordan sikrer barnevernet at ressurser til barnets beste får komme frem?

Grunnlaget for å tilby familieråd som ressursmobiliserende modell:

I kommune A er dette basert på et faglig skjønn hos hver enkelt ansatt. Grunnlaget kunne hos noen være basert på at barnevernet på forhånd kjente til at det fantes ressurser.

”Vi kjenner våre familier og tilbyr råd der vi vet det er noe å hente.”

Men grunnlaget kan også være basert på ideen om at det kan finnes ressurser i familier også der hvor det har vært problemer over tid.

”Jeg sitter og tenker at vi er litt raskt ute med å si at det ikke er noe å hente i nettverket.Det kan være at det er en person i nettverket vi ikke kjenner.”

De ansatte hadde eksempler på at familieråd kunne frembringe ressurser selv om det var alvorlige saker. Et institusjonsplassert barn ble hjemført som følge av at bestefar kom på banen gjennom familierådsprosessen. Bestefar viste seg å være en ressursperson som påtok seg ansvar for barnet etter hjemflytting. En slik løsning ville i følge barnevernet ikke ha fremkommet dersom de hadde benyttet tradisjonelle metode

”Barnet selv fortalte om bestefar til koordinator.”

Denne informasjonen kom under forberedelsen til familierådet og på den måten ble bestefar inkludert i familierådet og beslutningen for hvordan barnet kunne støttes ved utflytting fra institusjon.

NOVA undersøkelsen fra 2006 som jeg refererte til på side 27, viste at saksbehandlere gjennom familierådsarbeidet oppdaget ressurser i nettverket de ikke visste om på forhånd (Hyrve, 2006). Muligheten for å oppnå partnerskap gjennom familieråd vil naturlig nok være avhengig av at familiene faktisk får tilbud om dette. Selv om flere forhold teller med, vil vurderinger om å tilby familieråd ut fra ideen om at *det kan finnes ressurser* også i familier med store vanskeligheter, gi større/flere mulighet for å frembringe løsninger i partnerskap mellom barnevern og familier, enn dersom man som et utgangspunkt stenger av denne muligheten fordi man mener å vite at det ikke finnes ressurser. Barnevernet i kommune A veier argumenter for å tilby familieråd

”Vi ønsker sånn å sette i gang noe som er vellykket. Men det trenger jo ikke være ”vellykket” hellervi får jo ny kunnskap (gjennom et familieråd: min tilføyelse).”

I kommune A var det en refleksjonen over begge disse synsmåtene som kunne danne grunnlag for et faglig skjønn om å tilby familieråd.

Utfordring å ha en tilbakelemt og myndiggjørende rolle.

I kommune A var de opptatt av å støtte hverandre slik at de ikke påtok seg oppgaver som egentlig familien kunne ordne opp i selv. De øvde seg på å komme bort fra en tradisjonell hjelpe-rolle, som kunne være til hinder for at familiene selv ble myndiggjort. Dette ble beskrevet som en praksis der:

”ballen ble kastet tilbake til familien”

”Vi bruker ikke myndiggjøring eller empowerment her når vi snakker om det. Nei vi bruker kaste ballen og ta i mot ballen. Det er jo lett at vi i barnevernet tar den ballen.”

Det viste seg også å være uvant for barnevernet å ha en tilbakelemt rolle når familien faktisk ordnet opp uten bistand fra barnevernet etter et familieråd. Selv om resultatet fra familierådet hadde ført til at barnet fikk rett hjelp, ble det beskrevet som:

”uvant at nettverket gjorde alt.”

For å kunne være i den tilbakelemt rolle i en sånn situasjon var støtte fra veileder viktig.

”De ringte meg opp under jul og fortalte at de hadde vært bekymret for mor, men at de hadde gjort sånn og sånn og sånn. Familien hadde hatt et møte nå. Mor fikk all den rette hjelpen. Veldig uvant for meg at nettverket gjorde alt. Men skal ikke jeg gjøre noe da? Måtte inn til veilederen min og holde meg fast!! Etter familierådet var det familien som trådte til når mor ble dårlig. Gutten var ivaretatt!”

Tid er en viktig faktor

Barnevernet har erfaring med at de ofte ønsker å stille mange flere spørsmål til familierådet enn det familiene selv er klar for. Men for at familiene skal kunne håndtere

oppgavene er det en viktig avveining hvor mye barnevernet kan spørre om. Her gjelder det også å ha en mer tilbakelemt rolle.

”Foreldrenes motivasjonsprosess tar tid og det må vi finne oss i.”

Gode praktiske erfaringer styrker den faglige rollen og tillit til at familien selv tar ansvar.

I kommune A, viste de til flere saker som hadde fått gode løsninger gjennom familieråd. Dette gjorde at troen på modellens muligheter ble styrket. Gode erfaring gjør det enklere å foreslå familieråd i flere saker.

Kommune A hadde erfaringer med at familierådet fant løsninger til barnets beste i alvorlige omsorgssvikt-saker og saker der barnet ble skadelidende på grunn av høyt konfliktnivå mellom foreldre. Familieråd hadde i følge kommunen hjulpet barna på en måte som ikke en tradisjonell metode ville hatt mulighet for.

I omsorgssvikts-saken, der mor i periodevis var dårlig, fant familien selv en plan for å hjelpe barnet. Denne familien hadde i samarbeid med barnevernet valgt å ha cirka 5 oppfølgende familieråd over en periode for å passe på at planen ble fulgt. Denne arbeidsformen hadde fortsatt så lenge behovet var der. Etter hvert hadde barnevernet trukket seg ut, mens familien fortsatte å ha familieråd:

”....når mamma har det trøblete er det familien som trår til.”

I sak med høyt konfliktnivå mellom foreldre, var skolen svært bekymret for barnets utvikling. Etter familierådet hadde skolen sett stor endring ved at foreldrene hadde laget en plan for å skjerme barnet mot konflikten og klarte å samarbeide i praksis.

”For barnet har dette vært veldig bra, skolen er ikke lenger bekymret verken faglig eller sosialt, og roser foreldrene opp i skyene.”

6.2.1 Oppsummering fra forskningsspørsmål 2 i kommune A:

I kommune A var det ulike meninger om hvilke familier som skulle tilbys familieråd; der kommunen visste at det fantes ressurser eller der metoden kunne brukes som en mulighet for å finne ressurser. Ansatte i kommune A var opptatt av å øve seg på en mer

tilbakelent rolle, og samtidig stille seg åpne for å ta i mot nettverkets løsninger, som er annerledes enn barnevernets tradisjonelle tiltak. Deling av gode erfaringer i praksis gjør det lettere å tilby familieråd til familiene. Tid er en viktig faktor i motivasjonsprosessen. Barnevernets ressurs inn i partnerskapet med familien, i form av økonomi eller hjelpetiltak, blir ikke trukket frem her. Men barnevernet synliggjør sin ressurs ved å tilrettelegge for familieråd.

6.2.2 Konklusjon på forskningsspørsmål 2 i kommune A:

Barnevernet sikrer at ressursene for barnet komme frem gjennom å foreslå og tilrettelegge familieråd. De ansatte øver seg på nye faglige tilnærminger for å få dette til. I kommune A er det en oppfatning at familieråd med fordel kunne vært benytte i flere saker. Det er et ønske om å dyktiggjøre seg på familieråd slik at flere barn kan få ressurser mobilisert gjennom eget nettverk.

6.3 Forskningsspørsmål 3

Hva skal til for at barneverntjenesten har tillit til at familierådsmodellen kan gi løsninger til barnets beste?

Interne forhold

For å oppnå trygghet i en faglig rolle tilpasset familierådet, vektlegges støtte internt på kontoret fra kollegaer. Det å ha kort vei inn til kollegaer, særlig kollega med spesialansvar for familieråd er viktig i alle faser av familierådsmodellen. Eksempelvis slik det er beskrevet i avsnittet om støtte fra kollegaer for å klare en tilbakelent rolle. Det å være to kollegaer som har ansvar sammen anses som viktig. Dette gjelder både når man skal iverksette familieråd første gangen og under selve familierådsmøtet der man kan risikere å bli utsatt for kraftig konfrontasjon.

”Ressurskrevende å være to. Men vi må passe på oss sjøl. Vi må være trygg i rollen.”

Koordinator:

I kommune A var forhold ved koordinator tillagt stor vekt for at nettverket skulle mobiliseres og familierådet gis muligheter for å finne løsninger. Når koordinator gjør

jobben sin på en god måte, påvirker dette også hvordan barnevernet kan utøve sin rolle ved å være mer tilbakelent. Erfaringer med koordinator påvirker motivasjonen til å benytte familieråd.

”Vi (i barnevernet: min tilføyelse) er vant til å ta regien. Men nå kan vi komme til familierådet med 20 deltakere fra familienettverket. Veldig uvant for barnevernet.”

Familierådskoordinatorer kan inspirere og motivere de barnevernsansatte til å benytte modellen. Gode erfaringer er koordinator som både:

”mobiliserer og forebereder nettverket godt på oppgaven, og samtidig har en klar og tydelig måte å kommunisere på. modellen.

Resultatet blir i følge de ansatte her best når koordinator tar utgangspunkt i at

”familierådet skal handle om spørsmålene og intet annet”

I motsatt fall ga det en opplevelse av ubehag og ekstra-arbeid for barnevernet der de hadde erfaring med

”koordinator som mente mye om selve barnevernsaken, og satte familien opp mot barnevernet.”

En slik erfaring med koordinator trekker ned når det gjelder tillit til familieråd som metode.

Bufetas rolle

Kommune A vektlegger også Bufetats rolle som faglig støttespiller vis a vis koordinatorer og barnevernet når familieråd iverksettes. Kommune A betrakter Bufetat som

”veldig gode samarbeidspartnere i familieråd”

Samarbeidet her beskrives som viktig for å bli trygg i en ny rolle. Men kommunen mener også systemet er sårbart fordi det krever at enkeltpersoner i Bufetat er på plass

når de behøves. I perioder der Bufetat måtte prioritere andre oppgaver, fikk dette raskt konsekvenser for kommunens evne til å virkeliggjøre familieråd. Viktig som støtte for faglig utvikling er også de faglige nettverkene med andre kommuner. Men også dette systemet er sårbart, på grunn av store utskiftninger i barnevernets førstelinjetjeneste.

”Siste nettverksmøte, bare tre som hadde vært med fra starten. Det har vært store utskiftninger. Det kommer hele tiden nye. Og dette er et bilde på hele situasjonen i barnevernet”

6.3.1 Oppsummering og konklusjon fra forskningsspørsmål 3 i kommune A.

I kommune A vektlegges erfaringer som viser at familiene faktisk tar ansvar når de får mulighet gjennom familieråd. I tillegg er det å få trygghet i en ny fagrolle det sentrale for å legge til rette for familieråd og ha tillit til at familierådsmodellen bringer løsninger til barnets beste. For å oppnå tillit til at familiene gjennom familieråd kan gi løsninger til barnets beste vektlegges støtte fra enkeltpersoner internt på kontoret. I tillegg må de eksterne systemene fungere. Lett tilgjengelige og gode koordinatører, samt faglig støtte gjennom Bufetat systemet bidrar til å støtte kommunen i bruk av modellen og til å utvikle trygghet i en ny faglig rolle.

Kommunens erfaring er imidlertid at systemene er sårbare og avhengig av at enkeltpersoner er på plass. I kommune A nevnes ikke eksplisitt at familieråd er blitt en del av kontorets rutiner og synliggjort på møtene, som en del av strukturen, slik studier om implementering av nye fagmodeller anbefaler (Einarsson, 2002). Slike ”implementeringsgrep” kan gjøre systemene blir mindre sårbare og mindre avhengig av at enkeltpersoner er på plass.

7. Analyse av data fra kommune B

I dette kapitlet skal jeg analysere data fra kommune B. Kommune B har i overkant av 15.000 innbyggere og mer enn 10 ansatte i barnevernet. Deltakere på fokusgruppen var 4 saksbehandlere. Kommune B fikk opplæring i familierådsmodellen i 2011.

7.1 Forskningsspørsmål 1:

Hvordan fattes beslutninger innenfor familierådsmodellen?

Når beslutninger skal tas i dialog utfordres ekspertrollen

I dialogen med familiene er erfaringen at balansegangen mellom det å lytte til familien, samtidig med at barnevernet må være tydelige i sitt budskap om bekymring for barnet er det som oppleves utfordrende.

”Vi har makt, men i familierådsmodellen er vi nok mer likeverdige. Vi kommer ingen vei uten å inkludere familien. Men det er jo en balansegang å være tydelig på de bekymringene vi har.”

I kommune B beskriver de utfordringer i praksis med å ta beslutninger i dialog. Det å sitte sammen med familien og utarbeide spørsmål kan ende med at den faglige ekspertrollen slår igjennom, slik at det i praksis er saksbehandler som utarbeider spørsmålene fordi foreldrene ikke kommer på banen

”Foreldrene har ikke så mange egne meninger. Så sitter oss og prater. Kanskje vi skal lage en problemstilling til det? Jaa sier mor.

Har du mamma noe forslag? Jaa. Men de har ikke det. Så da blir det jeg som stiller spørsmålet.”

Hvorfor dette skjer, at mor ikke selv setter ord på og stiller egne spørsmål, kan ut fra teori forklares med Foucaults begreper om makt. Hos Foucault er strukturen og rammen rundt barneverntjenestens samtale det som styrker og opprettholder makt.

Barnevernets profesjonelle kunnskap, måten samtalen er lagt opp på, barnevernets fysiske kontorer og kontortid er en del av rammen som dialogen utspiller seg i. Dette er

i følge Foucault de strukturelle forholdene som opprettholder makten. I Foucaults perspektiv om makt hjelper det lite om mor får et spørsmål om å delta i beslutningen så lenge barnevernets struktur er den samme.

I følge Freires pedagogikk vil opplevelse av å bli lyttet til og at ens synspunkter blir tillagt vekt være et viktig skritt på veien til å få kontroll og verdighet i eget liv. Dersom mor i dett eksempelet ikke har fått en genuin opplevelse av å bli lyttet til, eller en opplevelse av at synspunktene hennes var avgjørende for å komme frem til en god beslutning, kan dette opprettholde mulig følelse avmakt. Slik at det skal mer til enn et spørsmål til å bidra for å kunne medvirke til empowerment .

Makt gjennom premissene og åpenhet for løsninger som familierådet bringer frem:

Når vi her skal vurdere om beslutningene tas i dialog, må vi ta med i betraktningen at hele familierådsprosessen kan forstås som en beslutningsprosess tatt i dialog mellom likestilte parter. Barnevernets innspill i beslutningen kan foregå ved å påvirke spørsmålene som skal fremmes i familierådet, slik jeg har beskrevet over. Men det er ikke alltid partene kommer frem til full enighet. Da kan barnevernets standpunkt og grense legges som en premiss for hva familierådet får mulighet til å beslutte. De ansatte i kommune B var bevisst på sitt bidrag i beslutningene.

”Vi påvirker jo i innlegget og legger frem vårt syn. Så vil de sikkert ha det litt i bakhodet.”

Når familie og nettverk har med seg barnevernets syn sammen med sin egen forståelse, og får behandlet spørsmålene gjennom familierådet, vil løsningene kunne se annerledes ut enn de løsningene barnevernet ville ha kommet frem til gjennom sine egne tradisjonelle metoder. For å kunne fatte en endelig beslutning må barnevernet være villig til å akseptere løsninger som ikke følger de tradisjonelle linjene. I kommune B hadde de erfaring med at dette var veien å gå for å lykkes med familieråd som beslutningsmodell for å fremme barnets beste.

”Etter et familieråd har vi erfaring med at familien overtar hele ansvaret, og finner løsninger som barnevernet selv ikke kunne kommet med.”

Tap av kontroll og ekstra-arbeid for barnevernet gjør at myndighetsrollen slår igjennom

For barnevernet i kommune B var valg av fosterhjem noe de mente ble best ivaretatt ved en tradisjonell beslutningsprosess. De hadde hørt om andre kommuner som hadde benyttet familieråd også til spørsmål om hvor barnet skal bo ved omsorgsovertakelse. Men så langt hadde ikke kommune B benyttet familierådsmodellen til slike spørsmål. Barnevernet hadde erfaring med at det kan være barnets beste å bli fosterhjemsplassert hos slekt og nettverk, men mente allikevel at slike løsninger kunne medføre ekstra problemer fordi uforutsette forhold i familien kunne falle uheldig ut og ville kreve mye oppfølging av barnevernet.

”Vi kjenner familiene våre; det kan være mye grums....bekymring for at plassering i slekt kan avstedkomme sjalusi og nye konflikter om hvorfor den ene ble valgt fremfor den andre. Vi er også bekymret for at plassering i nettverk kan bety større krav til oppfølging. Det kan også være vanskelig å styre samværet. Hvis f.eks tante er fostermor kan ikke barneverntjenesten styre hvilke andre familiemedlemmer, f.eks mor som får komme på besøk.”

Kommune B viser her frem mange sider ved løsninger i slekt som kan gjøre det uoversiktlig for barnevernet å få kontroll med omsorgsforhold som skal gi barnet stabilitet og forutsigbarhet, og bedre forhold enn før omsorgsovertakelse. Dette er også barnevernets begrunnelse for hvorfor den tradisjonelle beslutningsformen er best i slike spørsmål. Gjennom det nasjonale forskningsprosjektet ” Bruk av familieråd i fosterhjemsarbeid” er familierådsmodellen under utprøving for å se om også denne type kompliserte beslutninger kan tas i dialog med de berørte.

7.1.1 Oppsummering fra forskningsspørsmål 1 i kommune B.

De ansatte har erfaringer med at familieråd er en beslutningsprosess som frembringer løsninger og ressurser de ikke visste om på forhånd. I dialogen med foreldre der spørsmål til familierådet skal utarbeides, kan det imidlertid være utfordrende at foreldrene selv er passive og ikke tilkjenner egne meninger. Samtidig er det en balansegang for barnevernet å tydeliggjøre sin bekymring i dialogen. De ansatte er bevisst på barnevernet sitter på mye makt. I familieråd kan barnevernet tydeliggjøre makten sin gjennom premissene for hvilke spørsmål som er gjenstand for dialog i

familierådet. I kommune B er en av premissene at spørsmål knyttet til fosterhjems plassering ikke kan være tema i familieråd. Barnevernet bestemmer hvilke spørsmål som skal være gjenstand for dialog.

7.1.2 Konklusjon på funnene fra forskningsspørsmål 1 i kommune B.

De ansatte i kommune B tilrettelegger for å oppnå dialog i beslutningene. Hele familierådsprosessen kan forstås som en beslutningsprosess som baserer seg på dialog, der beslutninger og løsninger fremkommer som en følge av dette

Men i deler av prosessen, der spørsmålene til familierådet skal utformes og defineres, oppnår ikke barnevernet en jevnstilt dialog, fordi foreldrene ikke selv deltar aktivt. .

Partnerskap med familiene oppnås derfor bare i en viss utstrekning i

familierådsprosessen i denne kommunen. I kommune B ivaretar barnevernet rollen som myndighetsinstans ved å legge premisser for hva familiene selv får beslutte i familierådet.

7.2 Forskningsspørsmål 2

Hvordan sikrer barnevernet at ressurser til barnets beste får komme frem?

Grunnlaget for å tilby familieråd som ressursmobiliserende modell:

I kommune B kom det frem at ledelsen hadde besluttet at familieråd skulle vurderes i alle saker. Men i den daglige jobbingen oppsto det tvil blant saksbehandlerne om nytten av å jobbe etter familierådsmodellen:

”.....vi i barnevernet lurer litt på hva vi kan oppnå.....”

Motivere for familieråd – barnevernet må tro på modellen

De barnevernansatte mente at tvilen hos dem selv, gjorde at det kunne være vanskelig å motivere familier til å ta imot tilbudet. Dermed kunne dette forhindre motivasjon og ressursmobilisering i familie i nettverk. Manglende tro på modellens muligheter var også begrunnelsen for at kommunen ikke benyttet familieråd som ressursmobilisering i forbindelse med fosterhjems plassering.

Men i kommune B var det også et problem å få motivert familiene i saker der barnevernet så at det fantes ressurser.

”Mange ganger tenker vi at her er det mye ressurser i nettverket, og hvis foreldrene ikke samtykker, går vi runde på runde med å motivere. Men det hjelper lite hvis vi ikke få samtykke med det samme.....har problemer med å selge det inn.....”

Samtidig bidro de gode erfaringene med familierådsmodellen i kommune B til at de ansatte kunne se muligheter for at mange familier som barnevernet hadde kontakt med kunne ha glede av denne modellen.

”Viktig å få familien på banen for å synliggjøre ressurser. De fleste familier har ressurser. Vi i barnevernet hopper jo gjerne litt fort over det....og det gjør noe med selvfølelsen til de familiene som er under barnevernets vinger. Unga var veldig fornøyde fordi alle var der for dem.”

Barnevernets faglige rolle med myndiggjørende perspektiv og hverdagslig språk.

I den daglige jobbingen var erfaringen at samarbeid med familiene var veien å gå for å finne gode løsninger. Det å ta imot familiens eget innspill var noe de anså som avgjørende i alt barnevernsarbeid. Men deres erfaring var at i en vanlig barnevernssak, er det barnevernet som foreslår tiltak. Mens i familieråd er det i følge de ansatte familien som foreslår tiltak. I begge tilnærmingen er samtykke, samarbeid og innspill fra familien nødvendig.

”Vi kommer jo ingen vei hvis vi ikke gjør det sånn (samarbeider: min tilføyelse).”

De ansatte hadde erfaring med at barnevernets egne holdninger påvirket muligheten for at familienes ressurser fikk komme frem

”... det er mindre sjanse til å lykkes i familieråd hvis ikke familien blir myndiggjort. Hvis man har en ovenfra og ned holdning.”

I kommune B ble bruk av et hverdagslig språk trukket frem som vesentlig for å mobilisere familie og nettverk i familierådsarbeidet:

”Føler oss er flinke til å få frem budskapet, slik i et ganske vanlig språk. Jeg tror vi har en tradisjon på det.”

Dele bekymringen og få en tilbakelemt rolle: I kommune B var det å dele bekymringen med flere noe de så på som en positiv side ved familierådsmodellen.

”Å dele bekymringen sånn at flere vet, det er godt for oss.”

Det å dele bekymringen med nettverket kan også være uttrykk for en slags ”løsrivelse” fra en tradisjonell ekspertrolle/hjelperolle der det profesjonelle systemet synes de må ta hånd om det hele. Deling av bekymring og kunnskap om barnets situasjon kan føre til at barnevernet kan ha en mer tilbakelemt rolle, slik at familiene får mulighet å ta del i ansvaret og komme med løsninger.

Åpen for løsningene som familiene

Kommune B hadde erfaringer med at familien har funnet gode løsninger for barnet etter familieråd. Men at løsningene var annerledes enn det barnevernet selv ville ha funnet frem til. Barnevernets erfaring er at når familiene først har funnet løsninger er det ikke ofte at barnet har behov tiltak fra barnevernet.

”Erfaring med at familien overtar hele ansvaret, og finner løsninger som barnevernet selv ikke kunne komme med. Ikke ofte at det er behov for supplerende tiltak.”

Men erfaring tilsier også at løsningene kan bli for sårbare når familien får hele ansvaret alene uten videre oppfølging fra barnevernet.

Synliggjøre barnevernets ressurser som en del av løsningen. Barnevernets ressurser og oppfølgingsansvar kan vise seg å være nødvendige som et supplement til familien.

”En familie der det var stor bekymring for barnet, viste seg å ordne opp med tett oppfølging fra flere i familie og nettverk. De overtok hele ansvaret, men takket nei til oppfølgende råd, fordi koordinator måtte slutte. De ønsket ikke ny koordinator. Denne saken kom etter en tid tilbake til barnevernet.”

Spørsmålet her blir om barnevernet kunne ha vært mer pågående og tilkjennegi egne ressurser inn i et partnerskap med familien. Enten jobbet for å motivere familien til å samtykke til oppfølgende familieråd ved hjelp av ny koordinator eller få samtykke til annet type oppfølging fra barnevernet. Bekymringen for barnet var beskrevet som stor i utgangspunktet og barnevernet har et selvstendig ansvar etter barnevernloven å vurdere om tiltakene er tilstrekkelige.

7.2.1 Oppsummering fra forskningsspørsmål 1 i kommune B.

Barnevernets tro på modellen er i følge de ansatte sentralt for å motivere familiene til å takke ja til familieråd, og en forutsetning for at ressursmobilisering kan skje gjennom familieråd. I kommune B hadde de erfart hvordan tvilen hos dem selv kunne gjøre motivasjonsarbeidet vanskelig.

Samtidig mente de ansatte at de fleste familier har ressurser og at familieråd er nyttig for å få frem dette. De ansatte i kommune B ønsker å bli mer bevisst på familierådsmodellens muligheter og hvordan den faglige rollen kan tilrettelegges.

En myndiggjørende holdning, snakke et hverdagslig språk, dele bekymringene for barnet og være åpen for nettverkets løsninger var i kommune B viktige grep i en faglig tilnærming for å lykkes med dette. De hadde også erfaring med at det kan bli for mye for familiene å ta hele oppfølgingsansvaret for barnet alene etter familieråd. Men har vært tilbakeholdne med å frem egne ressurser i den forbindelse.

7.2.2. Konklusjon på funnene fra forskningsspørsmål 2 i kommune B.

Barnevernet er bevisst på hvilke grep de kan gjøre i en faglig tilrettelegging slik at familiens ressurser kan komme frem og frembringe løsninger til barnet beste.

Barnevernets egen tro på modellen er avgjørende. Men hvordan barnevernets egne ressurser kan bidra i oppfølgingen som en del av partnerskapet med familiens løsninger blir ikke problematisert når ikke familien selv etterspør det.

7.3 Forskningsspørsmål 3

Hva skal til for at barneverntjenesten har tillit til at familierådsmodellen kan gi løsninger til barnets beste?

Interne forhold:

Det er en beslutning i ledelsen i kommune B at familieråd skal vurderes i alle saker. Familieråd er forankret i møtестrukturen både som punkt og som et område der de ansatte skal dele erfaringer.

”Hver mandag morgen på fagmøte er det en påminnelse om familieråd, og oppfordring til å dele erfaringer på et nylig gjennomført familieråd.”

Dette er også tema på den individuelle veiledningen som de ansatte har hver 3.uke.

”På veiledningen blir også familieråd foreslått som tiltak.”

I kommune B har kontorets kontaktpersoner i det interkommunale nettverket, som Bufetats fagteam har ansvar for, en viktig rolle som pådrivere på familieråd for at de ansatte skal ta i bruk modellen.

Familierådskoordinator

I kommune B har de gode erfaringer med koordinatorene. Det er i følge de ansatte lett vint saksgang å få tildelt en koordinator. Den gode erfaringen gjør at barnevernet får tillit at de selv kan være mer tilbakelente.

”Opplevd det som trygt og bra at koordinator overtar ansvaret og er mye tettere på familiene enn det vi kunne vært. Familiene gir gode tilbakemeldinger. Lettvint saksgang for å få koordinator. Bare noen linjer.....(i den formelle søknaden til fagteamet – min tilføyelse)”

Bufetats Fagteam:

De ansatte i kommune B har erfaring med at fagteamet er lett tilgjengelig i familierådsarbeidet. Og de opplever det som viktig i deres arbeid med familieråd å få denne støtten både fra fagteamet og gjennom det interkommunale nettverket som fagteamet arrangerer

”Veien er kort for å be om råd og hjelp. Viktig med støtte og tilgjengelighet fra fagteam. Viktig at vi får delta i faglige nettverk sammen med andre kommuner 4 ganger i året.”

7.3.1. Oppsummering og konklusjon fra forskningsspørsmål 3 i kommune B.

I denne kommune vektlegges all støtte, både internt i kommunen og eksternt som viktig for å kunne ta i bruk modellen, få erfaring og bli trygg på egen faglige rolle i familierådsarbeidet. Interne forhold er både møtestrukturen og veiledning med familieråd som fast punkt

Eksterne forhold som bidrar til økt trygghet og tillit til familierådsmodellens muligheter dreier seg om gode og lett tilgjengelige koordinatorene, faglig støtte fra Bufetat samt faglige nettverk med andre kommuner.

8. Analyse av data fra kommune C

I dette kapitlet skal jeg analysere data fra kommune C. Kommune C er en liten kommune med rundt 6000 innbyggere. De har i overkant av 5 stillingshjemler i barnevernet. Deltakere på fokusgruppen var 2 saksbehandlere og 1 ansatt med 50/50 tiltakskonsulent/merkantil. Kommune C fikk opplæring i familierådsmodellen i 2011.

8.1. Forskningsspørsmål 1:

Hvordan fattes beslutninger innenfor familierådsmodellen?

Når beslutninger skal tas i dialog blir ekspertrollen utfordret.

Beslutninger som tas i dialog innebærer at barnevernet må ta innover seg familiens innspill og egen kunnskap. Samtidig er barnevernet forpliktet, gjennom loven, til å få frem sitt faglige syn på saken og gjennom dialog prøve å komme frem til felles mål om hva som er barnets beste og hva som skal til for at situasjonen skal bli bedre. De ansatte i kommune C oppfatter dette som en utfordring.

”Ja det er vanskelig. Vi kan jo ikke fire på bekymringen og det er ikke alltid familien er enig. Det er utfordrende å snakke med foreldrene i forkant og klargjøre hva som er føringer, hva vi synes er problematisk.”

Arbeidet med å finne frem til felles mål i disse situasjonene innebærer at det på den ene siden er viktig for barnevernet å ikke fire på bekymringene, og på den andre siden viktig at dialogen ikke stopper opp. For å få til dette er barneverntjenesten opptatt av å komme familiene i møte. Dette skjer ikke ved å underkommunisere bekymringen, men allikevel ha oppmerksomheten rettet mot hva som er felles:

”.....kanskje vi kan finne *noe*. Det er ikke på alle områder. Men det å finne frem til *det området* som er felles er viktig”

Slik jeg tolker dette, velger barneverntjenesten her en tilnærming som er forenlig med idealene i partnerskap, der familiens egen kunnskap blir inkludert i beslutningen. I dette tilfelle innebærer det en tilnærming der barnevernet velger å ikke gå løs på det mangelfulle først. Ikke fordi det bekymringsfulle og mangelfulle ikke er viktig nok, men

fordi det å finne frem til felles mål er det sentrale for å få i gang prosessen. Kommunens erfaring med at det er prosessen som kan frembringe løsninger gjør at det er dette man satser på.

Dette er en tilnærming som er forenlig med empowerment-tenkning og en myndiggjørende praksis, der det å lytte til familiens egen forståelse og ta dette på alvor er viktig for å fremme empowermentprosesser. Når empowermentprosesser kommer i gang kan resultatet bli større selvtillit hos familiene og dermed kan sjansene øke for at familiene også evner å gå løs på større oppgaver. Det mangelfulle i barnets situasjon kan bli enklere å ta tak i når selvtilliten har økt.

Jeg har nå gitt eksempler på hvordan beslutning mellom barnevern og familie kan foregå i dialog i et partnerskap innenfor barnevernets rammer.

Det jeg nå vil redegjøre for er kommune C's erfaring når det gjelder om barnevernets formelle makt og myndighet får andre former og uttrykk når familierådsmodellen iverksettes.

Barnevernets makt når familierådsmodellen iverksettes.

I kommune C hadde de en oppfatning om at

”makten blir mer i familien gjennom familieråd.”

De ansatte i kommune C hadde samtidig en klar forståelse av at det alltid er makt i barnevernet.

”..selv når det er hjelpetiltak har barnevernet makt...”

men mener samtidig at

”familieråd er mindre farlig enn tradisjonelt barnevern”

I følge de barnevernansatte i kommune C kommer barnevernets makt til uttrykk

”gjennom føringene som ligger i spørsmålene”

Disse kommer opp i forkant av familierådet. Samtidig er det en oppfatning at familien får større mulighet til å påvirke hva som skal komme ut av hjelpen gjennom familieråd. Dette ble uttrykt ved at det er:

”...barnevernet som bestiller hva som skal komme ut av hjelpen i en tradisjonell tilnærming, mens det er familien som bestiller hva som skal komme ut av familieråd.”

De ansatte i kommune C mener at familierådsmodellen fører til at familiene får mer ansvar og gjennom dette større selvtillit.

”det blir lagt mer i familiens hender i familieråd, og at dette fører til større selvtillit og ansvarliggjøring hos familiene.”

På den måten blir både ansvar og makt i følge denne barneverntjenesten i større grad lagt til familiene gjennom familierådsmodellen.

En analyse av denne formen for maktdelegering i barnevernet kan ses opp mot Foucaults begrep om ”makten som produktiv”. Når barnevernet oppnår den ønskete effekten av familieråd, nemlig ressursmobilisering og styrking av det private nettverket slik at ”familien blir et tiltak som varer evig,” kan vi se at barnevernet lykkes med å nå sine mål. På den måten kan vi si at barnevernet har makt til å komme dit de ønsker med familiene. Men makten blir ikke her hjemlet i loven slik en tradisjonell hierarkisk beslutningsprosess forutsetter. Makten blir iverksatt som en del av dialogen og prosessen i familierådsarbeidet, jfr Foucaults maktbegrep.

Askheims begrep *empowerment som liberal styringsstrategi* kan også hjelpe oss til å forstå det som bli resultatet av familieråd slik de ansatte i kommune C oppfatter det: nemlig større ansvarlighet hos familiene, slik at de bli selvhjulpne og gjennom dette oppnår større selvtillit (empowerment). Og heller enn at barnevernet tilbyr hjelpetiltak, som en midlertidig ordning, kan ansvarliggjøringen føre til at barnets beste blir ivaretatt av familien selv. Familiene blir empowered innenfor barnevernets rammer.

8.1.1 Oppsummering av spørsmål 1 i kommune C.

Når beslutningene tas i dialog og prosess er det viktig å komme frem til felles mål og begynne med det man er enig om. Samtidig må barnevernet være tydelige på sitt budskap. I kommune C forstår de makten som en del av barnevernet, men oppfatter at familiene får mer makt i familieråd. Barnvernets makt i familieråd uttrykkes gjennom premissene. Når barnevernet i denne kommunen, gjennom utstrakt bruk av familieråd, lykkes med å realisere mål om å ansvarliggjøre familiene slik at de blir selvhjulpne og barnet får nok støtte gjennom eget nettverk, kan dette forstås som barnevernets makt. Men her blir makten produsert og reproduisert som en del av barnevernets struktur og ikke som en del av en hierarkisk tradisjonell beslutningsmodell.

8.1.2 Konklusjon fra funnene på spørsmål 1 i kommune C.

I kommune C fattes beslutningene i dialog og prosess mellom familie og barnevern. Barnevernet tar reelt hensyn til familienes syn på saken, og begynner der familien er når det gjelder definering av problemet og hvilke spørsmål familierådet inkluderes i, uten å overstyre ved fylle opp med alle problemstillingene på en gang. Men dette er en balansegang, som er vanskelig i følge de ansatte. Barnvernets makt i familieråd uttrykkes gjennom premissene.

8.2 Forskningsspørsmål 2:

Hvordan sikrer barnevernet at ressurser til barnets beste får komme frem?

Motivasjon og tro på modellen.

I denne kommunen er de ansatte fornøyd med hva de har fått til gjennom familieråd. Som barneverntiltak ser de på familieråd som en måte å mobilisere ressurser på. De har valgt å satse på metoden og tar i bruk ulike arenaer for å lære og utvikle kunnskap på feltet. De har undervist om familieråd for andre tjenestesteder i kommunen, de jobber for å etablere et lavterskeltilbud gjennom helsestasjonen og de forteller at deres barneverntjeneste gjennomførte flest familieråd i 2012, sammenliknet

med andre kommuner i fylket. De ansatte ser det heller ikke som noen ulempe at familierådsmodellen sett fra rådmannens ståsted kan representere et innsparingstiltak.

”Motivasjonen kan være forskjellig ut i fra hvilken stilling du har i kommunen. Om noen har noen andre føringer. Ja vel, men dem om det! Vi i barnevernet bruker familieråd fordi vi ser at det fungerer.”

Gjennom dialogen de ansatte har med hverandre under fokusgruppeintervjuet får jeg inntrykk av en gruppe barnevernsarbeidere som utviser faglig trygghet, utveksler erfaringer og virker komfortable med å prøve ut nye tilnæringer i barnevernet. Dette uttrykkes også i klartekst:

”Vi er veldig gode på familieråd.”

Når de ansatte utviser så stor grad av trygghet på hva de driver med og samtidig har så stor tro på at familierådsmodellen kan frembringe ressurser, vil dette sannsynligvis også påvirke hva som kommer ut av familierådsmodellen. Positiv opplevelse av å mestre selv og stor tro på at familiene har ressurser vil kunne smitte over på familiens evne til å oppdage egne ressurser og tro på egen mestring gjennom familierådsprosessen. Dette fokuset på ressurser vil kunne styrke empowermentprosesser.

Hvem få tilbud om familieråd?

For kommune C var det et mål at alle familier som barnevernet kom i kontakt med skulle få tilbud om familieråd.

”Vi har bestemt at familieråd skal foreslås i alle saker. Fordi det fungerer og er en god modell.”

Kommune C hadde erfaring med at familieråd bidrar til at familiene og det private nettverket rundt barnet blir styrket og barnet får god nok omsorg og støtte uten barneverntiltak. Der dette er mulig vurderes en slik ordning til barnets beste. Som de ansatte i kommune C uttrykker det:

”Barnevern er midlertidig.... mensfamilien er et tiltak som varer evig.”

Den første utfordringen er derfor å få familiene til å takke ja til familieråd.

”Foreldre har ansvar for å bestemme om de vil. Det er ikke noen tvang. Men vi må foreslå familieråd. Det er en slags promotering.”

Samtidig er de barnevernsansatte i kommune C opptatt av at familieråd er en mulighet, og ikke noe man gjør uansett sak i barnevernet. Familieråd kan i følge kommunen gjerne iverksettes ved siden av andre barneverntiltak.

”Vi har bestemt at familieråd skal tilbys i alle saker, fordi det fungerer. Det er en god modell. Det er bedre at familien klarer seg selv enn at vi skal gå inn.”

I denne kommunen vektlegges forståelsen av at familieråd er en prosess som både krever en ny faglig tilstedeværelse for barnevernsarbeideren og samtidig en evne til å trekke seg ut, være tilbakelemt slik at koordinatoren får jobbet sammen med familien om å mobilisere ressurser. Den faglige rollen begynner med motivasjonsprosessen

Motivasjonsarbeid

I følge de ansatte i kommune C må barnevernsarbeideren selv tro på familierådsmodellen og familiens muligheter for å frembringe ressurser. Det

”å promotere familieråd”

var noe de øvde seg på. Barnevernet mener at det er lettere å lykkes med å oppnå samtykke jo mer erfaring man får. Men det å få foreldre til å tro på familieråd kan være en stor utfordring i dette arbeidet. De barnevernsansatte opplever at foreldre ofte er usikre og har lavt selvbilde. Barnevernet synes det er utfordrende når foreldrene sier at det ikke er noen der.

”Utfordring at familiene sier jammen vi har jo ingen! Da må jeg si jammen du har jo: du nevnte denne naboen. Og da kommer det alltid opp mer. Det dukker alltid opp noen.”

Barnevernet har lagt ned mye arbeid i det å motivere familiene, noe som også har gitt resultater ved at de fleste takker ja.

”Det er ikke mange som har takket nei. Det er en to tre stykker.”

Foreldre kan trekke seg og nekte å samarbeide om det barnevernet foreslår. Dette vil alltid være en del av barnevernets dilemma når samarbeidet skal tilrettelegges. Hvis barnevernet på sin side ser partnerskap som det beste for å finne løsninger for barnet, må barnevernet håndtere situasjonen slik at partnerskapet ikke bryter sammen. Motivasjonsprosessen forut for samtykke til familieråd kan i denne sammenheng også ses i lys av Askheims begrep: *empowerment som liberal styringsstrategi*. Her er det de ansattes tro på modellen som gjør at det legges ned mye arbeid for å få familiene til å takke ja til familieråd. Og i kommune C lykkes de i dette arbeidet. Det er bare to tre familier som har takket nei. Dette innebærer at barnevernet får familien dit de vil. Familiene takker ja til familieråd. Og selv om dette kan oppleves som et gode for de familiene det gjelder, kan vi også se at barnevernet får realisert målet og samfunnets normer ansvarliggjøring som blir realisert gjennom motivasjonsprosessen. Man kan se på dette som en annen form for makt der barnevernet definerer og realiserer målene. *Empowerment som liberal styringsstrategi* kan være et dekkende begrep for det som foregår i motivasjonsprosessen.

Barnervernets faglige rolle.

Barnevernet i kommune C ser på sin egen rolle som mer tilbaketrukket når familierådsprosessen pågår. I denne barneverntjenesten har de vurdert at deres viktigste faglige bidrag er å få i gang prosessen fordi erfaringen er at

”ressursene blir mobilisert som et resultat av familierådsprosessen.”

Familiens ressurser trenger i følge denne barneverntjenesten ikke være synlige i utgangspunktet, men de ansatte mener det er viktig at barnevernsarbeideren selv tror på muligheten som ligger i modellen for å lykkes med å få prosessen i gang og familien til å samtykke.

Snakke et språk som folk forstår. Dette gjelder både skriftlige fremstillinger og muntlige dialoger med familiene. De barnevernansatte er opptatt av at faguttrykk, gjerne kan brukes i interne diskusjoner på kontoret, men ikke overfor familiene.

Tid er et annet moment som trekkes frem når vi snakker om den faglige rollen i familieråd. Barnevernet i kommune C er opptatt av å gi seg god tid til å motivere familiene. Gjerne ta opp temaet om familieråd flere ganger.

”..få dem til å se nytten av familieråd kan ta tid.. ”

I den sammenheng trekkes også frem at det ikke nytter å skynde seg når det skal tilrettelegges for samtaler med barn. Barnets stemme er et kjerneområde i familie. En annen side ved tiden er at barnevernets tradisjonelle kontortid ikke er gode nok rammer for familiens muligheter til å mobilisere sine ressurser. Familierådene avholdes gjerne om ettermiddag og kveld når familie og nettverk har anledning til å møtes. I ett tilfelle ble det avholdt familieråd på lørdager, fordi det var familiemedlemmer som kom tilreisende.

Krav til rom. I kommune C har man også vært opptatt av å tilby familiene egnete lokaler for familierådsmøtene. Her benyttes et eget rom, skjermet for innsyn fra bygda, med en hage foran, hvor det er blomster og en liten fiskedam. Her kan barna i familierådet løpe litt inn og ut når det passer Rommet er også praktisk innrettet for møteformål.

8.2.1 Oppsummering av funnene fra spørsmål 2 i kommune C

I kommune C er familierådsmodellen et satsingsområde. Barnevernet har bestemt at familieråd skal foreslås i alle saker, fordi de mener modellen fungerer. Barnevernets egen tro på at modellen, mener de ansatte er avgjørende for å lykkes med å motivere familiene. Noe kommunen mener de er blitt flinke til. I følge denne barneverntjenesten

er deres viktigste bidrag å få i gang prosessen fordi erfaringen er at ressursene bli mobilisert som et resultat av familierådsprosessen.

Samtidig ser barnevernet i kommune C på sin egen rolle som mer tilbakelemt når familierådsprosessen pågår. Et bevisst forhold til å føre et hverdagslig språk i kontakt med familiene, det å anlegge et ressursperspektiv i møte med familien og inkludere deres syn. Kommunen har i familierådsarbeidet vektlagt et forhold til tid som imøtekommer familiens behov. Kommunen har også tilrettelagt for familieråd ved å tilby gode lokaler slik at familierådet skal få så gode betingelser som mulig. Alt som er nevnt her er forhold som støtter opp om en faglig tilnærming som tilrettelegger for bruk av familierådsmodellen, slik at ressurser til barnets beste blir mobilisert.

8.2.2 Konklusjon fra funnene på spørsmål 2 i kommune C

I kommune C er familierådsmodellen et satsingsområde. Barnevernet har et bevisst forhold til hvordan de kan tilrettelegge slik at ressursene blir mobilisert til barnets beste. Barnevernet synliggjør også egne ressurser til familierådenes løsninger, ved å iverksette andre tiltak etter barnevernloven ved behov i den enkelte sak. Barnevernet tilbyr også sine ressurser i helgene dersom familierådet må avholdes da.

8.3 Forskningsspørsmål 3:

Hva skal til for at barneverntjenesten har tillit til at familierådsmodellen kan gi løsninger til barnets beste?

Interne forhold, møter, flat struktur, vi backer hverandre og brenner for familieråd

Det viser seg at kommunen har temaet om familieråd som en del av den faste strukturen på fagmøtene når barnevernssakene drøftes. Dette beskrives slik:

” Vi har det inne på hvert møte som fast punkt, og tar runde for å følge opp det (familierådet) som ble foreslått forrige gang. Hvordan gikk det i den saken? Og hvor står du nå? Pluss vi foreslår i nye saker”

De ansatte trekker også frem at

”kontoret deres er lite, møtestrukturen er flat og alle skal trenes i å lede. Vi er generalister og er veldig enig om dette. Vi backer hverandre og brenner for familieråd!”

De ansatte trekker også frem at de har hatt noen ildsjeler ved kontoret, som har inspirert til bruk av familieråd. På faglig veiledning, som også er en del av den faste strukturen i kommune C, har de ansatte (som før nevnt) hatt tema om språkbruk for å trene i å være bevisst på hvilke ord som brukes i kontakt med familiene.

”Vi må huske på at det vi skal skrive, er noe familiene skal høre på.”

I kommune C har de også gjort et annet praktisk grep som trekkes frem. De har samlet alt om familieråd i en perm, som er tilgjengelig for alle. Familierådsmodellen fordrer mange praktiske detaljer, som lett kan gå i glemmeboken. Når informasjon står samlet i en perm, hjelper dette i den praktiske hverdagen når familierådsmodellen skal tilrettelegges.

Familierådskoordinator

De ansatte i kommune C understreker viktigheten av lett tilgang på koordinatorene når de skal iverksette familieråd. Noe de mener fagteamet ivaretar.

”Det er ikke noe problem å få tildelt koordinator. ”

Barnevernet i kommune C har erfaring fra samarbeid med forskjellige koordinatorene . Hovedinntrykket i denne kommunen er at koordinatorene gjør en god jobb, noe som i følge de ansatte gjør at

”saksbehandler kan være tilbaketrasket”

og prosessen går sin gang der koordinator i samarbeid med nettverket mobiliserer ressursene. Når koordinator ikke gjør en god jobb, har kommunen erfart at dette kan ha forhindret en god prosess.

”ved at vedkommende begynte å blande seg inn og var uenig i barnevernets vurderinger, samtidig med at koordinatoren ble vanskelig å få tak i.”

Bufetats rolle

De ansatte i kommune C har god erfaring med Bufetats rolle på familierådsfeltet. Bufetat støtter opp om de ansattes behov for ved tilrettelegging av modellen

I dette arbeidet betyr samarbeidet med Bufetat i følge de ansatte:

”.....ansvarsfordeling ikke kontroll..... blir ikke holdt i tøylene for å gjennomføre familieråd. Ingen har tvunget dette på oss.”

Fagteamet har etter deres erfaring vært lett tilgjengelig ved behov for faglig støtte i den daglige jobbingen.

”Kan ringe direkte og få avklaring.”

De ansatte understreker også viktigheten av det faglige nettverket med andre kommuner, som fagteamet organiserer og koordinerer. Nettverket, som gir mulighet for utveksling av erfaringer, hjelper kommunen til å holde familieråd på dagsorden, få litt ekstra driv og motivasjon.

”Det hjelper jo å ha alle de gode erfaringene vi har. Vi holder kontakten utad, får litt ekstra driv og motiveres.”

Familierådsmodellen krever en del praktisk tilrettelegging. Dette tas også opp på nettverksmøtene

”Alt mulig av praktiske spørsmål om lønn til koordinator osv kan bringes inn der.”

Det er Bufetats fagteam som holder tak i dette, innkaller og setter temaer på dagsorden for møtene synes barnevernet i kommune C er en god ordning:

”Alle ønsker at fagteamet skal gjøre det. Fordi da blir det holdt tak i.”

8.3.1 Oppsummering og konklusjon fra funnene på forskningsspørsmål 3 i kommune C.

I kommune C har de tro på at familierådsmodellen kan få frem ressursene i nettverket og gi løsninger til barnets beste. Barnevernet tar i bruk ulike arenaer og tar praktiske grep for å utvikle modellen videre. De vektlegger å gjøre familierådsmodellen aktuell og naturlig å bruke for de ansatte. De ansatte peker på nytten av intern møtestruktur i barnevernet der familieråd er et fast punkt.

Familierådskoordinatoren utfører en nøkkelrolle i familierådsarbeidet i følge de ansatte. Kvaliteten på denne tjenesten har mye å si for familierådsmodellens muligheter.

Eksterne forhold med støttefunksjoner fra fagteamet samt faglige nettverk med andre kommuner er også de ansattes mulighet for å bruke familierådsmodellen.

9. Analyse av data fra kommune D

I dette kapittelet skal jeg analysere data fra kommune D. Kommune D er en kommune med rundt 50.000 innbyggere og 40 ansatte i barnevernet. Deltakere på fokusgruppen var 3 saksbehandlere, 1 fra undersøkelsestema og 3 fra tiltaksteam. Kommune D fikk opplæring i familierådsmodellen i 2012 .

9.1. Forskningsspørsmål 1:

Hvordan fattes beslutninger innenfor familierådsmodellen?

Når beslutninger skal tas i dialog utfordres ekspertrollen

Dialog innebærer at barnevernet tar innover seg familiens innspill og egen kunnskap. Dialog kan forekomme under hele prosessen fra familieråd blir foreslått for familien og frem til familiens plan foreligger etter familierådsmøtet.

Hvordan dette foregår i praksis, blir beskrevet slik i kommune D:

”Jeg utarbeider mine spørsmål, og så kommer vi sammen med foreldrene. Også spør jeg barnet.”

I kommune D kan det synes som at barnevernet i stor grad definerer problemene og spørsmålene og tilbyr familiene å komme med løsninger

”Myndiggjørende perspektiv er at vi stiller spørsmål til nettverket for at de skal finne løsninger.”

Barnevernets formelle makt og myndighet kan få andre former og uttrykk når familierådsmodellen iverksettes

Det er gjennom føringene og spørsmålene i forkant av for familierådet at barnevernet i kommune D har erfaring med å få synliggjort sin vurdering og myndighet. Men handlingsrommet som familien gis gjennom familierådet gir allikevel, i følge deres

erfaring, familiene mulighet for å delta i beslutningen. Når familiens plan foreligger har barnevernet i kommune D også erfaring med å medvirke ved å utdype denne.

”Noen ganger kan vi jo legge sterke føringer i de spørsmålene til familiene. Men samtidig gir vi familien mulighet til å løse det. Vi er med å utdype handlingsplanen.”

9.1.1 Oppsummering av funnene på forskningsspørsmål 1 i kommune D.

Beslutninger om hvilke spørsmål familierådet skal ta stilling til skjer ved at barnevernet utformer spørsmålene først. Deretter kan foreldre og barn komme med sine innspill. Barnevernet beskriver at de kan ha sterke føringer inn i spørsmålene til familierådet, og at familiens handlingsplan også korrigeres av barnevernet ved behov.

9.1.2 Konklusjon fra funnene på forskningsspørsmål 1 i kommune D

Barnevernet setter her i stor grad dagsorden for spørsmålene og familiens handlingsrom. Familiene får anledning til å komme med forslag til løsninger. Men felles mål og prosess i en jevnstilt dialog mellom familie og barnevern synes ikke å være det dominerende. Beslutningsprosessene i familieråd synes derfor ikke å tilfredsstillende partnerskapets idealer i denne kommunen.

9.2. Forskningsspørsmål 2

Hvordan sikrer barnevernet at ressurser til barnets beste får komme frem?

Hvem tilbys familieråd

En forutsetning for å mobilisere ressursene gjennom familieråd, er å tilby familieråd. I kommune D var det tvil om tvil om nytten av modellen hvilke prioriteringer som var gjort i deres barneverntjeneste når det gjaldt beslutninger om å tilby familieråd i enkeltsaker. Dette kom til uttrykk på denne måten:

”Her blir det opp til hver enkelt (saksbehandler: min tilføyelse)”

De ansatte var usikre på sin egen motivasjon og stilte spørsmål om familieråd i virkeligheten var et innsparingstiltak fra Bufetat. De etterlyste profesjonelle tiltakspersoner

”.....men de finnes ikke. Når nettverket kommer på banen trenger ikke det offentlige....”

Barneverntjenesten er organisert i et undersøkelsesteam, som foreslår tiltak og et tiltaksteam som iverksetter tiltak. I denne kommunen hadde undersøkelsesteamet foreslått familieråd i flere saker. Men tiltaksteamet som hadde ansvar for å følge dette opp var ikke alltid enig i at dette var riktig.

I kommune D var erfaringen med motivasjonsprosessen delt. Undersøkelsesteamet som foreslo modellen i enkeltsaker hadde tro på modellen. Mens tiltaksteamet som skulle iverksette familieråd hadde erfaringer som gjorde at de tvilte på modellens muligheter. Gjennom dialog som oppsto i gruppen ble ulik erfaring med familierådsmodellen noe de ønsket å utforske videre.

Barnevernets faglige rolle.

I kommune D hadde de erfaring med at ressursmobilisering for barnet kunne komme frem som resultat av familierådsprosessen. De hadde også erfaring med at et ressursperspektiv:

”det å systematisk lete etter ressurser ”

kan påvirke dialogen og løsningene ved at familiene får et større eierforhold til å finne løsninger selv.

”Ofte når vi starter en sak, sier de at det ikke er noen. Men ofte viser det seg at det er flere når vi først begynner å snakke.....barnet får jo se at det er mange som bryr seg.”

I kommune D var forståelsen at et myndiggjørende perspektiv innebar at familien skulle få ansvar for å løse det barnevernet definerte som problemet. Barnevernet beskriver ikke at familiene blir myndiggjort ved at familiene selv definerer hva som må bli bedre.

”Myndiggjørende perspektiv er at vi stiller spørsmål til nettverket for at de skal finne løsninger.”

Det å slippe saken, være mer tilbaketrukket, i den perioden hvor koordinator og familien forbereder familierådsmøtet, er en del av prosessen og kan være utfordrende dersom den tradisjonelle barnevernsrollen er knyttet til å ha kontroll på saken. Men i kommune D ble dette vurdert til å være en god mulighet for barnevernet til å få avlastning.

”Godt at det kom en annen inn og jeg kunne lene meg tilbake.”

Den faglige rollen om å være tilbaketrukket blir i denne barneverntjenesten koplet mot det å gi fra seg problemstillingen og ha tillit til at familien har ressurser til å løse problemene. En tradisjonell faglig tilnærming blir her forstått som det barnevernet som ordner opp og på den måten fratrukker familien muligheten til selv å ordne opp. Den faglige rollen i familierådsmodellen blir også beskrevet ved at barnevernet må:

”sette seg på henda. Vi er vant til å ordne opp, og så gjør vi sånn og så gjør vi sånn. I familieråd gir vi fra oss problemstillingene. I vanlig barnevernsarbeid synes vi det er vi som må løse det.”

Den tilbaketrukkede rollen i familieråd kan bety en tilretteleggelse for familiens egen evne til å ordne opp. Men en fare ved dette kan være at den for tilbaketrukkede rollen innebærer en laissez faire holdning hos de ansatte.

Dårlige erfaringer svekker troen på modellen.

I kommune D har de flere ganger erfart at dialogen og familierådsprosessen ikke har ført til beslutninger som fremmer barnets beste. De har erfart at belastningen på barnet kan ha blitt verre gjennom familieråd. Konfliktene i barnets nettverk har blitt synligere og prosessene har vist at barnet ikke har tilstrekkelig støtte i eget nettverk. Barnevernet er bekymret for at de har påført barna nye belastninger ved å delta i familieråd.

”Jeg vet jo ikke hvor positivt det var for gutten å få den erfaringen.”

I disse sakene har kommunen erfart at familierådsprosessen ikke har mobilisert nødvendige ressurser. Men en erfaring fra dette er samtidig at barnevernet har fått den innsikten at det i disse tilfellene er barn som er helt avhengig av barnevernets ressurser.

9.2.1 Oppsummering av funn fra forskningsspørsmål 2 i kommune D.

De ansatte i kommune D er usikre på egen motivasjon og kommunens prioriteringer når det gjelder familieråd. Erfaring viser riktignok at ressursene kan komme frem som følge av systematisk leting. Men kommunen har flere eksempler på at familieråd ikke har ført til at ressurser har blitt mobilisert, men vært en belastning for barnet. For de ansatte i kommune D betyr myndiggjøring at familiene får mulighet til å løse oppgaven. En tilbakelemt rolle kan innebære at barnevernet får avlastning når koordinator kommer inn. Men en tilbakelemt rolle kan også bety at man ikke må ordne opp på vegne av familien. Hva barnevernets egne ressurser inn i partnerskapet med familiene er, blir ikke tematisert.

9.2.2 Konklusjon fra funnene på forskningsspørsmål 2 i kommune D

Ressursmobilisering kan skje som følge av barnevernets systematiske leting. Men manglende tro på modellen tilsier her at en helhetlig tilrettelegging av en ny faglig rolle som sikrer ressursmobilisering ikke kjennetegner familierådsarbeidet i denne kommunen. Barnevernet har erfaring med at det finnes ressurser når de letes systematisk. Men deres faglige tilrettelegging for å mobilisere ressurser i samarbeid med familiene synes ikke målrettet. Kommunen mangler tro på modellens muligheter, og ser at barn kan bli skadelidende i familierådsprosessen. Deres egne ressurser inn i partnerskapet kommer ikke frem

9.3. Forskningsspørsmål 3

Hva skal til for at barneverntjenesten har tillit til at familierådsmodellen kan gi løsninger til barnets beste?

Trygghet i egen fagrolle.

De ansatte i kommune D fremstår som trygge og bevisste fagpersoner i barnevernet, og stiller samtidig kritiske spørsmål ved barnevernets rolle i familierådsarbeidet. De er usikre på om familieråd er rett vei å gå.

”Skal vi vurdere det i hver enkelt sak? Er dette noe *jeg* skal få til? Jeg vet ikke om *det* en gang!”

Det å utvikle trygghet i en ny faglig rolle tilpasset familieråd er ikke det de ansatte er opptatt av her. Men gjennom diskusjonen i fokusgruppeintervjuet kommer det frem et ønske om å få en nærmere avklaring på hva deres egen barneverntjenestes standpunkt har til bruk av familieråd og egen faglig rolle i dette arbeidet.

Interne forhold

Når de ansatte i kommune D er usikre på hvorfor det er besluttet at familieråd skal tas i bruk her hos dem, kan dette tolkes som uttrykk for at ikke implementeringen av familieråd er kommet på plass. En viktig faktor i implementeringsprosessen for å bringe ide til konkret handling i følge teori om implementering er å forstå selve beslutningen. Det innebærer på den ene siden at man er tydelig på hva som skal implementeres (entydige direktiver), og på den annen side at de som skal iverksette beslutningen, er motivert og opplever direktivene som relevante. (Einarsson, 2002).

Den interne organiseringen i kommune D med undersøkelsesteam som foreslår familieråd og et tiltaksteam som skal iverksette, innebærer at familiene som tilbys familieråd får et skifte i hvem de skal samarbeide med underveis i prosessen.

I fokusgruppeintervjuet påpeker de ansatte at dette kan falle uheldig ut for familiene. Samtidig kan det virke demotiverende for ansatte i tiltaksteamet som ikke har deltatt i forberedelsene av familierådet, men må adoptere ideene fra kollegaer i det andre teamet. Saksbehandler i undersøkelsesteamet:

”Litt uheldig at det er noen som foreslår familieråd, og ...før familierådet skal starte får de møte en ny saksbehandler.”

Saksbehandler i tiltaksteamet :

”Vi vet jo ikke hvorfor dette (familieråd og spørsmålene) var en god ide. Vi må jo bare adoptere deres ideer.”

Etter at saksbehandlerne hadde utvekslet erfaring om hvordan denne arbeidsdelingen virket i familierådsprosessen bestemmer de seg for å ta dette opp videre internt i barneverntjenesten. De ønsker også å få en avklaring på kommunens mål og hva som kan være faglige fordeler med familierådsmodellen. De vil i første omgang gå til teamleder for å ta opp på fellesmøte

”.....om dette skal være en uttalt satsing ved kontoret. ”

Familierådskoordinator

Kommunen har erfaring med at kvalitet på koordinator er avgjørende for hvor lett det er å gi fra seg ansvar og dermed ha en tilbaketrukket rolle slik familierådsmodellen forutsetter. Deres erfaring er at selve familierådsprosessen og resultatet i stor grad er avhengig av en koordinator som gjør en god jobb. De viser til erfaring med koordinator som

”var dreven, hadde stålkontroll og hvor det gikk veldig av seg selv.”

Her var det lett for barneverntjenesten å gi fra seg ansvar og være tilbaketrukket. Det motsatte skjedde i sak med høyt konfliktnivå, der koordinator blir beskrevet av barnevernet som

”svært bestyrtet, en som lot seg drive med av konflikten, ble veldig veldig bekymret...ringte barneverntjenesten flere ganger i uken ”

Saksbehandler forklarer det dårlige resultatet for dette familierådet med at koordinator ikke gjorde jobben sin i henhold til retningslinjene for koordinator. I følge kommunen gikk dette utover både prosessen og resultatet.

Bufetat og fagteamets rolle:

Kommunen uttrykker bekymring for at familierådsmodellen som implementeres fra Bufetat har sin forklaring i innsparing. Samtidig uttrykker kommunen tilfredshet med Bufetats og fagteamets rolle i familierådsarbeidet. Kommunen har erfaringer fra annet type samarbeid med Bufetat, som ikke var like greit. Men i følge kommune D fyller fagteamet en annen rolle i familierådsarbeidet.

”De (Bufetat: min tilføyelse) har en usynlig rolle, det er greit at de er i kulissene. ...de blir ikke så invaderende som i andre saker. Når det oppstår noe (i familieråd: min tilføyelse), kan fagteam veilede.”

De ansatte i kommune D oppfatter det som en fordel at tildeling av koordinator dette skjer ved enkel og saksbehandling fra fagteamet.

”Det er greit at fagteam tar seg av dette, så slipper vi.”

Faglig støtte i enkeltsaker og drifting av nettverksgruppen for kommunene blir ifølge de ansatte i kommune D godt ivaretatt av fagteamet. De ansatte har erfaring med at fagteamet er lett tilgjengelige i familierådsarbeidet. I følge de ansatte i kommune D er denne støtten fra fagteamet

”viktig for implementeringen av familieråd”

9.3.1 Oppsummering av funn fra forskningsspørsmål 3 i kommune D.

De barnevernsansatte har behov for å få avklart barnevernstjenestens prioritering når det gjelder familieråd og hvilke muligheter som ligger i modellen. Dårlige erfaringer får dem til å tvile på modellen. Intern organisering i kommune D kan vanskeliggjøre familierådsprosessene. De ansattes ønske om klargjøring kan forstås som at implementeringsprosessen ikke har kommet i mål og dårlige erfaringer. De ansatte i

kommune D har i hovedsak gode erfaring med at eksterne aktører som har en rolle i familieråd: koordinator og fagteam i Bufetat.

9.3.2 Konklusjon av funn fra forskningsspørsmål 3 i kommune D

De ansatte i kommune D har i liten grad tillit til familierådsmodellen. Spørsmålet er om det er et ønske fra ledelse og barnevernsansatte å få tillit til at familiene kan bidra til løsninger gjennom familierådsmodellen. Hva som skal til for å oppnå en slik tillit gir ikke denne undersøkelsen svar på. Men de ansatte har pekt ut noen områder de trenger avklaring og bevisstgjøring på der de bl.a å se på familierådsmodellens muligheter i egen barneverntjeneste og kommunens interne prioriteringer. Dette kan være skritt i retning.

10. Konklusjoner fra funnene

I dette kapitlet vil jeg besvare problemstillingen for oppgaven.

I hvilken utstrekning fungerer familierådsmodellen som en form for partnerskap?

Først besvarer jeg problemstillingen i kapittel 10.1 ut fra funnene i hver enkelt kommune i avsnittene 10.1.1, 10.1.2, 10.1.3, og 10.1.4. Deretter vil jeg i kapittel 10.2 se på fellestrekk og ulikheter mellom kommunene og drøfte funnene med utgangspunkt i dette.

I kapittel 11 vil jeg gi noen avsluttende kommentarer til undersøkelsen.

10.1 Konklusjon på problemstillingen

10.1.1 Konklusjon på problemstillingen fra kommune A

I kommune A fungerer familierådsmodellen som en form for partnerskap slik jeg tolker de barnevernsansattes fremstilling av egen praksis. Beslutningene i familieråd tas i stor grad gjennom dialog og prosess mellom barnevern og familie. Barnevernets erfaringer er at familierådsmodellen frembringer løsninger som ikke ville vært mulig i en tradisjonell tilnærming. Barnevernet er bevisst hva som kan være nye faglige tilnærminger og øver seg på dette for å sikre myndiggjøring og ressursmobilisering i barnets nettverk. Barnevernet ser at ressursmobilisering og samarbeid er avhengig av at koordinator medvirker ved å fylle sin rolle som brobygger. Barnevernet drar nytte av faglig støtte både internt og eksternt for å dyktiggjøre seg i familieråd.

Barnevernets egne ressurser i oppfølgingen som en del av partnerskapet, synliggjøres ved at det tilrettelegges for nye oppfølgene råd. Hvilke andre ressurser som tilbys kommer ikke klart frem

Barnevernet i kommune A har erfaring med at den direkte dialogen krever at de ansatte både må håndtere kritiske utfall mot barnevernet og ta imot innspill på en annen måte enn det som kreves i en tradisjonell tilnærming. Den direkte dialogen kan komme til konfrontasjon på familierådsmøtet. De barnevernsansatte trenger å være to for å møte dette.

Dilemma knyttet til det å ha en jevnstilt dialog med familien kommer frem når barnets interesser tilsier åpenhet og støtte fra nettverket, mens foreldre ønsker å bli skjermet for innsyn fra nettverket.

I kommune A kommer barnevernets makt og myndighet klarest til uttrykk gjennom barnevernets premisser for familierådet, slik det forutsettes når offentlig myndighet inngår partnerskap med private, jfr innledningen om styring av selvstyre.

Barnevernets makt kommer også frem i vurderingen av hvilke familier som får tilbud om familieråd. Men barnevernets makt og myndighet kan være vanskeligere å utøve i praksis, når relasjonene og samarbeid mellom barnevern og familie får et tettere preg slik som i familierådsmodellen.

10.1.2 Konklusjon på problemstillingen i kommune B

De ansatte i kommune B tilrettelegger for å oppnå dialog i beslutningene. Når familierådsprosessen som helhet kan forstås som beslutningsprosess, kan barnevernet beskrivelse av denne prosessen til en viss grad tilfredsstillende idealet i partnerskapets beslutningsprosesser. Hver part har bidratt med kunnskap om barnets situasjon, noe som gjør at løsninger som ivaretar barnets beste, blir en konsekvens av denne beslutningsprosessen. Men i deler av beslutningsprosessen oppnår ikke barnevernet reell dialog med familiene. Dette kommer til uttrykk når problemstillingene til familierådet skal utarbeides. Familiens egne bidrag kan utebli tross for at de blir etterspurt. Dette fører til at de barnevernsansatte definerer spørsmålene ut fra et faglig skjønn og ikke i dialog, slik idealet i partnerskap sier.

Barnevernet har fått erfare hvilke endringer som må til i en faglig tilnærming for å oppnå partnerskap slik at familiens ressurser får komme frem. Men barnevernet har også valgt å la familiene ta hånd om hele oppfølgingen etter et familieråd der det var stor bekymring for barnet. Dette er brudd på reelle partnerskapsidealer der hver parts ressurser, også barnevernets ressurser, er nødvendige for å løse oppgaven om å ivareta barnets beste.

Barnevernet i kommune B ser mange fordeler med familierådsmodellen. De ønsker å lære mer og få mer støtte til å bli mer trygg på familierådsmodellens muligheter og egen fagrolle.

En konklusjon på problemstillingen er at de ansatte i en viss utstrekning samarbeider med familiene ut fra partnerskapets idealer gjennom familierådsprosessen som helhet. Men partnerskapets idealer brytes på de punktene jeg har lagt frem angående reell dialog i forkant familierådet og det å tilkjenne egne ressurser som en del av partnerskapets løsninger når familierådet beslutter.

10.1.3. Konklusjon på problemstillingen i kommune C

I kommune C fungerer familierådsmodellen som en form for partnerskap slik jeg tolker de barnevernsansatte fremstilling av egen praksis. Kommunen har besluttet at familieråd skal tilbys fordi det er en god modell og frembringer ressurser. I denne kommunen tas beslutningene i dialog og prosess når familieråd iverksettes. Familiens synspunkter tas på alvor tidlig i beslutningsprosessen, og løsningene som fremkommer vurderes å være til barnets beste. Barnevernet i kommune C tilbyr også egne ressurser inn i partnerskapet slik jeg har oppsummert under forskningsspørsmål 2. Barnevernets makt kommer tydelig frem som en premiss for familierådet, slik det forutsettes når offentlig myndighet inngår samarbeid i partnerskap med private og slik det er beskrevet under forskningsspørsmål 1. Når barnevernet i denne kommunen vurderer at løsningene som fremkommer gjennom familieråd er til barnets beste, kan dette være et tegn på at familierådsmodellens krav om tydeliggjøring av premisser i forkant av familierådet er fulgt.

10.1.4 Konklusjon på problemstillingen i kommune D

I kommune D er det de barnevernsansatte som i stor grad påvirker spørsmålene og løsninger for barnets beste når familierådsmodellen benyttes. De barnevernsansatte har i liten grad tro på familierådsmodellen og dermed familiens løsningskompetanse i en slik modell. Tilrettelegging av ny faglig tilnærming i form av å ha et ressursperspektiv på familiene prøves, men synes ikke gjennomgripende for hvordan de ansatte tilrettelegger samarbeidet med familiene. På bakgrunn av dette, ser jeg ikke at de barnevernsansattes syn på samarbeidet med familiene i familierådsarbeidet kan karakteriseres som en form for partnerskap, der en gjensidig tillit i en jevnstilt dialog mellom likeverdige partnere frembringe ressurser og løsninger for barnet er idealet

10.2 Fellestrekk og ulikheter

Undersøkelsen er motivert ut fra at familierådsmodellen er implementert i det norske barnevernet etter beslutning fra Barne- likestillings- og inkluderingsdepartementet i 2006. Det er cirka 400 kommuner som har tatt imot tilbud om opplæring, men det er opp til kommunene selv om de ønsker å benytte seg av modellen. Jeg har vært interessert i å finne ut om erfaring med familierådsmodellen har endret barnevernets praksis og hva barneverntjenesten ser som fordeler og ulemper når de utøver modellen i praksis.

Endringer i praksis er vurdert opp mot begrepet om partnerskap, slik jeg har redegjort for i avsnittene 10.1.1 til 10.1.4 . Her vil jeg si noe om hva som er fellestrekk og ulikheter når det gjelder kommunenes erfaring med familierådsmodellen, hva som er fordeler og ulemper og hvilke ulike dilemmaer som kommer opp ved arbeid etter familierådsmodellen.

Alle kommunene i undersøkelsen har erfaring med å nå frem til og samarbeide med familiene på en annen måte gjennom familieråd enn i tradisjonelt barnevern. Og i alle kommunene så de at inkludering av barnets nettverk i familierådsmodellen kunne frembringe løsninger for barnet som de ikke ville ha funnet uten et samarbeid gjennom

denne modellen. Men kommunene hadde ulik erfaringer nå det gjaldt synet på modellen og hvor bra den fungerte i praksis.

I kommune A, B og C hadde de erfaring med at familierådsmodellen i hovedsak ga gode prosesser for barn både i de lettere sakene, men også i saker med høy alvorlighetsgrad. I disse kommunene kom det også frem erfaring fra praksis med at familierådsmodellen var en ressursmobiliserende modell. Den ressursmobiliserende effekten av familieråd viste seg også i saker der barnevernet i utgangspunktet ikke kjente til at det var ressurser. Barnevernsansattes erfaring på dette området støttes opp av funn gjort undersøkelsene fra 2002 (Einarsson, 2002) og 2006 (Hyrve, 2006) som gjaldt saksbehandleres erfaring, og som jeg redegjorde for i kapittel 2.

I kommune D så de at familierådsmodellen kunne frembringe løsninger som gjorde at familiene fikk et større eierforhold til problemet, men erfaringer tilsa at familierådsprosessen kunne være belastende for det enkelte barn. De ansatte trengte en grundigere gjennomgang for å kunne ta stilling til om modellen i tilstrekkelig grad ivaretok barnets beste. I kommune D tilsa ikke erfaringer fra samarbeidet med familiene at dette fikk preg av partnerskapets kjennetegn slik jeg har beskrevet under 2.2.

I kommune A, B, og C hvor de hadde erfaring med at familierådsmodellen ga gode prosesser og løsninger for barn, beskrives også samarbeidsrelasjonen med familiene slik at partnerskapets kjennetegn i ulik grad gjør seg gjeldende i de tre kommunene, slik det er beskrevet i kapitlene 10.1.1 til 10.1.3.

Kommunene var opptatt av å bevisstgjøres i en ny faglig rolle som kunne bidra til ressursmobilisering i barnets nettverk, ved å tilrettelegge for familieråd. Kommunene hadde en del fellestrekk når det gjaldt hvordan rollen kunne utvikles. Men vektleggingen av hva som var mest sentralt var litt ulikt.

Bruk av språk som er fri for faguttrykk, var særlig sentralt i kommune B og C.

Bruk av tid og forståelse av at motivasjonsprosessen kan ta tid var et viktig moment i forståelsen og den faglige tilretteleggingen i kommune A og C .

I alle kommunene kom det frem at troen på modellen var viktig for å få det til i praksis. Motivasjonsprosessen overfor familiene blir sett på som sentral, men også vanskelig. Her hjelper gode erfaringer i praksis, som igjen bidrar til at troen på modellen styrkes. I kommune C, der de satser mye på familieråd, bli motivasjonsarbeidet trukket frem som en prioritert oppgave.

Undersøkelsen viste at beslutningsprosessen og dialogen i familierådsarbeidet var annerledes enn ved en tradisjonell tilnærming.

Kommune D hadde erfaring med en arbeidsdeling der både barnevernsarbeideren og familien hadde ulike spørsmål til familierådet, men i fokusgruppeintervjuet fremgår det ikke at det skjer under fremforhandling og dialog, slik beslutninger kjennetegnes i partnerskap.

Dialog synes i større grad å være tilstede mellom de ansatte i kommune A, B og C og familiene når familierådsmodellen iverksettes. I disse kommunene gis det eksempler på hvilke dilemmaer som kan oppstå når barnevernet skal ta beslutninger i en jevnstilt dialog med familiene.

I kommune B hadde de erfaring med at familiens deltakelse i forberedelse av spørsmålene ikke var så enkelt å få til selv om det var det de ønsket og prøvde på.

I kommune C viste de dilemmaene knyttet til den jevnstilte dialogen med familiene når de samtidig hadde ansvar for å tydeliggjøre bekymring for barnet. Her hadde de også erfaring med at det var viktig å begynne med det som er felles, og ikke det man var uenig om, for å oppnå dialog.

I kommune A delte de flere dilemmaer knyttet til den jevnstilte dialogen. Dette gjaldt blant annet det å ta inn familiens syn, det å motivere for familieråd der det kreves åpenhet om skambelagte temaer slik at barnets nettverk kunne få mulighet til å støtte. De ansatte i kommune A hadde også erfaring med at det kunne være problematisk å fatte beslutninger mot familiens ønsker dersom samarbeidet hadde vært tett i en

familierådsprosess. En del av dialogen og delingen av ansvar med familiene ble også problematisert i kommune A ved at de ansatte kunne oppleve det vanskelig å ikke lenger ha en aktiv rolle i familier, som selv overtok ansvaret.

Barnevernets makt og myndighet er etter loven uendret selv om familierådsmodellen innføres. Gjennom arbeid med familierådsmodellen tyder denne undersøkelsen på at det på den ene siden kreves en økt bevissthet hos de barnevernsansatte om hvor grensene for makten går når samarbeidet blir tettere og preges av dialog. Den nære relasjonen kan bli en utfordring i denne sammenheng. På den annen side legger familierådsmodellen opp til at barnevernet må tydeliggjøre grensen for familiens makt gjennom premissene.

I denne undersøkelsen oppgir kommunene at det nettopp er i premissene for familierådet at makten tydeligst kommer frem. Men kommunene har også erfaring med at det gis mer makt til familiene gjennom familieråd. Det å være villig til å åpne opp, gi slipp på litt kontroll og la familiene få bidra i utforming av tiltakene er i tråd med det forfatterne Horverak, Omre og Scjeldrup (2002, s.51) regner som en forutsetning for at arbeid i partnerskap mellom barnevern og familier kan finne sted.

I alle kommunene kom det frem at et faglig perspektiv på barnevernsarbeidernes rolle i familierådsarbeidet dreide seg om å ha en mer tilbakelent rolle. I kommune D og A ble dette satt opp mot den tradisjonelle måten å jobbe på, der barnevernsarbeideren fikser og ordner opp, noe som kan føre til at familien blir passivisert. I kommune A snakket de om å "kaste ballen tilbake", slik at den som eide problemet fikk ordne opp selv. I kommune D snakket de om å "sette seg på henda" for å unngå å påta seg det familien kunne ordne.

I alle kommunene var den tilbakelente rollen også forbundet med å trekke seg tilbake i den tiden koordinator jobber med familien for å forberede familierådet. Når koordinator utfører jobben på en tilfredsstillende måte, betyr det at de barnevernsansatte kan trekke seg tilbake i tillit til at prosessen går sin gang. Hvordan koordinator utfører jobben sin er i følge de barnevernsansatte også av stor betydning for resultatet i familierådet.

Familierådskoordinators evne til å gjøre jobben på en god måte har også betydning for de barnevernsansattes tro på modellens muligheter, og dermed motivasjon til å bruke familierådsmodellen. Lett tilgang på koordinatorene, slik erfaringen nå er gjennom Bufetat, betyr også noe for kommunens motivasjon til å bruke modellen.

I alle kommunene kommer det frem at de barnevernsansatte ser på faglig støtte og tilgjengelighet fra fagteam som viktig når modellen tas i bruk. Det faglige nettverket med andre kommuner er også en viktig fagutviklingsarena for de barnevernsansatte.

Hvordan den interne tilretteleggingen i kommunen er, varierer i disse fire kommunene.

I kommune C har de tatt et tydelig grep i implementeringen av modellen, der de ansatte opplever stor grad av støtte fra egen organisasjon for å ta i bruk modellen.

I kommune B kommer det også frem at organisasjonen tilrettelegger for bruk av familieråd gjennom møtestruktur og veiledning.

I kommune D har de ansatte behov for en klargjøring av kommunens prioriteringer når det gjelder familieråd.

I kommune A kommer fremgår det ikke hvilke organisasjonsmessige grep kommunen har gjort internt. Her har de ansatte høy grad av bevissthet om familierådsmodellen og trekker frem mange eksempler på dilemmaer i dette arbeidet. Her går det frem at støtte og tilgjengelighet fra kollegaer og veileder er det sentrale. I kommune A har de valgt å være to fra barnevernet tilstede på familierådsmøtet for å beskytte ansatte mot den direkte konfrontasjonen, som kan oppstå der.

11. Avsluttende kommentar

I denne undersøkelsen fremkommer det flere gode grunner som motiverer de ansatte i barnevernet til å benytte familierådsmodellen. Erfaring i praksis viser at familierådsmodellen frambringer ressurser for barnet, der barnet blir sett og ivaretatt av sine egne. Dette er en faglig god begrunnelse for å ta familierådsmodellen i bruk.

På den annen side viser undersøkelsen at en ressursmobilisering for barnet kan være ressurskrevende for barnevernet. De ansatte må bruke mye tid på motivasjonsarbeid, ubekvem arbeidstid ved at familierådene ofte foregår utenfor kontortid og det kan være ressurskrevende for de ansatte å bli utsatt for hard kritikk og direkte konfrontasjon fra et helt nettverk på familierådet.

I kommune A har de valgt å ta et grep for å beskytte sine egne ansatte ved at de er to tilstede på familierådet. Konsekvenser og dilemmaer som oppstår når nye modeller implementeres kan motivere ny forskning. Det kunne vært interessant å undersøke hvordan barnevernsansatte opplever denne delen av familierådsarbeidet på sikt. Kan måten kommune A har valgt for å skape trygghet for ansatte på, ved å være to tilstede fra barnevernet, være en modell som kan følges?

Erfaringene i kommune D om at familieråd blir for belastende for barn i noen familier, er også et tema som motiverer ny forskning. Barnets sikkerhet er sentralt i alt barnevernsarbeid. Kan en ressursfokusering i familieråd gjøre at vi taper barnets sikkerhet av syne?

Et tredje funn i denne undersøkelsen dreier seg om barnevernets ressurser inn i partnerskapet ved oppfølging av barnet etter familieråd. Det fremkom at barnevernets ressurser blir tilbudt i form av nye oppfølgende råd. I kommune B hadde de erfaring med at familien selv ville ta hånd om løsningene for barnet etter endt familieråd. Barnevernet iverksatte ikke andre tiltak, og fikk etter en tid saken tilbake fordi løsningene viste seg ikke å være robuste nok. Temaet om hvordan barnevern og familie

kan supplere hverandre også i oppfølging av barnet på sikt motiverer nye undersøkelser.

Et fjerde forhold som aktualiseres gjennom familierådsmodellen er brukernes rett til å medvirke. Men vi kan også snu det på hodet og spørre: Hva skjer dersom brukerne ikke vil eller orker å medvirke. Kan de da få slippe? Kan de få be om en tjeneste fra barnevernet utført av en ekspert med ekspertisens spesielle kunnskap på feltet?

Denne undersøkelsen viser at barnevernsansatte har erfaringer som gir dem gode grunner til å benytte familierådsmodellen. Selv om familierådsmodellen også kan medføre ulemper for barnevernsansatte, synes viljen tilstede for å tilegne seg en ny faglig rolle som retter oppmerksomheten mot barnets og familiens ressurser. En tradisjonell tilnærming som vektlegger vanskelighetene og det mangelfulle kan ikke være den eneste muligheten for å frembringe løsninger for barn i barnevernet.

Men endring i praksis er krevende og tar tid for barnevernet. Funn fra undersøkelsene i 2002 (Einarsson, 2002) og 2006 (Hyrve 2006) synes like aktuelle gjennom denne undersøkelsen, som er utført i februar 2013, etter at kommunen gjennom den statlige implementeringen har fått opplæring i familierådsmodellen. Fortsatt er det avgjørende for de barnevernsansatte at det er lett tilgang på familierådskoordinator og at kvaliteten på denne tjenesten er god. Det er også like aktuelt for de barnevernsansatte å ha støtte fra egen organisasjon og delta i faglige nettverk når de skal tilegne seg en ny faglig rolle i barnevernet.

Kilder

- Askheim, O. P. (2007). *Empowerment - ulike tilnærminger*. I O. P. Askheim, & B. Starrin (Red.), *Empowerment: i teori og praksis* (s. 21-33). Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Askheim, O. P. (2012). *Empowerment i helse- og sosialfaglig arbeid: floskel, styringsverktøy, eller frigjøringsstrategi?* Oslo: Gyldendal akademisk.
- Barne- og likestillingsdepartementet (2007). *Tildelingsbrev til Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet 2007*. Hentet fra <http://www.regjeringen.no/nb/dep/bld/dok/tildelingsbrev-2/2007/tildelingsbrev-barne--ungdoms--og-famili.html?id=452265>
- Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet (29.10.2010). *Brev til Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet med forespørsel om hjemmelsgrunnlaget for familieråd*. [Internt]
- Barne- ungdoms- og familiedirektoratet [Bufdir] (2006/2007). *Nasjonal plan for implementering av familieråd i Norge*. [internt notat]
- Barnelova. *Lov av 8. april 1981 nr. 7 om barn og foreldre*.
- Barnevernloven. *Lov av 17.07.1992 nr. 100 om barneverntjenester*.
- Einarsson, J. H. (2002). *Familieråd som metode i barnevernets beslutningsprosess* (NOVA-rapport 9/2002). Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.
- Falck, S. (Red.) (2006). *Hva er det med familieråd?: samlerapport fra prosjektet: "Nasjonal satsing for utprøving og evaluering av familieråd i Norge"* (NOVA-rapport 18/2006). Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.
- Falck, S., Havnen, K., Vik, S., Hyrve, G., & Figenschow, W. (2006). *Hva er familieråd? Modell og datamateriale*. I S. Falck (Red.), *Hva er det med familieråd?: samlerapport fra prosjektet: "Nasjonal satsing for utprøving og evaluering av familieråd i Norge"* (NOVA-rapport 18/2006, s.15-34). Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.
- Falck, S., & Vik, S. (2006). *Fra resultat til veien videre*. I S. Falck (Red.), *Hva er det med familieråd?: samlerapport fra prosjektet: "Nasjonal satsing for utprøving og evaluering av familieråd i Norge"* (NOVA-rapport 18/2006, s. 285-296). Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.
- Faureholm, J. (1999). *Forældrekompetence i udsatte familier: empowerment i praksis* Århus: Systime.

- Faureholm, J. (2005). Fra New Zealand til resten af verden - familierådslagningens historie. I J. Faureholm & L.L. Brønholt (Red.), *Familierådslagning : en beslutningsmodel* (s. 33-44). København: Hans Reitzel.
- Faureholm, J., & Brønholt, L. L. (Red.). (2005). *Familierådslagning : en beslutningsmodel*. København: Hans Reitzel.
- Fellesorganisasjonen for barnevernpedagoger, sosionomer og vernepleiere [FO]. (2002). *Yrkesetisk grunnlagsdokument for barnevernpedagoger, sosionomer og vernepleiere*. Hentet fra <http://www.fo.no>
- Freire, P. (1999). *De undertryktes pedagogikk*. Oslo: Ad notam Gyldendal.
- Horverak, S. (2006). *Hvordan opplever ungdom å delta i familieråd?: et bidrag til arbeidet med barnevernets etikk og diskusjonen om barnevernets rolle i samfunnet*. Avhandling, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, Fakultet for samfunnsvitenskap og teknologiledelse, Institutt for sosialt arbeid og helsevitenskap, Trondheim. Hentet fra http://brage.bibsys.no/hibo/bitstream/URN:NBN:no-bibsys_brage_4089/1/Horverak_Sveinung_PhD.pdf
- Horverak, S., Omre, C., & Schjelderup, L. E. (2002). *Familierådslag: demokrati og beslutninger i norsk barnevern*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Hunter, S., & Ritchie, P. (2007). Introduction: With, Not To: Models of Co-Production in Social Welfare. I S. Hunter & P. Ritchie (Red.), *Co-production and personalisation in social care: changing relationships in the provision of social care* (s. 9-18). London: Kingsley.
- Hyrve, G. (2006). Familieråd sett ut fra saksbehandlers ståsted. I S. Falck (Red.), *Hva er det med familieråd?: samlerapport fra prosjektet: "Nasjonal satsing for utprøving og evaluering av familieråd i Norge"* (NOVA-rapport 18/2006, s. 167-199). Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.
- Jacobsen, D. I. (2005). *Hvordan gjennomføre undersøkelser?: innføring i samfunnsvitenskapelig metode* (2. utg.). Kristiansand: Høyskoleforlaget.
- Lupton, C., & Nixon, P. (1999). *Empowering practice?: a critical appraisal of the family group conference approach*. Bristol: The Policy Press.
- Malterud, K. (2012). *Fokusgrupper som forskningsmetode for medisin og helsefag*. Oslo: Universitetsforlaget.

- Mik-Meyer, N., & Villadsen, K. (2007). *Magtens former: sociologiske perspektiver på statens møde med borgeren*. København: Reitzel.
- Napsholm, B. U. (2009). Nettverksråd. I S. Horverak (Red.), *Familieråd og nettverksråd (s. 90-118)*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Nielsen, J. C.R. & Repstad, P. (2004). Fra nærhet til distanse og tilbake igjen. I D. I. Jacobsen, & P. Repstad (Red.), *Dugnadsånd og forsvarsverker (s. 234-253)*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Nordland, E. (1999). Innledning (Paulo Freire - pedagogikk for medmenneskelighet og samfunnsendring). I P. Freire, *De undertryktes pedagogikk (s. 9-17)*. Oslo: Ad notam Gyldendal.
- NOU 2000:12. *Barnevernet i Norge: tilstandsvurderinger, nye perspektiver og forslag til reformer*. Oslo: Barne- og familiedepartementet. Hentet fra <http://www.regjeringen.no>
- NOU 2011:11. *Innovasjon i omsorg*. Oslo: Helse- og omsorgsdepartementet. Hentet fra <http://www.regjeringen.no>
- NOU 2012:5. *Bedre beskyttelse av barns utvikling*. Oslo: Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet.
- Osborne, S. P. (2010). *The new public governance?: emerging perspectives on the theory and practice of public governance*. London: Routledge.
- Røiseland, A. (2008). Kan institusjonelle partnerskap skapes og styres? I O. J. Andersen & A. Røiseland (Red.), *Partnerskap: Problemløsning og politikk (s. 101-113)*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Røiseland, A., & Vabo, S. I. (2012). *Styring og samstyring: governance på norsk*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Rønning, R. (2007). Brukermedvirkning og empowerment - gammel vin på nye flasker? I O. P. Askheim, & B. Starrin (Red.), *Empowerment: i teori og praksis (s.34-46)*. Gyldendal Akademisk.
- Samarbeidsavtale om gjennomføring av familieråd. [Internt dokument]
- Sandbæk, M., & Tveiten, G. (1996). *Sammen med familien: arbeid i partnerskap med barn og familier*. Oslo: Kommuneforlaget.
- Seim, S., Slettebø, T., & Koht, H. (2007). Hvordan få til brukermedvirkning i barnevernet? I T. Slettebø & S. Seim (Red.), *Brukermedvirkning i barnevernet (s. 202-218)*. Oslo: Universitetsforlaget.

- Slettebø, T. (2000). Empowerment som tilnærming i sosialt arbeid. *Nordisk sosialt arbeid*, 20(2), 75-85.
- Slettebø, T. (2008a). Barn og foreldres medvirkning i barnevernet - samspill og interessekonflikter. *Tidsskriftet Norges barnevern*, 85(4), 3-14.
- Slettebø, T. (2008b). *Foreldres medbestemmelse i barnevernet: en studie av foreldres erfaringer med individuell og kollektiv medvirkning*. Avhandling, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, Trondheim.
- Slettebø, T., & Seim, S. (2007). Brukermedvirkning i barnevernet. I T. Slettebø & S. Seim (Red.), *Brukermedvirkning i barnevernet* (s. 21-45). Oslo: Universitetsforlaget.
- Starrin, B. (2007). *Empowerment som livsinnstilling - kan vi lære noe av Pippi Langstrømpe?* I O. P. Askheim, & B. Starrin (Red.), *Empowerment: i teori og praksis* (s.59-71). Gyldendal Akademisk.
- Statistisk sentralbyrå. (2013). *Barnevern, 2012*. Hentet fra <http://www.ssb.no/barneverng/>
- St.meld. nr. 34 (1996-97). *Resultater og erfaringer fra Regjeringens handlingsplaner for funksjonshemmede og veien videre*. Oslo: Arbeidsdepartementet.
- St. meld. nr. 40 (2001 - 2002). *Om barne og ungdomsvernet*. Oslo: Barne- og familiedepartementet. Hentet fra <http://www.regjeringen.no>
- Strandbu, A. (2007). *Barns deltakelse og barneperspektivet i familierådsmodellen*. Doktoravhandling, Universitetet i Tromsø, Tromsø.
- Strandbu, A. (2008). *Hvordan legge til rette for barns deltakelse i familierådets beslutningsprosess?* Tromsø: Barnevernets utviklingssenter i Nord-Norge. Hentet fra <http://www.bufetat.no/>
- Thagaard, T. (2013). *Systematikk og innlevelse: en innføring i kvalitativ metode* (4. utg.). Bergen: Fagbokforlaget.
- UIT Norges arktiske universitetet (u.å.). *Familieråd i fosterhjemsarbeid*. Hentet fra http://uit.no/prosjekter/prosjekt?p_document_id=349412
- Veileder for koordinator i familieråd. [Internt dokument]
- Veileder for saksbehandler i familieråd.[Internt dokument]
- Vik, S. (2009). Familieråd i Norge - fra trylleformel til realisme. *Norges Barnevern*, 86(3), 172 -182.

